

አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ

የሂውማኒቲስ፣ ቋንቋዎች ጋዜጠኝነትና ኮሙኒኬሽን ኮሌጅ

የአማርኛ ቋንቋ ስነጽሁፍ እና ፎክሎር ክፍል

ትምህርት የድህረምረቃ መርሀግብር

አፋቸውን በሊቢጢሳ ቋንቋ የፈቱ የአስረኛ ክፍል ተማሪዎች

በአማርኛ ቋንቋ ድርሰት ሲጽፉ የሚፈጽሟቸውን

የሰዎስው ስህተቶች ትንተና

በ

ፀጋዬ ኃይለማርያም ባሩድ

ጳጉሜ 2015

አዲስ አበባ

**አፋቸውን በሊቢጢሳ ቋንቋ የፈቱ የአስረኛ ክፍል ተማሪዎች
በአማርኛ ቋንቋ ድርሰት ሲጽፉ የሚፈጽሟቸውን
የሰዎስው ስህተቶች ትንተና**

አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ

**የሂውማኒቲስ፣ ቋንቋዎች ጋዜጠኝነትና ኮሙኒኬሽን ኮሌጅ
የአማርኛ ቋንቋ ስነጽሁፍ እና ፎክሎር ክፍል ትምህርት
የድህረምረቃ መርሀግብር**

**ለተግባራዊ ሥነ-ልቦና አማርኛን ለማስተማር ኤምኤ ዲግሪ
ማሟያ የቀረበ ጥናት**

በ

ፀጋዬ ኃይለማርያም ባሩድ

ጳጉሜ 2015

አዲስ አበባ

መታሰቢያነቱ

የታሪክ ጠባሳ ለሆነው ትውልድ ሁሉ ሊዘክረው የሚገባው ለሀገር ዘብ በቆሙበት ለተጨፈጨፉት ለሰሜን ስዝገባ፣ በዘረኝነት ምክንያት በየቦታው ለተገደሉት እና ከቀያቸው ተፈናቅለው ለተንከራተቱት ኢትዮጵያውያን ይሁንልኝ።

አዲስ አበባ ዩንቨርሲቲ

**የሂደቶች ማከላለፊያ፣ የቋንቋዎች ጥናት፣ የጋዜጠኝነት እና ኮሚኒኬሽን ኮሌጅ
የአማርኛ ቋንቋ ሥነጽሁፍ እና ፎክሎር ትምህርት ክፍል
የድህረ ምረቃ መርሐግብር**

አፋቸውን በሊቢጢሳ ቋንቋ የፈቱ የአስረኛ ክፍል ተማሪዎች

በአማርኛ ቋንቋ ድርሰት ሲጽፉ የሚፈጽሟቸውን

የሰዎች ስህተቶች ትንተና

የፈተና ቦርድ አባላት ማረጋገጫ

_____	_____	_____
አማካሪ	ፊርማ	ቀን
_____	_____	_____
ፊታኝ	ፊርማ	ቀን
_____	_____	_____
ፊታኝ	ፊርማ	ቀን

ምስጋና

በቅድሚያ ሁላችንንም ፈጥሮ የሚያኖረን ትምህርቱንና ጥናቱን ስሠራ ጤናና ዕድሜ ሰጥቶን ምንም ችግር ሳይኖር ለዚህ ያደረሰን እግዚብሄር ስሙ ይባረክ።

በመቀጠል የድህረ ምረቃት ትምህርቱን ጀምሮ እስካጠናቅቅ ድረስ ያስተማሩንን የአማርኛ ቋንቋ ትምህርት ክፍል መምህሮቹን እና የተለያዩ ድርሻ ያላቸውን በርካታ ሰዎች ላመሰግን እወዳለሁ።

በተለይ ከሁሉም አብልጫ የላቀ ምስጋና የማቀርበው መምህራ እና አማካሪዬ ለሆኑት ለፕሮ ፌሰር ጌታሁን አማረ ሲሆን እንዲያው በደፈናው ከሚሆን ከብዙ ምክንያቶች ጥቂቶቹን ብገልጽ በመልካም ባህሪያቸው እና በዳበረ ሙያዊ ምክራቸው ያለመሰልቸት ስህተቶቹን እያረሙ እያበረታቱ እና ተስፋ እየሰጡ ለዚህ ውጤት ማብቃታቸው፣ በሚያማክሩበት ወቅት እኔ ከክፍለ ሀገር መምጣቴን ከግንዛቤ በማስገባት ከሚያስተምሯቸው ከውጭ ዜጎች ይልቅ ለእኔ ቅድሚያ ሰጥተው አማክረው መሸገታቸው፣ የምወደውን ሙያ (የማስተማር ዕድሜዬን) ላበቃ ጫፍ ላይ በደረስኩበት ሰዓት እንደገና በማለምለማቸው ምስጋና ብቻ ሳይሆን ኢትዮጵያዊ አክብሮት አለኝ።

ከላቸው በጥናቱ ያለው ድርሻ አናሳ ቢሆንም ለጥንቱ የሚሆኑ ግብዓቶችን በመጠቀም፣ ምን ምን ማንበብ እንደሚገባኝ ለረዳኝና ምሁራዊ አስተያየቶችን ለሰጠኝ ከዲላ ጀምሮ ለማካብረው እና ለምወደው መምህራ ዶር. ሙሉሰው አስራቴ ምስጋናዬ በቃላት ብቻ የሚገለጽ አይደለም።

የእንግሊዝኛ መረጃዎችን (መጽሀፍትን) ቤተመጽሀፍት መግባት ሳያስፈልገኝ በፈለግኩት ቦታ ሁሉ መጠቀም እንድችል በፍላጎት የሰጡኝና ከእንተርኔት እንዴት መጠቀም እንዳለብኝ ስልቱንና ቁልፉን ላጋሩኝ ውድ እና ክቡር መምህሮቹ አቶ ደረጀ ገብሬን እና ዶር.ግርማ ገብሬን ከልብ ላመሰግናቸዋለሁ፣ እወዳቸዋለሁ። ከዲላ ጀምሮ ይህን ትምህርት አስካጠናቅቅ ድረስ በማስተማር ብቻ ሳይሆን ባገኘኝ ቦታ ሁሉ በፈገግታ እንዴት ነው? እየበረታህ ነው? በርታ!! በማለት የሞራል ስንቅ ለሆነኝ ለዶር.ጌታቸው እንዳላማው ያለኝ አክብሮትና ውዴታ ይለያል። ይህን ጥናት ሳጠና ዘውትር በቸገረኝ በኩል ከጎኔ በመሆን ለረዱኝ ውድ ባለቤቴ በላይነሽ መሸሻ፣ ልጆቼ አክሱማይት፣ የትናየትና ፍቅር ፀጋዬ እወዳችኋለሁ አመሰግናችኋለሁ። በተለይ ውድ ልጄ እና የሙያ ባልደረባዬ ቤዛዬ፣ በሌላ ሙያ ሰልጥነሽ በፈለግሽው ሥራ መቀጠር ስትችሉ የመምህርነትን አርማዬን ያገር ቢዬሽ አሜን ብለሽ ተቀብለሽ በየትኛውም የትምህርት ደረጃ አብረሽኝ አየተንዝሽ፣ አሁንም አብረሽኝ ስላለሽ ምስጋና ብቻ ሳይሆን በህይወቴ ትልቅ ምዕራፍ ስላለሽ በርቺ!!

ለጥናቱ ግብዓት የሚሆን የገንዘብ ድጋፍ ላደረገልኝ ለአዲስአበባ ዩኒቨርሲቲ ምስጋናዬ እጅግ የላቀ ነው። ከአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ በመቀጠል የሚሊንዩም ትምህርት ቤት ርዕሰ መምህራን እና መምህራን፣ ጥናቱ የተካሄደባቸው ቢዳራ ፋቃ እና የኡዳሳ ረጴ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ርዕሰ መምህራን፣ የአማርኛ ቋንቋ መምህራን እና የአሥረኛ ክፍል ተማሪዎች በጥናቴ ላይ ሰፊ ድርሻ እና ቦታ ስላላችሁ ምስጋና ብቻ ሳይሆን ዘውትር በልቤ ናችሁ።

ማውጫ

ርዕስ	ገፅ
ምስጋና	i
ማውጫ.....	ii
የሠንጠረዥ ማውጫ	iv
አጠቃሎ.....	iv
ምዕራፍ አንድ	
መግቢያ	1
1.1. የሊቢጢሳ ቋንቋ ስዋስዋዊ ባህሪ አጭር ቅኝት	1
1.2. የጥናቱ ዳራ	2
1.3. የጥናቱ አነሳሽ ምክንያት	4
1.4. የጥናቱ ዓላማ	5
1.5. የጥናቱ ጠቀሜታ.....	5
1.6. የጥናቱ ገደብ.....	6
ምዕራፍ ሁለት	
ክለሳ ድርሳናት	7
2.1. የስዋስወ ምንነት.....	7
2.2. የስዋስወ ትምህርት ይዘት	8
2.3. የመጻፍ ምንነት እና አስፈላጊነት	9
2.4. የጽህፈት ሥርዓቶች	9
2.5. የስህተት ምንነት	10
2.6. የስህተት ትንተና አስፈላጊነት	11
2.7. የስህተት ምንጮች	12
2.7.1. የአፍ መፍቻ ቋንቋ ተፅዕኖ	12

2.7.2. የማስተማሪያ መሳሪያዎችና ዘዴዎች ድክመት.....	13
2.7.3. ማህበራዊና ሥነ-ልቦናዊ ሁኔታዎች.....	14
2.8. ተግባባታዊ ተፅዕኖን መሠረት ያደረገ የስህተት ክፍፍል.....	15
2.9. የቀደምት ጥናቶች ቅኝት.....	16
ምዕራፍ ሶስት	
የጥናቱ ዘዴ.....	19
3.1. የአጠናን ዘዴ.....	19
3.1.1. የናሙና አመራረጥ.....	19
3.1.2. የመረጃ መሰብሰቢያ መሳሪያዎች.....	20
3.1.3. የመረጃዎች ትንተና ዘዴ.....	23
ምዕራፍ አራት	
የመረጃዎች ትንተና እና የውጤት ገለጻ.....	26
4.1. የመረጃዎች ትንተና.....	26
4.1.1. በድርሰቶቹ ውስጥ የታዩት አጠቃላይ ስህተቶች.....	27
4.1.2. በድርሰቶቹ ውስጥ የታዩት ዋናዎና የስህተት ዓይነቶች.....	28
ምዕራፍ አምስት	
ማጠቃለያ እና የመፍትሄ ህሳብ.....	69
5.1. ማጠቃለያ.....	69
5.2. የመፍትሄ ህሳቦች.....	72
ዋቢ ጽሁፎች.....	73
አባሪዎች.....	76

የሠንጠረዥ ማውጫ

ሰንጠረዥ1: በድርሰቶች ውስጥ የታዩት አጠቃላይ ስህተቶች.....	27
ሰንጠረዥ 2: በድርሰቶቹ ውስጥ የታዩ ዋናዎና ስህተቶችን የሚያሳይ ጥቅል መረጃ	29
ሰንጠረዥ 3: በቋንቋ አጠቃቀም ሥር የሚገኙ ንዑሳን ስህተቶችን ጠቅለል አርጎ የሚያሳይ መግለጫ	40
ሰንጠረዥ 4: የአፍ መፍቻ ቋንቋ ጣልቃገብነት (ተጽዕኖ) ለስህተት ምንጭ ይሆን እንደሆነ ለመፈተሽ የተዘጋጁ ተጨማሪ የመመዘኛ መጠይቆች ናቸው።.....	41
ሰንጠረዥ 5: በዐረፍተነገር አወቃቀር ምድብ ስር አራቱ ንዑሳን የስህተት ዓይነቶችን የሚያሳይ መግለጫ	44
ሰንጠረዥ 6: በዓረፍተነገር ውስጥ የፆታ፣የመደብ እና የቁጥር ያለመስማማት ስህተቶችን የሚያሳይ ጠቅለል ያለ መግለጫ	51
ሰንጠረዥ 7: የአፍ መፍቻ ቋንቋ ጣልቃገብነት (ተጽዕኖ) ለስህተት ምንጭ ይሆን እንደሆነ ለመፈተሽ የተዘጋጁ ተጨማሪ የመመዘኛ መጠይቆች ናቸው።.....	55
ሰንጠረዥ 8: የአማርኛ ቋንቋ መምህራን በአማርኛ ክፍለ ጊዜ ድርሰት አጽፈው ያውቃሉ?	58
ሰንጠረዥ 9: መምህራችሁ በአማርኛ ቋንቋ የጻፉትን የጽሁፍ መልመጃ አርመው ስህተቶቻችሁን ይጠቁማችኋል?.....	59
ሰንጠረዥ 10: በመማሪያ ክፍል ውስጥ ጽህፈትን የምትማሩት በምንድን ነው?	60
ሰንጠረዥ 11: ለትምህርት ቤታችሁ ሥነጽሁፍ፣ድራማ እና ሚኒሚዲያ ክብብ ጽሁፎችን እንድታቀርቡ መምህራችሁ ያነሳሳችኋል?	61
ሰንጠረዥ 12: ከተማሪዎች የመማር ማስተማር ሂደትን በተመለከተ ተጨማሪ የመጠይቆች ምላሽ	64
ሰንጠረዥ 13: በአማርኛ ክፍለ ጊዜ በመማሪያ ክፍል ውስጥ ትገኛለህ /ሽ/?	65
ሰንጠረዥ 14: ለ5ኛ ጥያቄ መልስህ /ሽ 1 ወይም 2 ከሆነ በምን ምክንያት?	65
ሰንጠረዥ 15: መምህራችሁ የሚሰጣችሁን የጽህፈት መልመጃዎችን ትሰራለህ /ሽ/?.....	66
ሰንጠረዥ 16: የአማርኛ ቋንቋ ለመማር እና የድርሰት መልመጃዎችን ለመለማመድ ያላቸውን ፍላጎት በመመዘኛ ጥያቄ	67

አጠቃሎ

የዚህ ጥናት ዋና ዓላማ የሊቢጢሳ አፍ-ፈት የሆኑ የ10ኛ ክፍል ተማሪዎች በአማርኛ ድርሰት ሲጽፉ የሚፈጽሟቸውን ሰዎስዎዊ ስህተቶችና የስህተት ምንጮችን መመርመር ነው። ተጠኚ ተማሪዎቹ በማረቆ ወረዳ ከሁለት የገጠር ትምህርት ቤቶች የተመረጡ 100 ተማሪዎች ሲሆኑ የተመረጡት በዓላማ የንሞና ዘዴ ነው። መምህራንም በዓላማ የንሞና ዘዴ ነው የተመረጡት። ለጥናቱ አስፈላጊ የሆኑ መረጃዎችን ለማግኘት በሁለት ዙር ተጠኚ ተማሪዎቹ ድርሰቶቹን ጽፈዋል። በመሆኑም ተማሪዎች በአማርኛ ቋንቋ ድርሰት ሲጽፉ የሚፈጠሩ ሰዎስዎዊ ስህተቶች ተፈትሸዋል። የሁለቱም ጊዜ ድርሰቶች በ15456 ቃላት ተጽፈዋል። በቃላቱ ውስጥ 5944 (79.1%) ስህተቶች ተገኝተዋል። አንድን ድርሰት ለመጻፍ በአማካይ 77.28 ቃላት ተጠቅመዋል። አማካይ የስህተት ብዛት 59.44 ሲሆን የስህተት ድግግሞሽ 79.1 ሆኗል። በተጨማሪም የተጠኚ ተማሪዎቹ የጽሑፍ መጠይቆች እና የአማርኛ ቋንቋ መምህራን ቃለ መጠይቆች መረጃ ተሰብስቧል። በጥናቱ የስህተት ዓይነቶችን ለመለየት ዓይነታዊ መጠናቸውን ለመግለጽ መጠናዊ የምርምር ዓይነቶችን ተጠቅሟል። በዚህም መሠረት ከድርሰት እርማት በተገኘው መረጃ ከጠቅላላ የስህተቶች ብዛት 5944 ውስጥ የቋንቋ አጠቃቀም፣ 3128 (41.65%) የዓረፍተነገር አወቃቀር 2536 (33.69%) ሆሄያት (ፊደላት) አጻጻፍ ስህተት 180 (2.%) መመደብ ያልተቻሉ 100 (1.31%) ስህተቶች ተገኝተዋል። ቃላት በዓረፍተነገር ውስጥ የአማርኛ ቋንቋ ሥርዓት በማይፈቅደው አወቃቀር ተዋቅረዋል። በመቀጠል የድምፆች ሆሄያት (የፊደላት) አጻጻፍ ችግር መሠረታቸው ሶስት ነገሮች መሆናቸው ተጠቅሷል። አንደኛው የአማርኛ ቋንቋ ድምፆችን፣ ሆሄያትን (ፊደላትን) በአቀነጃጀት ጊዜ ከግዕዝ እስከ ሳብዕ ያሉትን በአማርኛው የአቀነጃጀት ሥርዓት ለይቶ አለመረዳት፣ ሁለተኛው የአማርኛው የአናባቢ እና ተናባቢ የአቀነጃጀት ሥርዓትን በአፍ መፍቻ ቋንቋ የአቀነጃጀት ሥርዓት ለማቀናጀት መሞከር፣ ሶስተኛው በአፍ መፍቻ ቋንቋቸው የሌሎቹን በአማርኛ ቋንቋ የሚገኙ ሆሄያትን (ፊደሎችን) ለውጦ ለመጠቀም የሚያስገድደው የቋንቋው ህግ የችግሩ አካል እንደሆነ ተገልጿል። ተማሪዎች ከጻፉባቸው ድርሰቶች እና የጽሁፍ መጠይቆች በተጨማሪ ከመምህራን ቃለ መጠይቆች በተገኙ ድጋፍ ሰጪ መረጃዎች መሠረት የመማር ማስተማር ሂደት፣ የማስተማሪያ ግብዓቶች ድክመት እና የሥነልቦና ሁኔታዎች ለስህተት መፈጠር አስተዋፅኦ ቢኖራቸውም በዋናነት የስህተት ምንጮች የአፍ መፍቻ ቋንቋ ተፅዕኖ መሆናቸውን ለማወቅ ተችሏል። ለዚህም መፍትሄው የአማርኛ ቋንቋ ሥርዓተ አጻጻፍን ከድምጾች (ሆሄያት) ጀምሮ በማሳወቅ፣ በማስለየት እና በማስተማር ችግሮቹ ላይ ትኩረት ሰጥቶ መስራት እና ድርሰት መጻፍን ማለማመድ እንደሆነ ጥናቱ ጠቁሟል።

ምዕራፍ አንድ

መግቢያ

የዚህ ጥናት ዋና ዓላማ አማርኛን እንደሁለተኛ ቋንቋ የሚማሩ ተማሪዎች ድርሰት ሲጽፉ የሚፈጽሟቸውን ሰዎች ስህተቶች መፈተሽ ነው። ለዚህም በደቡብ ክልል በማረቆ ወረዳ በሚገኙ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች የሚማሩና አፋቸውን በሊቢጢሳ ቋንቋ የፈቱ የአስረኛ ክፍል ተማሪዎችን ተተኪ ለመሆን ያደርጋል። ይህ ጥናት አምስት ክፍሎች አሉት። የመጀመሪያው ክፍል የሊቢጢሳ ቋንቋ ሰዎች የህራፍ የጥናቱ ዳራ፣ አስፈላጊነት፣ ዓላማ፣ ጠቀሜታ እና የጥናቱ ገደብ የቀረበበት መግቢያ ሲሆን፣ ሁለተኛው የድርሰት ክለሳን የሚያሳይ፣ ሦስተኛው ክፍል የጥናቱን (ዘዴ) አካሄድ የሚያሳይ ነው። በመጨረሻም በአራተኛው ክፍል መረጃዎች ተተንትነው ግኝቱ ይቀርብና በአምስተኛው ክፍል በጥናቱ ማጠቃለያ እና የመፍትሄ ሀሳብ ይደመደማል።

1.1. የሊቢጢሳ ቋንቋ ሰዎች የህራፍ አጭር ቅኝት

የዚህ ጥናት ተተኪ ተማሪዎች በደቡብ ክልል በጉራጌ ዞን በማረቆ ወረዳ የሚገኙ አማርኛን እንደ ሁለተኛ ቋንቋ የሚማሩ የኩሻዊ ቋንቋ ቤተሰብ በሆነው የሊቢጢሳ ቋንቋ አፍ-ፊት ተማሪዎች ናቸው። የዚህ ኩሻዊ ቤተሰብ ቋንቋ ሰዎች የህራፍ አጭር ቅኝት እንደሚከተለው እናያለን።

የአናባቢ ሆሄያት (ድምጾች) ባህሪ፡- በአማርኛ በቃል መነሻ ላይ የምትገኘው /ኦ/ እና የመካከል አናባቢ /ኧ/ በሊቢጢሳ ላይ የሉም። በአማርኛ በቃል መነሻ ላይ ተዘውትረው የማይገኙት /ኢ / እና /ኤ / በሊቢጢሳ ቋንቋ በቃል መጀመሪያ ላይ ይገኛሉ። ሰባቱ የአማርኛ አናባቢዎች በሊቢጢሳው ቋንቋ ተሟልተው ያለመኖራቸው በቃላት አቀነጃጀት ላይ ልዩነት ይፈጥራሉ። ከዚህ የተነሳ ከግዕዙ /ሀ/፣/አ/እና/ኦ/ በስተቀር ሌሎቹ በግዕዝ እና በሳድስ የሚጀምሩ ሆሄያት ቅርጾቸው ተለውጠው ነው የሚጻፉት።

የተናባቢ ሆሄያት(ድምጾች)ባህሪ፡- የአማርኛ ተናባቢ ንጥረ ድምጾች ተራና ውስብስብ መሆናቸውን ምሁራን ይገልጻሉ። ከነኚህ ድምጾች ወይም ሆሄያት ውስጥ በሊቢጢሳው ቋንቋ ውስጥ የሌሉ (የማይጠቀሟቸው) /ቭ፣ቫ፣ቻ፣ጭ፣ፕ፣ጵ፣ፅ/ እና ውስብስብ ድምጾች ናቸው። በአቀነጃጀት ጊዜ በእነኚህ ቦታ ተቀይረው (ተለውጠው) ነው የሚጻፉት። በአማርኛ ተናባቢዎች አቀነጃጀት/ተአተተ/ ወይም/አተተ/...ሥርዓት የሶስተኛ ተናባቢ ክትትሎችን አይፈቅድም፤ የተናባቢ ክትትሎችን ለማስወገድ የምንጠቀመው በአናባቢ /ኦ/ ነው። ይህን ባህሪ በሊቢጢሳ ድምፁ-ልሳናዊ የአቀነጃጀት ሥርዓት ላይ

አናይም (አናገኝም) ምክንያቱም የተናባቢዎቹ ክትትሎሽ ማስወገጃ ወይም በመሀል ፈልቅቃ የምትገበዋ (ሰራጊዎ አናባቢ) /ኧ/ በሊቢጢሳ ቋንቋ አናባቢዎች ውስጥ የለችም፤ ባለመገኘቷም ነው እሄ ቅንጅታዊ ባህሪ የሌለው፤ ይህ ብቻም አይደለም በተጨማሪ የሊቢጢሳው ቋንቋ ባህሪ የአናባቢን እና የተናባቢን ክትትሎሽ ስለሚፈቅድም ነው።

የምስረታው ባህሪ-ውልድ ስሞችን እና ቅጽሎችን ለመመስረት በ/ኧ /እና /ኧ/ ከሚጨርሱ መስራች ቅጥያዎች በስተቀር በሌሎቹ ጥገኛ ምዕላዶች ምስረታ ይከናወናል፤

የእርባታው ባህሪ የአማርኛውን የእርባታ ባህሪ ቢጠቀሙም ሁለተኛ መደብ ተሳቢ አመልካች ብዙ ቁጥር /-አችሁ/ን ግን ለሌላ አገልግሎትም ማለትም ለአክብሮት(ወይም) ለአንቱታ ይጠቀሙታል።

የዘርፍ አመልካች ቅጥያ አጠቃቀም የጥገኛ ምዕላድ /-አችሁ/አጠቃቀም በአማርኛ ለሁለተኛ መደብ ብዙ ቁጥር ሲሆን በሊቢጢሳ ግን ልክ ከላይ እንደተጠቀሰው ለሶስተኛ መደብ ነጠላ ቁጥር የአክብሮት ወይም የአንቱታ መግለጫ ነው። እነዚህ ባህሪያት በዚህ ጥናት መቶ በመቶ ባይሆን እንኳ በአብዛኛው ሊታዩ ይገባል።

1.2. የጥናቱ ዳራ

ዳራ የጥናቱ መነሻ መጫወቻ ሜዳ መጠቆሚያ በመሆኑ ይህ ጥናት የሚካሄድበት የሊቢጢሳ ቋንቋ ከአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ደቡብ አቅጣጫ 175 ኪሎሜትር ርቀት ላይ የሚገኝ የሊቢይ (ማረቆ) ብሄረሰብ ቋንቋ ነው። ሊቢይ ደገኛ ኩሻዊ ቤተሰብ ሆኖ ደገኛ ከሆኑት የኩሻ ቤተሰቦች ከሀዲያ ጋር ተቀራራቢነት ያለው ቋንቋ ነው። በመሆኑም ተናጋሪዎቹ ወይም ተማሪዎቹ አማርኛ ኢአፍፈት በመሆናቸው በዚህ ጥናት ከሌሎች ኢአፍፈት ጥናቶች ጋር በተለይ ከኩሻዊ ቋንቋ ጥናቶች ጋር ያለውን ሁኔታ ንጽጽርን ሳይሆን ተዛምዶውን በተጨማሪ መገንዘብም ይቻላል።

በመሆኑም ቋንቋ የባህል፣ ማህበራዊና ልዩልዩ ፍልስፍናዎች መግለጫ ብቻ ሳይሆን እሴቶችንም ማሳወቂያ እንደሆነ ባየ (2009:xxv-xxvi) እንደሚከተለው ገልጸዋል።

...የቋንቋን ትምህርት በሚመለከት አንድ ነገር ያለጥርጥር መናገር ይቻላል። ይኸውም የአንድን ቋንቋ አጠቃቀም ብቻ ካወቀ ተማሪ የተሻለ ክህሎትና ሥነ-ልሳናዊ ዕውቀት ያለው መሆኑ ነው። ይህ ዕውቀትም ከቋንቋው አልፎ፣ ከቋንቋው ጋር ተያያዥነት ካላቸው እንደ ሳይኮሎጂ፣ ሶሲዮሎጂና ፍልስፍና ካሉ የትምህርት ዘርፎች ጋር ተማሪው በቀላሉ እንዲተዋወቅ ይረዳል። ቋንቋ አእምሯዊ እንደሆነ ሁሉ ማህበራዊ ብሎም ባህላዊ ነውና ። በዚህ መልኩ ቋንቋ ባህልም የባህል መግለጫም ነው።

ከዚህ ከሳቸው ገለጻ የምንረዳው ቋንቋ የባህል፣ ማህበራዊ እና የልዩልዩ ፍልስፍናዎች መግለጫ ብቻ ሳይሆን የተናጋሪውን ማንነት እና እሴቶችንም ማሳወቂያ እንደሆነ ነው። በዚህ ሰፊ መግለጫ የቋንቋ አገልግሎት በተግባሩ ወደ ተግባር የሚቀየረው የቋንቋውን ሰዎች ሥርዓተ ህግ በትምህርትነት ሲሰጥ እና የቋንቋ ክህሎቶችንም ሆነ ዕውቀቶችን መሠረት በማድረግ የተግባሩን ብቃት በማጎልበት ነው። ይህን በተመለከተ ጌታሁን (2011:ix) እንደሚከተለው ይገልጹታል፡-

ቋንቋ ስርዓት ባይኖረው ኖሮ በቋንቋ መግባባትም ሆነ ቋንቋን ማስተማር አስቸጋሪ ይሆን ነበር። በዚህም ነው፣ የቋንቋን አገልግሎትም ሆነ የቋንቋን ትምህርት ከሰዎች ነጥሎ ማሰብ የሚከብደው። አንድ ሰው በቋንቋ ሀሳቡን በትክክል ለመግለጽም ይሁን ከሌላ ሀሳብ ለመቀበል የቋንቋውን ስርዓትን አጠቃቀም በትክክል ማወቅና አገልግሎት ላይ ማዋል አለበት።

በተጨማሪ Bateston (1994:89) እንደሚከተለው ገልጸዋል፡- የአንድ ቋንቋ ሰዎች ዕውቀት ከሌለን ወይም የቋንቋውን ሰዎች በተለያዩ ዐውዶች ውስጥ እንዴት መጠቀም እንዳለብን ካልቻልን ቋንቋውን ለተግባሩ ለመጠቀም የምናደርገው ጥረት ደካማ ነው የሚሆነው።

ከሁለቱም ገለጻ የምንረዳው የቋንቋውን ሥርዓት ለመማርም ሆነ በቋንቋው ለመግባባት ወይም መልዕክትን ለሰዎች ለማስተላለፍም ሆነ ለመቀበል ከምንችልባቸው የተግባሩ ሂደቶች አንዱ ጽህፈት ነው። ጽህፈትን መጠቀም ደግሞ የቋንቋ ትምህርት ውጤት በመሆኑ ከድምጽ ልሳን ስደራ ጀምሮ የቃል፣ የሀረግ፣ የዓረፍተነገር፣ የአንቀጽ እና የድርሰት አወቃቀርን በተዋረድ ለመማርና ለመገንዘብ ይሆናል።

የመጻፍ ክህሎት ተግባር ማረው (1996:Vii) “ርዕስ የመምረጥንና የማጥበብን፣ የቃላት አጠቃቀምን፣ የዓረፍተነገርን አወቃቀርን እና የአንቀጽ አደረጃጀትን ይጠቁማል። ክህሎት እየጻፉ መማርን የሚጠይቅ በመሆኑ ወደ ጽሁፍ ሥራ ከመገባቱ መጀመሪያም ይሁን በኋላ በርካታ ሂደቶችን ማለፍ ግድ ይላል ” በማለት ገልጸዋል።

በተጨማሪ Richards (1990:100) “የጽህፈት ትምህርት ውስብስብ ስለሆነ በተለያዩ ደረጃዎች የሚገኙ ተማሪዎች በአፍ መፍቻም ይሁን በሁለተኛ ቋንቋ ትምህርት ሂደት ውስጥ አልፈው ካጠናቀቁ በኋላ የዳበረ የጽህፈት ችሎታ አይኖራቸውም። ይህ ችግር ከዝቅተኛ የክፍል ደረጃዎች እስከ ከፍተኛ የትምህርት ደረጃዎች ይዘልቃል” በማለት ገልጸውታል።

ከላይ ያሉት ገለጻዎች የሚያስገነዝቡን ምንም እንኳን ለጽህፈት ክህል ትምህርት አስፈላጊ ቢሆንም መማሩ ግን ለአፍ ፈቱም ለኢአፍ ፈቱም አስፈላጊ መሆኑን ነው። ሆኖም ግን ክህሉን ለማዳበር በየትኛውም የክፍል ደረጃ ችግሩ ተያያዥነት እንዳለው ነው።

ስለታላሚው ቋንቋ ተማሪው መማር ወይም መልመድ፣ መቻልና ያለመቻል ለመለየት ምን ያህልና ምን ዓይነት ስህተት እንደሚፈጽም መፈተሽ አስፈላጊ ነው። ይህን አስፈላጊነት ጌታቸው (2011:131-132) እንደሚከተለው ገልጸውታል፡-

የስህተት ትንተና የሚያስገኛቸው መረጃዎችም ሁለት ዓይነት ናቸው። የመጀመሪያው በሁለተኛ ቋንቋ ተማሪው ወይም ለማጁ የሚፈጠሩትን ስህተቶችና ዓይነቶች ማመልከት ነው።... ሁለተኛው መረጃ ደግሞ በሁለተኛ ቋንቋ ተማሪው የተፈጠሩትን ስህተቶች ሥነልቦናዊ ወሥነልሰናዊ ዓይነት ማመልከት ነው። ይህ ስለሁለተኛ ቋንቋ መማር ሂደት ከመጀመሪያው ጠንክር ያለ መሠረት የያዘ መረጃ ነው።

ከዚህ ገለጻ የምንረዳው ኢአፍ ፈት ተማሪዎች የሁለተኛ ቋንቋ የጽህፈት ሥርዓትን ሲማሩ የሚሳሳቱትን ስህተት ዝም ብሎ ቋንቋቸው ስላልሆነ ነው ብሎ ግምታዊ ውሳኔ ላይ ከመድረስ ስህተቱንና የስህተቱን መንስዔ አውቆ ማስተማሩ አስፈላጊ እንደሆነ ነው።

1.3. የጥናቱ አነሳሽ ምክንያት

አንድን ቋንቋ በሥርዓት ለመግባባት የሰዋሰው ዕውቀት ሊኖር ይገባል፤ ይህ የሰዋሰው ችሎታ ቋንቋውን በመልመድ በሰው ልጅ አዕምሮ ውስጥ በትምህርት የሚገኝ ዕውቀት ሊሆን ይችላል። ለአብነት የአንድን ቋንቋ ቃላት አቀናጃጀት ካላወቅን በቃላቱ መጠቀምም ሆነ መግባባትም አንችልም (Ur 1988:76)።

ከዚህ አገላለጽ የምንረዳው የማንኛውም ቋንቋ ሥርዓት የቋንቋው ሰዋሰው ነው፤ ይህ ሰዋሰው ደግሞ የሚገኘው በመልመድም ሆነ በመማር በሰው ልጅ አዕምሮ ውስጥ ነው፤ ይህን አውጥቶ ለመጠቀም ከሚያስፈልጉ ዘዴዎች አንዱ የጽህፈት ተግባር እንደሆነ ነው።

በመሆኑም የዚህ ጥናት ትኩረት አፋቸውን በሊቢጢሳ ቋንቋ የፈቱ የኡዳሳ ረጴ እና ቢዳራ ፋቃ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት የአስረኛ ክፍል ተማሪዎች በአማርኛ ቋንቋ ድርሰት ሲጽፉ የሚፈጽሟቸውን የሰዋሰው ስህተቶች መፍተሽ ነው። አጥኚው ለጥናቱ ያነሳሳው ምክንያት በነዚህ ትምህርት ቤቶች በአማርኛ ክፍለ ጊዜ በመማር ማስተማር ሂደት የተለያዩ የጽህፈት ሙከራዎችን በሊቢጢሳ ቋንቋ አፍ-ፈት የሆኑ ተማሪዎች በአማርኛ ቋንቋ ሲጽፉ የሰዋሰው ችግር በማየቱ የእነዚህን ተማሪዎች ችግር ለይቶ በማውጣት መፍትሄ ለመፈለግ፣ ለስህተቶቹ መፈጠር አፍ የፈቱበትን ቋንቋ ሰበብ ከማድረግ ይልቅ የችግሩን ዓይነትና መንስዔ መረጃ በማስደገፍ ለይቶ ዘላቂ የሆነ የመፍትሄ

ሀሳብ መፈለግ አስፈላጊ በመሆኑ ነው። በተጨማሪ አማርኛ ኢ-አፍ ፈት በሆኑ ተማሪዎች ላይ በተለያዩ ቋንቋዎች የተሰሩ ጥናቶች ቢኖሩም እንኳ በሊቢብራሪ ቋንቋ ላይ የተሰሩ ጥናት ባለመኖሩ ለወደፊት በዚህ መስክ ለሚያጠኑት ፍንጭ ለመስጠትም ታስቦ ነው።

1.4. የጥናቱ ዓላማ

በደቡብ ክልል በጉራጌ ዞን በማረቆ ወረዳ አፋቸውን በሊቢብራሪ ቋንቋ የፈቱ የአስረኛ ክፍል ተማሪዎች በአማርኛ ቋንቋ ድርሰት በሚጽፉበት ጊዜ የሚፈጽሟቸውን የሰዎስዎዊ ስህተቶች መፍተሽ ነው። በዚህ ዓብይ ዓላማ ስር ቀጣዮቹ ጥያቄዎች ምላሽ ያገኛሉ።

1. በሊቢብራሪ አፍ-ፈት የሆኑ የአስረኛ ክፍል ተማሪዎች በአማርኛ ቋንቋ ድርሰት ሲጽፉ የሚፈጠረው የሰዎስዎዊ ስህተት ዓይነቶች የትኞች ናቸው?
2. በጻፉት ድርሰት ውስጥ የሚገኙ ሰዎስዎዊ ስህተቶች መጠን እንዲሁም የስህተት ድግግሞሽ መጠን ምን ያህል ነው?
3. በጻፉት ድርሰት ውስጥ ለተከሰቱት ሰዎስዎዊ ስህተቶች መንስኤው ወይም ምንጩ ምንድን ነው? የሚሉት ምላሽ ካገኙ በኋላ የመፍትሄ ሀሳብ ለመስጠት ነው።

1.5. የጥናቱ ጠቀሜታ

በዚህ ጥናት የሊቢብራሪ አፍ-ፈት ተማሪዎች መምህራን፣ የቋንቋ ትምህርት መርጃ መጽሀፍትና መሳሪያ ለሚሰሩ መምህራን እና በተመሳሳይ ወይም በተዛማጅ ርዕስ ጥናት ለሚያጠኑ አጥኚዎች ይጠቅማል።

1. የአማርኛ ቋንቋ መምህራን ተማሪዎችን ድርሰት በማጻፍ በጽሁፉ ውስጥ የሚከሰተውን ሰዎስዎዊ ስህተት ዓይነቶች በመለየትና የስህተቶቹን ምንጭ በመለየት ያስተምራሉ፤ ምጋቤ ምላሽ ይሰጣሉ።
2. የሊቢብራሪ አፍ-ፈት ተማሪዎችን የአማርኛ ቋንቋ ለሚያስተምሩ መምህራን የማስተማሪያ መርጃ መሳሪያ ለማዘጋጀት ይረዳል።
3. በዚህ ጥናት ስር ወይም በተዛማጅ ርዕስ ጥልቅ ጥናት ለሚያካሂዱ ተመራማሪዎች በተጨማሪ መረጃነት ወይም የወደፊት የጥናት አቅጣጫዎችን በመጠቀም ሊያገለግል ይችላል።

1.6. የጥናቱ ገደብ

በደቡብ ክልል በማረቆ ወረዳ ላይ ካሉት ሶስት ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ሁለት የገጠር ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ውስጥ አፋቸውን በሊቢጢሳ የፈቱ የአስረኛ ክፍል ተማሪዎች በአማርኛ ቋንቋ ድርሰት በሚጽፉበት ጊዜ በሚፈጽሟቸው ሰዎስዎዊ ስህተቶች ላይ ብቻ ያተኩራል። ሰዎስዎውን ከጽህፈት ጋር እንጂ ከሌሎች ኪህሎች ጋር አይመለከትም።

ምዕራፍ ሁለት

ክለሳ ድርሳናት

2.1. የሰዎችው ምንነት

ሰዎችው ማለት ቃላት ተዋቅረው ዓረፍተ ነገሮችን የሚመሰርቱበት ስልት ነው። በመሆኑም ሰዎችው የአንድን ቋንቋ ቃላት በተለያዩ የቋንቋው ሥርዓተ-ህግ ለተለያዩ ሁኔታዎች ቃላትን ሀረጎችን እና ዓረፍተ ነገሮችን እያዋቀሩ የሚጠቀሙበት የተግባራት መሣሪያ እንደሆነ ይገልጻሉ (Harmer 1991:1)።

ከሳቸው አገላለጽ የምንረዳው ሰዎችው ማለት በተግባራታዊ ሂደት የማንኛውንም ቋንቋ መዋቅራዊ ሥርዓተ ህጉን አውቀን የምንጠቀምበት የተግባራት ህግ እንደሆነ ነው።

Ur (1996:32) እንደገለጹት ሰዎችው በዓረፍተነገር ደረጃ ብቻ የማይቆም እና በቃል እና በሀረግ ደረጃም የማይገደብ ሥርዓታዊ አወቃቀር ነው። የአወቃቀር ሥርዓቱ ድምጾች ምዕላድን ወይም ቃላትን ለመመስረት ከሚያቀናጁት ቅንጅት የሚጀመርና እስከ ዓረፍተነገር አወቃቀር የሚደርስ ነው።

ሰዎችው ማለት የአንድ ቋንቋ አወቃቀር ሥርዓት መሆኑና ቋንቋ ማለት ደግሞ ሰዎችው ማለት እንደሆነ ባየ (2003:13) እንደሚከተለው ገልጸዋል፡-“...በአጠቃላይ ሰዎችው የሚለው ቃል በአሁኑ ጊዜ በሀረግና በአረፍተነገር ብቻ ሳይወሰን፣ የአንድን ቋንቋ ድምፅ አይነትና አቀናጃጀት፣ እንዲሁም የቃላትን የአወቃቀር ስርአት ይጨምራል። መሳላልነቱ ከድምፅ ጀምሮ እስከ አረፍተነገር ድረስ ላለው አጠቃላይ የቋንቋ ስርዓት ስለሆነ ያሁኑ የሰዎችው ግንዛቤ ከበሬቱ ሰፊ ነው”።

ከላይ ያሉት የሀገር ውስጥም ይሁን የውጪ ቋንቋ ምሁራን ሰዎችውን የገለጹበት መንገድ ቢለያይም ለማሳየት የተሞከረው ሰዎችው የቋንቋ ስርዓት እንደሆነ ነው። በመሆኑም አብዛኛዎቹ ብያኔዎች ሰዎችው፣ ዓረፍተ ነገርን መሰረት ያደረገና የቃላትን የአቀናጃጀት ሥርዓትን የሚመለከት፣ በዓረፍተ ነገር ደረጃ የሚገለጽ እና የቋንቋውን ተጠቃሚዎችን ተግባራት መሰረት የሚያደረግ የቃላት አገባብ መሆኑን ነው።

ሰዎችው በቋንቋ ትምህርት ላይ ሰፊ ጥቅም ያለው እና ቋንቋውን በተገቢ ሁኔታ ለመገልገል ከቋንቋው ባለቤት በሚፈለገው ደረጃ የቋንቋ ሥርዓቱን አውቆ በጽሁፍም ሆነ በንግግር ለመጠቀም የሚያበቃ በቂ ችሎታ ሊኖረው እንደሚያስፈልገው በመግለጽ የቋንቋውን ቃላት ማወቅ ብቻ በቂ

እንደማይሆን እና ቃላቱ ተቀናጅተው ሰፊ መዋቅር እንደሚመሰርቱ በመረዳት መጠቀም ካልተቻለ ተገቢ የሆነ የጽህፈት ተግባራት እንደማይኖር ገልጸዋል። ስለዚህ የአንድ ቋንቋ ተጠቃሚ ለመሆን የሰዋስውን ምንነት(ህግን) በቅድሚያ ማወቅ አስፈላጊ እንደሆነ ያስረዳሉ (Ur 1996:2-5)።

ከዚህ ገለጻ የምንገነዘበው የአንድ ቋንቋ ተጠቃሚ ለመሆን የቋንቋውን የሰዋስው ህግ ማወቅ ተገቢ እንደሆነ ነው። በተግባራት ቋንቋውን ለመጠቀም ደግሞ የቃላት አውቀት ብቻ መኖር በቂ እንዳልሆነ ነው፤ የቋንቋውን አቀናጃጀት እና ሥርዓተ አወቃቀሩን መቻል አስፈላጊ ነው። ስለዚህ ባጭሩ ሲገለጽ ሰዋስው ማለት የአንድ ቋንቋ ሥርዓተ-ህግ ማለት ነው።

2.2. የሰዋስው ትምህርት ይዘት

ክህሎትን የሚማር ማንኛውም ተማሪ ሊያስተውል የሚገባው ነገር ከትምህርቱ ጋር በተጓዳኝ የቋንቋው ሥርዓት ወይም የሰዋስው ይዘቶች ከኪህሎች ጋር አብሮ እንደሚኖሩ ነው። ይህንን በተመለከተ ባየ(2009:XXi) እንደሚከተለው ገልጸዋል፡-

ይህ ትምህርት የአንድን ቋንቋ ሥርዓት ከድምጽ አሰካክ ሐረግ አመሠራረቱ ድረስ የሚያሳይ ሳይንስ ነው። ይዘቱ የሥርዓት ነው። ስለዚህም ከአጠቃቀም ይለያል ስለዚህ ዋናኛ ዓላማው በቀጥታ የመጻፍ፣ የማንበብ፣ የመናገርና የመረዳት ችሎታን ማዳበር ሳይሆን፣ በሚነበበውም ሆነ በሚነገረው ቃል፣ ሐረግ፣ አረፍተ ነገርና ድርሰት ጀርባ የሚገኘውን ረቂቅ ሥርዓት ደረጃ በደረጃ ለተማሪው ማሳየት ነው።

ከገለጸው የምንረዳው የሰዋስው ትምህርት ዋናው ይዘት ምንምን ማካተት እንዳለበት በአጭሩ ተጠቅሷል። ይኸውም የቋንቋውን ህጉን(ሥርዓቱን) የሚገልጹ ወይም የሚያስረዱ የተለያዩ ይዘቶች የሚቀርቡበት መንገድ በጽሁፍ እና በንግግር መለዕክት ከሚያስተላልፉት ከቃል እስከ ዓረፍተነገር ያሉትን የቋንቋውን ረቂቅ የአወቃቀር ሥርዓትን ነው። ይህን የቋንቋ ሥርዓት በተግባራት ለመጠቀም ከጠባቡ ወደሰፊው ሥርዓት ማለማመድ ወይም ማሳየት አስፈላጊ እንደሆነ ነው።

በሰዋስው ትምህርት አፅንኦት የሚሰጠው የተተኮረበትን ቋንቋ ሰዋስዋዊ ሥርዓት በአግባቡ አውቆ በጽህፈት ተግባራት ላይ በተግባር የሚከናወኑበትን ሥርዓት የሚያመለክት በመሆኑ ሰዋስው እና የጽህፈት ተግባራት ተነጣጥለው መታየት አይችሉም በማለት ገልጸዋል (Pamer 1984) ። ይህ ገለጻ የሚያሳየን ማንኛውም ቋንቋ ሰዋስው አለው፤ ይህን የቋንቋውን ሰዋስው አውቆ በጽህፈት ሀሳብን በመግለጽ ለመግባባት በቅድሚያ ትኩረት ሊደረግበት የሚገባው ጉዳይ የቋንቋውን ሰዋስዋዊ ሥርዓት (ህግ) ማወቅ እንደሚገባ ነው።

2.3. የመጻፍ ምንነት እና አስፈላጊነት

የጽህፈት ክህሎት ምንነት ከገለጹት ምሁራን መካከል Byrne (1988:147) “ተደራሲው ሲገነዘበው እንዲችል ለድምጾች ውክልና በተሰጣቸው ትዕምርቶች አማካይነት ሀሳብን ማሳወቅ መቻል ነው” በማለት ገልጸዋል። በተጨማሪ Nunan (1999:273) “መጻፍ የተወሰነ የልምምድ ጊዜ የሚፈልግ የተረጋጋ የማስተዋልን ብቃት የሚጠይቅ ውስብስብ አዕምሯዊ ሂደት ነው” በማለት ገልጸዋል።

የመጻፍ ክህሎት የልምድ ሂደትና የክህሎት መዳበር ከሚሰጡት ጥቅሞች ለአብነት ሁለቱን ብቻ መጥቀሱ የክህሎትን አስፈላጊነት ይገልጻል። እነርሱም ጽህፈትን በመለማመድ ተማሪዎች የራሳቸውን የመማር ስልት እንዲያበለጽጉ ይጋብዛል። በተጨማሪ ቋንቋን በንግግር ብቻ በቀላሉ ለመማር የሚችገሩ ተማሪዎች በቋንቋው እንዲያነቡና እንዲጽፉ ሲደረግ በራስ መተማመንን ይጨምርላቸዋል። ሌላው ጽህፈት የቋንቋ ተማሪዎች በቋንቋው ያላቸውን ክህሎት ብቃት ማሳየት አለማሳየቱን ለመገንዘብ ተጨባጭ መሳሪያ ሆኖ ሊያገለግል ይችላል (Byren 1988:6-7)።

ከላይ የተገለጸው የጽህፈት ክህሎት ምንነት እንደየቅደም ተከተላቸው የገለጹት ጭብጥ የሚከተለውን ይመስላል፡- መጻፍ ከፍተኛ የሂሊና እሳቤ የሚጠይቅ ቢሆንም መልዕክት አቀባዩ የድምጽ ውክልና ባለቸው ፊደላት ቅንጅት ፈጥሮ መልዕክት ማስተላለፊያውን ዓረፍተነገር አዋቅሮ ለአንባቢ የሚያስረክብበት ሂደት ነው። በመቀጠል ታላሚውን ቋንቋ በንግግር ተግባብቶ መማር ለማይችሉ ተማሪዎች እንደሁለተኛ አማራጭ በጽህፈት ይማሩታል። በተጨማሪ የጻፉትን በማንበብ፣ ያነበቡትን በመጻፍ ለፈተናም ይሁን ለትምህርቱ ክህላቸውን ያዳብሩበታል የሚል አንድምታ ይኖረዋል።

2.4. የጽህፈት ሥርዓቶች

ቋንቋ ንግግር እንደሆነ እና ጽህፈት ደግሞ ንግግር የሚወከልበት ሥርዓት እንደሆነ ጌታቸው (2011:270)

...ተደጋግሞ እንደሚገለጸው ጽህፈት ቋንቋ አይደለም፣ ነገርግን ንግግር የሚወከልበት አንዱ መንገድ ነው። በሌላ አገላለጽ ጽህፈት ቋንቋን በሚታዩ ምልክቶች የመወከል ሂደት ነው (ርግጥ ነው ከላይም እንደተጠቀመው ጽህፈት አንዱ መክሰቻ በመሆኑ የጽሁፍ ቋንቋ ተብሎ ይጠራል)። የሥነልሰብን ተመራማሪዎች በዚህ ልዩነት ላይ ብዙ ጊዜ ያተኩራሉ። እስካሁን ድረስ እንደታየው የጽህፈት ሥርዓቶችን ትንተና በተመለከተ አንድ ወጥ የሆነ የሙያ ስያሜ የለም። ... ስያሜው ምንም ይሁን ምን ቋንቋን ከምናጠናበት ዘዴዎች አንዳዶቹን ተጠቅመን ጽህፈትን ወይም የጽህፈትን ሥርዓት በሥርዓቱና በወገ ልናጠናው ከቻልን በሥነልሰብ ሃይንስ ክልል ማህቀፍ ውስጥ ቦታ ሊኖረው ይገባል በማለት ገልጸዋል።

የጌታቸው(2011) ገለጻ ጽህፈት ንግግር የሚወከልበት የመወከያ ትዕምርቶች ወይም ፊደላት ያሉት በሥርዓት ወይም በሰዎስው ሕግ የሚሰደር እና በጽህፈት የተግባቦቱ ሂደት ደግሞ ወደፊት ጥናት እንደሚያስፈልገው ነው።

ተማሪዎች በጽሁፍ አማካኝነት ሀሳባቸውን በተገቢ ሁኔታ የመግለጽ ችሎታቸውን እንዲያሳድጉ ለማድረግ መምህሩ የጽህፈትን ክህሎት በሚያዳብሩ እና ሰዎስዎዊ የቃላት ችሎታን በሚያጠናክሩ መልመጃዎች ላይ ማተኮር፤ በተጨማሪ ትምህርቱን በክፍል እና ከክፍል ውጪ የሚለማመዱበት ብቻ ሳይሆን የሰዎስው እና የቃላት መልመጃዎችን መለማመድ አለባቸው፤ተማሪዎች እርስ በርሳቸው እንዲጻጻፉ፣የጻፉትን ጽሁፍ ተቀያይረው እንዲያነቡ እና አስተያየት የሚሰጣቸውበት ሥርዓት ማበረታታት የሚሉት ይገኙበታል (Atkinson 2003:15)።

በዚህ አገላለጽ የጽህፈት ስርዓት ያስፈለገበት ምክንያት የታላሚውን ቋንቋ በመማሪያ ክፍል ብቻ በመጻፍ እና በመለማመድ የሚያበለጽጉት ሳይሆን ከክፍልም ውጪም የሚለማመዱት ዓይነት ሆኖ የሚጽፉትን በማንበብ እርስ በእርስ የሚተራረሙበት የልምምድ ሥርዓት ያለው መሆን እንዳለበት ነው።

2.5. የስህተት ምንነት

የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች ታላሚውን ቋንቋ በሚማሩበት ጊዜ የሚፈጽሟቸውን ግድፈቶችም ሆነ ስህተቶች ሁለት ዓይነት እሳቤዎች አሉ።በርካታ ምሁራን ስህተት በተማሪዎች ድክመት የሚከሰት እንደሆነ አድርገው የሚያስቡ ሲሆን የሚሰጡት ግምታዊ ምክንያት ደግሞ ተማሪዎቹ ትምህርቱን በአግባቡ ባለመከታተል፣ለትምህርቱ ትኩረት አለመስጠት፣የመምህሩ የማስተማር ስልት ወይም በልምምድ ወቅት የክፍለጊዜ ማነስ የተፈጠረ ነው ሲሉ የቀሩት ደግሞ ስህተትን እና ግድፈትን የመማር አንዱ ክፍል ነው ብለው ይቀበሉታል። ይህን በተመለከተ Corder (1974:24) “ስህተት ሲከሰት ከበስተጀርባው ሥርዓታዊ የሆነ ሰበብ ይኖራል፤ከዚህ የተነሳ አንደኛው የተሳሳተውን ሌላውም ሊደግመው ይችላል፤ግድፈት ግን ስርዓታዊ ካለመሆኑ የተነሳ አንዱ የገደፈውን ሌላኛው ላይደግመው ይችላል ”በማለት ገልጸዋል።

ከላይኛው አባባል የምንረዳው ስህተት በመማር ሂደት ላይ በምንም ተግምር ሳይከሰት የማይቀር ሲሆን ግድፈት ግን ተማሪው በሚያጋጥመው ውጫዊ እና ውስጣዊ ሁኔታ በድንገት የሚፈጠር መሆኑን ነው።በተጨማሪ የስህተትም ሆነ የግድፈት አፈጻጸም ይለያያል መማር ማለት ስሙ እራሱ የሚያመለክተው ተሳስቶ ማስተካከልን ነው፤ግድፈትን ግን የተማሩ እና ያልተማሩት ሁለቱም

አይሳሳቱም ማለት አይደለም ይሳሳታሉ። ነገርግን ያልተማሩት የተሳሳቱትን የቃል ክፍል ወይም የሰዎች ሥርዓት ክፍልን ለይቶ መናገር (ማወቅ) አይችሉም። በመሆኑም ግድፈት የሌላ ሰው እርምጃን የሚፈልግ ሳይሆን የቋንቋውን ሰዎች ከማወቅ የተነሳ እራሱ ገዳፊው ሊያርመው እንደሚችል።

2.6. የስህተት ትንተና አስፈላጊነት

በመማር ማስተማር ሙያ ላይ ለተሰማራ ሰው የስህተት ትንተና ጠቃሚ ነው። በተለይ መምህራን የተማሪዎቻቸውን ስህተት መተንተን ከቻሉ የተማሪዎቻቸውን የቋንቋ ችሎታ ለመገንዘብ ይረዳቸዋል። በመሆኑም ተማሪዎች ምን ዓይነት ስህተቶችን እንደፈጸሙ በመረዳት ስህተቶችን ሊቀንሱ የሚችሉባቸውን እርምጃ ለመውሰድ ያስችላቸዋል። ስለዚህ ስህተት የፈጸሙበትን መንስዔ በግልጽ በማሳየት ተማሪዎቹ በራሳቸው ስህተትን የሚቀንሱበት ሂደትን ያሳያል (Loot 1983:256)።

የላይኛው ገለጻ የሚያስገነዝቡን የሁለተኛ ቋንቋ መምህራን የሁለተኛ ቋንቋ ትምህርት ሲያስተምሩ ተማሪዎች የቋንቋውን ሰዎች ሕግ ካለማወቃቸው የተነሳ እንደሚሳሳቱ ያውቃሉ። ስህተቶች የሚከሰቱት ተማሪዎቹ የመጻፍም ሆነ የመናገር ተግባራት ለመተግበር በሚጥሩበት ጊዜ ነው። በዚህን ጊዜ መምህሩ የተማሪዎቹን ስህተት መንስዔ በመለየት ማረም እንደሚገባው ነው።

የስህተት ትንተና አስፈላጊ እንደሆነና መሳሳት ደግሞ የማይቀር ጉዳይ መሆኑን ጌታቸው (2011:129) እንደሚከተለው ይገልጻሉ፡-

...የስህተት የትንተና ዘዴ በሁለተኛ ቋንቋ ተማሪው የሚፈጸሙ ስህተቶች የተማሪውን የሁለተኛ ቋንቋ ዕውቀት ጠቋሚ እንደሆኑ አድርጎ የሚወሰድ የትንተና ዘዴ ነው። በበቂ መረጃ ላይ ተመሥርቶ የተደረገ የስህተት ትንተና (በንግግርም ሆነ በጽሁፍ ስህተቶች ላይ) የሁለተኛውን ቋንቋ ተማሪ የቋንቋ ዕድገት ለማመልከት የሚያስችል መረጃ ይሰጣል። በመሆኑም ተመራማሪዎች ይበልጥ ጥረት የሚያደርጉት የተማሪዎችን ስህተት በመለየት፣ በመተንተንና በተለያዩ ምድቦች በመከፋፈል ላይ ነው።

ከላይኛው ገለጻ የምንረዳው በማንኛውም ቋንቋ አፍ-ፈት የሆነ ሰው ሁለተኛ ቋንቋ ሲማር የቋንቋውን ውስጣዊ ስሪት እና ባህሪ ካለማወቅ የተነሳ መሳሳቱ አይቀርም። የሚማረውም የቋንቋውን ሥርዓት አውቆ ለመጠቀም ነው። በዚህ ሂደት አፍ-ፈቱ በለመዳ ብቻ የቋንቋውን ሥርዓት መግባባት እንደሚችል እና ኢአፍ ፈቱ ለየት ባለመልኩ መማር እንዳለበት ነው። ሆኖም ግን የትምህርት አሰጣጡ ሂደት ይለያይ እንጂ አፍ ፈቱም ኢአፍ-ፈቱም ሁለቱም የቋንቋውን ስሪቱንና ባህሪውን ለማወቅ መማር

እንዳለባቸው እና ስህተት መሰራቱም እንደማይቀር ነው። በመሆኑም ስህተቱን ለይቶ ለማወቅ እና ለማሳየት ማጠናት አስፈላጊ እደሆነ ነው።

2.7. የስህተት ምንጮች

አማርኛ ኢ-አፍ-ፈት ተማሪዎች ሲጽፉም ሆኑ ሲናገሩ ስህተት እንደሚፈጽሙ በምሁራን ተጠንቷል። ምሁራኖቹ እንደሚያጠኑት ቋንቋዎችና ተማሪዎች የየራሳቸውን ሀሳቦች አስፍረዋል። በዚህ ጥናት ውስጥ በአብዛኛዎቹ ምሁራን ወይም አጥኚዎች ሥራ ውስጥ ተደጋግመው የተጠቀሱት የስህተት መክሰቻ ምንጮች ናቸው የተባሉት የሚፈተሹ ሲሆን አነሱም የአፍመፍቻ ቋንቋ ተፅዕኖ፣ የሥነልቦናዊ ሁኔታዎች፣ የማስተማሪያ መሣሪያዎች አዘገጃጀት እና የመማር ማስተማር ሂደት ድክመቶች ናቸው። ይህንን በተመለከተ (Norrish 1993:12-15) ስህተቶች ለትምህርት ከሚቀርቡ ነገሮች ምርጫ፣ የትምህርቱ የአቀራረብ ሂደት የመማር ማስተማር ሂደት ቅደም ተከተል፣ በሚማሩት ትምህርት ላይ የምሳሌዎች አቀራረብ እና መልመጃዎችን ከማለማመድ ስልት ሊመጡ ይችላሉ በማለት ገልጸዋል።

ይህ ጥናት ለስህተት ምክንያት ሊሆኑ ይችላሉ ተብለው የሚታሰቡትን የስህተት መንስኤዎችን መሠረት በማድረግ በተማሪዎች ድርሰት ውስጥ ለተፈጠሩት ስህተቶች የስህተት ምንጮች ለሆኑ እንደሚችሉ በተለያዩ የዘርፉ ባለሙያዎች በየወቅቱ የሚሰነዘሩ ግምቶችን ያገናዘበ ነው። ከዚህ አንጻር ይህ ጥናት እነዚህን የስህተት ምንጮች መነሻ በማድረግ የሊቢጢሳ አፍ-ፈት የአሥረኛ ክፍል ተማሪዎች ድርሰት ሲጽፉ ለፈጸሙት ሰዎች ስህተቶች ምንጭ ሊሆኑ ይችላሉ ተብሎ የታሰቡትን ከዚህ ቀጥሎ እናያለን።

2.7.1. የአፍ መፍቻ ቋንቋ ተፅዕኖ

የሁለተኛ ቋንቋ ትምህርት መለያ ባህሪው የአፍ መፍቻ ቋንቋ ሽግግር ወይም ጣልቃገብነት ነው። ይህ ደግሞ ለህለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች የስህተቱ መጠን ቢለያይም የጋራ የሆነ የስህተት መንስኤ ነው። ተማሪዎ ሀለተኛ ቋንቋን ከመለማመዳቸው አስቀድሞ አፍ የፈቱበት ቋንቋ ሰዎችም ባህሪ በአዕምሯቸው ተቀርጾ ይገኛል። ይህ ተፅዕኖ በሚጽፉት ጽህፈት ላይ በድምጽ፣ በቃላት፣ በሀረግ እና በዓረፍተነገር አወቃቀር ውስጥ ስለሚኖር ይቸገሩበታል (Brown 1994:263-264)።

ቋንቋን የመማር ሂደት የተሞክሮ ወይም የልምድ ውጤት በመሆኑ የተማሪዎች አፍ መፍቻ ቋንቋ ልምድ ጣልቃ በመግባት የስህተት ምንጭ ሊሆን ይችላል። የማናውቀውን ቋንቋ ወይም አፍ ያልፈታንበትን ቋንቋ በምንለምድበት ጊዜ ተፅዕኖ ያሳድራል። በዚህ ምክንያት የአፍ መፍቻ ቋንቋ ልምድ

በሁለተኛው ቋንቋ ልምምድ ላይ ተፅዕኖ ያሳድራል። ምክንያቱም በአንድ ቋንቋ ውስጥ ያሉ የድምጽ ዓይነቶችን በሌላኛው ውስጥ ላናገኝ እንችል ይሆናል። ከዚህ አንጻር ኢአፍፈት ለሆኑ ተማሪዎች አፍ-የፈቱበት ቋንቋ መዋቅራዊ ተፅዕኖ ሊያደርስባቸው ይችላል (Dulay et.al 1982:96) እና (Norish 1983:83-86)።

ከላይኛው ሁለቱም አባባል የምንረዳው ባንዳንድ ቋንቋዎች ውስጥ የሚገኙት የቋንቋው የንግግርም ሆነ የጽህፈት ሰዋሰዋዊ መዋቅር በሌሎቹ ቋንቋዎች ላይ ላይገኙ ይችላሉ። እንደየቋንቋው ቤተሰብና ማህበረሰቡ አጠቃቀም ሊለያዩ ይችላሉ። ስለዚህ ቀደም ሲል ተማሪዎች በሁለተኛ ቋንቋ ለመናገር ወይም ለመጻፍ በሚፈልጉበት ጊዜ አፍ የፈቱበት ቋንቋ ሰዋሰዋዊ ባህሪ ወይም መዋቅር ከታላሚው ቋንቋ ሰዋሰው ሥርዓት እና ንበት ጋር በመደባለቅ ተፅዕኖ ይፈጥራል። በመሆኑም አፍ የፈቱበት መዋቅር ወይም ሰዋሰዋዊ ሥርዓት የታላሚውን ቋንቋ ጽህፈትን በሚጽፉበት ወይም በሚማሩበት ጊዜ ጣልቃ እየገባ እንደሚችገሩ እና ስህተትን እንደሚፈጽሙ ያመለክታል።

2.7.2. የማስተማሪያ መሳሪያዎችና ዘዴዎች ድክመት

ቋንቋን ለማስተማር የሚዘጋጁ የማስተማሪያ መሳሪያዎች ወይም ግብዓቶች አደረጃጀት እና አቀራረብ እንዲሁም መምህራን የሚከተሉዎቸው የማስተማር ዘዴዎች የስህተት መንስዔ ሊሆኑ እንደሚችሉ በስህተት ፍተሽ ላይ ጥናት ያካሄዱ ምሁራን ገልጸዋል።

ይህንን በተመለከተ Richards (1974:190) እንደገለጹት የቋንቋ መጽሀፍትን በወገ አለማደራጀትና ትክክለኛ ይዘቶችን ይዞ ያለመገኘት ተማሪዎችን ለስህተት ሊዳርጋቸው ይችላል። በመሆኑም የማስተማሪያ መጽሀፍት አደረጃጀትና አወቃቀር እንዲሁም መልመጃዎች የቀረቡባቸው መንገዶች የስህተት መንስዔ ከሆኑ መምህራኑ የሚያስተምሩበት ስልትና የሚያቀርቧቸው መልመጃዎች የስህተት ምንጭ ይሆናሉ።

ከላይ የተጠቀሰውን እንደስህተት ምንጭ አድርገን የመውሰዳችንን ተገቢነትን Norish(1992:14-15) እደሚከተለው ይገልጹታል “መምህራን የሚያስተምሩትና ተማሪዎች የሚማሩት ይዘቶች የተለያዩ መሆናቸውን ካስተዋሉና ከተረዱ የስህተት ምንጭ ሊሆኑ እንደሚችሉ መገንዘብ ይቻላል።”

የRichards(1974) እና Norish(1992) ገለጻ የሚያስረዳን የተማሪዎችን ዳራ ያላገናዘቡ ተገቢነት የሌላቸው የማስተማር ዘዴዎች፣ የማስተማሪያ መጽሀፍት እና የሌሎችም ግብዓቶች አደረጃጀት እና አጠቃቀም ለስህተት ምንጭ እንደሚሆኑ ይጠቁሙናል። በተጨማሪ ከምሁራኑ ጥናቶች መገንዘብ

የሚቻለው ተማሪዎች ሊለማመዱት ወይም ሊማሩት የተነሱት የቋንቋ አጠቃቀምና አወቃቀር ስህተት መንስዔ ሊሆኑ ከሚችሉ ጉዳዮች መካከል በማስተማሪያ መጽሀፍት ውስጥ የሚቀርቡ ይዘቶች አመራረጥ ፣ አቀራረብ አደረጃጀትና መምህራን የሚከተሉዎቸው የማስተማሪያ ዘዴ ድክመቶች ለስህተቱ መንስዔ ተጠቃሽ እንደሚሆኑ እንረዳለን።

2.7.3. ማህበራዊና ሥነ-ልቦናዊ ሁኔታዎች

የተማሪዎች ማህበራዊ እና ሥነ-ልቦናዊ ሁኔታ ለሚማሩት ሁለተኛ ቋንቋ አሉታዊ ከሆነ የስህተት ምንጭ እንደሚሆን በስህተት ላይ ጥናት ያደረጉ ምሁራን ያስገነዝባሉ። Dubin and Olshtain (1986:15) እንደገለጹት ለትምህርት በቀረበው ቋንቋ ላይ አሉታዊ አመለካከት ከሚከሰቱ መንስዔዎች አንዱ የሁለተኛ ቋንቋ በመማሪያ ላገኝበት እችላለሁ ተብሎ የሚታሰበው ጥቅም ነው። ስለዚህ ተማሪው የሚማረው ለጥቅም ብሎ ከሆነና ጥቅም የሚያገኝበት መስሎ ከታየው ለመማር ያለው ፍላጎት ይጨምራል። ከዚህ የተነሳ ስህተቶች ሊቀንሱ ይችላሉ። በተቃራኒው ግን ብማርም ጥቅም አላገኝበትም ብሎ የሚያስብ ከሆነ ለቋንቋው አሉታዊ አመለካከት ስለሚኖረው ስህተቱ ሊጨምር ይችላል።

ተማሪዎች የተለያዩ ስህተቶችን እንዲፈጽሙ ከሚያርደርጉዎቸው ምክንያት አንዱ ሥነ-ልቦናዊ ሁኔታ ነው። ይኸውም የመማር ማስተማር ሂደቱን እንዳይከታተሉ የሚያደናቅፍ ከመማሪያ ክፍል ውጪ በአዕምሯቸው ወደ መማሪያ ክፍል ይዘውት የሚመጡት ነገር ነው። በመሆኑም ተማሪው ታላሚውን ቋንቋ በመማሩ ምክንያት በቋንቋው አማካይነት የሆነ ጥቅም የማያገኝበት ከሆነ ለቋንቋው የሚኖረው ዝንባሌ ዝቅተኛ ይሆናል። በተጨማሪ ተማሪው የሚኖርበት ማህበረሰብ ፣ አካባቢ እና ቤተሰቡ ለሚማረው ቋንቋ ያለው አመለካከት አነስተኛ ከሆነ ሁኔታው በተማሪው ላይ በመተላለፍ ለቋንቋው ያለውን አመለካከት እና ተነሳሽነት ዝቅ ያድረገዋል። በዚህ ምክንያት ለቋንቋው ብዙ ትኩረት አይሰጥም ከዚህ የተነሳ ስህተት መፈጸሙ አይቀርም (Norish 1992:18-19)።

ከላይ የተገለጸው የእነ Dubin and Olshtain(1986) እና የNorish(1992) ገለጻዎች የሚያስረዱን ተማሪዎች ስለታላሚው ቋንቋ ወይም ስለሚማሩት ሁለተኛ ቋንቋ የሚኖራቸው አመለካከት እና ተነሳሽነት ቋንቋውን ለተግባራት ለመጠቀም ወሳኝ ያደርገዋል። ተማሪዎች ለታላሚው ቋንቋ አዎንታዊ አስተሳሰብ ኖሯቸው ተናጋሪው ማህበረሰብ ቋንቋውን ለተለያዩ አገልግሎቶች ሲጠቀሙ የሚደግፉ ከሆነ የመማር ተነሳሽነት እና ስለቋንቋው ለማወቅ ያላቸው ፍላጎት ይጨምራል። ነገርግን ስለቋንቋው አሉታዊ አመለካከት የሚኖራቸው ከሆነ ከጥቅም፣ ከቋንቋ እና ባህል አጠቃቀም ጋር በማያያዝ ብንማር ምን

ያረጋገጥናል በማለት ተነሳሽነት በማጣት በቋንቋው ለመተግበር እና ለመጠቀም ሰዎች ሥርዓትን ካለማወቅ የተነሳ ስህተት መፈጸማቸው አይቀሬ እንደሆነ ነው።

2. ተግባራዊ ተፅዕኖን መሠረት ያደረገ የስህተት ክፍፍል

የዚህ የስህተት አከፋፈል ዘዴ ስህተቶቹ ለተግባራዊ እንቅፋት ከመሆናቸው አንጻር ተከፋፍለው የሚቀመጡበት ሂደት ነው። ስህተቶቹም የሚተነተኑት ከተግባራዊ ዓይነቶች አንዱ በሆነው ዕህፈት ላይ ሲሆን የቋንቋውን ሥርዓት ወይም ሰዎችው ከማወቅቸው አንጻር ነው። የቋንቋ ተማሪ አንድን ጽሁፍ ሲጽፍ መልዕክቱ በቀጥታ ለአንባቢ ደርሶ ትርጉም የማይሰጥ ከሆነ የሰዎችው ችግር አለ ማለት ነው። የሰዎችው ስህተቶችን ዓይነት ከፋፍሎ በማውጣት የጽሁፍ ተግባራዊ ሂደትን ያደናቀፉትን ችግሮች በመለየት የችግሮቹን መንስዔ መገንዘብ ተገቢ ነው። ይህን በተመለከተ ምሁራን ያሉትን ለአብነት ቀጥሎ እናያለን።

የተግባራዊ ተፅዕኖን መሠረት ያደረገ የአተናተን ዘዴ ዋነኛው ዓላማ የተማሪዎችን የጽሁፍ ተግባራዊ የሚያውኩ ሰዎች ስህተቶችን ለይቶ በማውጣት መተንተን ነው። ከዚህ አኳያ በአረፍተነገር ውስጥ ሆነው ተግባራዊ የሚያውኩ የሰዎች ስህተቶች እንደየባህሪያቸው ይተነተናሉ (Dulay et.al. 1982: 189-197)።

ከላይኛው ገለጻ ባጭሩ የሚንገነዘበው የጽሁፍ ተግባራዊ የሚያውኩ የሰዎች ስህተቶችን ለይቶ በመተንተን ላይ ነው። በመሆኑም በዚህ የትንተና ዘዴ የጽሁፍ ተግባራዊ ሊያደናቅፉ ይችላሉ ተብለው የሚታሰቡ መሠረታዊ የሆኑ የስህተት ዓይነቶችን ለይቶ በመከፋፈል ላይ ትኩረት እንደሚደረግ ነው።

ከዚህ አንጻር Norish (1983:81-97) የስህተት ትንተና የአከፋፈል ዘዴ ዓይነቶችን እንደሚከተለው ያብራራል። ይኸውም ጠቅላላ አርጎ በአጭሩ በሁለት ይመድባቸዋል። እነርሱም ቅድመ ግንዛቤን መሠረት ያደረጉ የሰዎች ስህተት አከፋፈል ዘዴ እና የተፈጸሙ ማንኛውንም ስህተቶች መሠረት ያደረገ የስህተት አከፋፈል ዘዴ ናቸው።

ሀ. ቅድመ ግንዛቤን መሠረት ያደረገ የስህተት አከፋፈል ዘዴ፡-

በዚህ የስህተት ትንተና አከፋፈል ዘዴ ስህተቶችን አስቀድሞ በመወሰንና የስህተቶች ምድቦችን በማዘጋጀት የተከሰቱትን ስህተቶች በየምድቦቹ ውስጥ በመለየት መተንተን ነው። በዚህ የትንተና ዘዴ

ከተመደቡት ምድቦች ውጪ የሚገኙ ስህተቶች አይተነተኑም። በመሆኑም ተማሪዎች ይፈጽሟቸዋል ተብለው የሚገመቱትን ስህተቶች በመለየት እና በመመደብ የሚፈተሽበት ዘዴ ነው።

ለስህተቶችን መሠረት ያደረገ የስህተት አከፋፈል ዘዴ

የዚህ ዘዴ መነሻ ተማሪዎች የሚፈጽሟቸው የተለያዩ ስህተቶች ናቸው። በዚህ የስህተት አተናተን ዘዴ ምንም ዓይነት ቅድመ የስህተት አከፋፈል ምደባ ሳይደረግ ተማሪዎች የሚፈጽሟቸውን ማንኛውንም ስህተቶች በቀጥታ የሚተነተኑበት ነው።

2.10. የቀደምት ጥናቶች ቅኝት

ከዚህ ጥናት ጋር ተቀራራቢነት ያላቸውን ቀደምት ጥናቶች በመቃኘት በጥናቶቹ የተካተቱ ዋና ዋና ነጥቦች ከተዳሰሱት የሚከተሉት ይገኙበታል።

አማርኛን እንደሁለተኛ ቋንቋ የሚማሩ ተማሪዎች ድርሰት ሲጽፉ የሚፈጽሟቸውን ስህተቶችን በተመለከተ በተለያዩ ጊዜያት በርካታ ጥናቶች የተካሄዱ ሲሆን ከነዚህ መካከል፡-

መሰሉ (1991) «የቸህኛ አፍ-ፈት ተማሪዎች በአማርኛ ድርሰት ሲጽፉ የሚያንጸባርቁባቸውን ሥነ-ልሳናዊ ባሕርያት» በሚል ርዕስ ያጠኑ ሲሆን የስህተት ዓይነቶችን በሁለት ዋናዎና ክፍሎች ከፍሏቸዋል። እነርሱም ሰዋስዋዊ እና የማህበራዊ ቋንቋ አጠቃቀም ናቸው። የሰዋስዋዊ ስህተቶችን ደግሞ ሥነ-ድምጻዊ፣ ሥነ-ቃላዊ፣ ሥነ-መዋቅራዊ እና ሥነ-ትርጉማዊ የስህተት ዓይነቶች በማለት ከፋፍሏቸዋል። የስህተት ምንጮችን የአፍ መፍቻ እና የታላሚ ቋንቋ ተፅዕኖ ብለው ከፍሏቸዋል። የማስተማር ዘዴ እና መሳሪያዎች አዘገጃጀት ድክመት የስህተት ምንጮች ሆነዋል። የተማሪዎች የትምህርት ክፍል እየጨመረ ሲመጣ በድርሰቶቻቸው ውስጥ የሚፈጠረው ስህተት እየቀነሰ እንደሚመጣ በጥናቱ አስመልክተዋል። ሆኖም ግን ከዚህኛው ጥናት ጋር በሰዋስዋዊ ስህተቶች ላይ በማተኮር ሥነ-ድምጻዊ፣ ሥነ-ቃላዊ እና ሥነ-መዋቅራዊ የስህተት ዓይነቶች ላይ በማጥናታቸው ያመሳስላቸዋል። ነገር ግን በማህበራዊ ቋንቋ አጠቃቀም፣ በሥነ-ትርጉም ፍተሽ፣ በተጠኚዎች አካባቢ እና ቋንቋ ይለያያሉ።

መሠረት (2003) «በኦሮምኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ የዘጠነኛ ክፍል ተማሪዎች በአማርኛ ቋንቋ ድርሰት በሚጽፉበት ጊዜ የሚፈጽሟቸው ስህተቶች ትንተና» በሚል ርዕስ ጥናት አጥንተዋል። የስህተት ዓይነቶቹና ምንጮች የቋንቋ እና የሥርዓተ-ነጥብ አጠቃቀም፣ የቋንቋ አወቃቀር የጽንሰ ሀሳብ ግንዛቤ ችግር መሆኑን ጠቁሟል። ለስህተቶቹ መከሰት ምንጭ ናቸው የተባሉት የውስጥ ቋንቋ ተፅዕኖ፣ የአፍ መፍቻ ቋንቋ ጣልቃ ገብነት፣ የመማር ማስተማር ሂደት እና በሥነልቦናዊ ተፅዕኖዎች ሰብብ የተከሰቱ

ስህተቶች መሆናቸውን አሳይተዋል። በመሠረት ጥናት የስህተት ዓይነቶች ተብለው ከተጠቆሙት ከላይ ከተጠቀሱት በተወሰኑት ቢመሳሰሉም በሥርዓተ ነጥብ አጠቃቀም እና በጽንሰሀሳብ ግንዛቤ ችግር አይመሳሰሉም።

ምህረት (1988) «በዋቸሞ አጠቃላይ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት በሀዲይኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ የዘጠነኛ ክፍል ተማሪዎች ድርሰት ሲጽፉ የሚፈጽሟቸው ስህተቶች ትንተና» በሚል ርዕስ ለሁለተኛ ዲግሪ ማሟያ ባጠኑት ጥናት በተማሪዎች ድርሰት ውስጥ የታዩ ስህተቶች ፣ የቋንቋ አጠቃቀም እና አወቃቀር፣ የስርዓተነጥብ አጠቃቀም በሚል ተተንትኗል። በተደረገው ትንታኔ መሠረት ለስህተቶቹ መፈጠር በምክንያትነት የተዘረዘሩት የስህተት ሰበቦች የአፍ መፍቻ እና የውስጥ ቋንቋ ተፅዕኖ፣ የመማር ማስተማር ሂደት እና ሥነልቦናዊ ተፅዕኖዎች መንስዔ የተፈጸሙ መሆኑን በጥናቱ ተገልጿል። በሌሎቹ ሲመሳሳል ከዚህኛው ጥናት የሚለየው በሥርዓተነጥብ፣ በተማሪዎቹ ቋንቋ እና አካባቢ ይለያል።

ተክሌ (1989) «አፋቸውን በመስቃንኛ የፈቱ የአስረኛ ክፍል ተማሪዎች በአማርኛ ድርሰት ሲጽፉ የሚፈጽሟቸውን ስህተቶች » በሚል ርዕስ ያጠኑ ሲሆኑ ትኩረታቸው ሰዋስዋዊ ስህተቶች ላይ ነው። ለስህተቶቹ መከሰት ሰበብ የሚሆኑት መስቃንኛ ቋንቋ አማርኛ ቋንቋ እና ተማሪዎች የሚከተሉዋቸው ሞዴሎች እንደሆኑም አጥኚው አሳይተዋል። ሆኖም ግን ከዚህኛው ጥናት ጋር የሚመሳሰሉት የስህተት ዓይነቶች ብለው የጠቆሙት ሰዋስዋዊ ስህተቶች በመሆናቸውና በተጠኚዎቹ የትምህርት ደረጃ ይመሳሰላሉ። ነገርግን ከዚህኛው ጥናት ጋር በጽንሰ ሀሳባዊ ስህተት፣ በተጠኚዎቹ አካባቢ እና ቋንቋ ይለያያሉ።

ዘውዱ (1996) «በአዊኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ የስምንተኛ ክፍል ተማሪዎች በአማርኛ ድርሰት ሲጽፉ የሚፈጽሟቸውን ሰዋስዋዊ ስህተቶች » በሚል አጥንተዋል። በጥናቱ አፅንዖት የሰጡት ሰዋስዋዊ ስህተቶች ላይ ነው። የስህተቱ መንስዔ የአፍ መፍቻ ቋንቋ ተፅዕኖ፣ የመማር ማስተማር ሂደት እና ሥነልቦናዊ ተፅዕኖዎች ምክንያት መሆናቸውን በጥናቱ ጠቅሰዋል። የዘውዱ ጥናት ከርዕስ ጀምሮ የሰዋስዋዊ ስህተቶች ላይ ማተኮሩ ከዚህኛው ጥናት ጋር ያመሳሰለዋል። ነገርግን በተጠኚዎቹ ክፍል ደረጃ፣ አካባቢና ቋንቋ ይለያያሉ።

አማረ (1996) «አፋቸውን በትግሪኛ ቋንቋ የፈቱ የስምንተኛ ክፍል ተማሪዎች በአማርኛ ቋንቋ ሲጽፉ የሚፈጽሟቸው ሥነልቦናዊ ስህተቶች» በሚል ርዕስ ጥናት አጥንተዋል። የስህተት ዓይነቶቹን ሰዋስዋዊ እና የማህበራዊ ቋንቋ አጠቃቀም እንደሆኑ ጠቅሰዋል። በሰዋስዋዊ ስህተቶች ውስጥም ሥነ-ምግባር፣ ሥነ ሃላዊ

፤ ሥነ-መዋቅራዊ እና ሥነ-ትርጉማዊ የስህተት ዓይነቶች እንደሚገኙ አሳይተዋል። የስህተት ምንጮችን የአፍ መፍቻ ቋንቋ ተፅዕኖ እና የታላሚ ቋንቋ ተፅዕኖ ብለው በሁለት ክፍሏቸዋል። የታላሚ ቋንቋ ተፅዕኖ በሚለውም የማስተማር ዘዴ እና የማስተማሪያ መሳሪያዎች አዘገጃጀት ድክመት የሚሉ የስህተት ምንጮች ተካተዋል። የተማሪዎች የትምህርት ደረጃ እየጨመረ ሲሄድ በድርሰቶቻቸው ውስጥ የሚከሰተው ስህተት እየቀነሰ እንደሚመጣም በጥናቱ አሳይተዋል። ሆኖም ግን ከዚህኛው ጥናት ጋር በሰዎስዎዊ ስህተቶች ላይ በማተኮር ሥነ-ድምጻዊ፣ ሥነቃላዊ እና ሥነ-መዋቅራዊ የስህተት ዓይነቶችን ማጥናታቸው ያመሳስላቸዋል። ነገር ግን በማህበራዊ ቋንቋ አጠቃቀም፣ በሥነ-ትርጉም ፍተሽ፣ በተጠኚዎች አካባቢ እና ቋንቋ ይለያያሉ።

በአጠቃላይ እስካሁን ያየናቸው ተዛማጅ ጥናቶች አማርኛ ሁለተኛ ቋንቋቸው በሆኑ ተማሪዎች ላይና የሰዎስዎዊ ሆነ ሌሎች ስህተቶች ላይ የተሰሩ ናቸው። በመሆኑም ታላሚ ተማሪዎቹ ሲጽፉ ስለሚከሰተው የስህተት ዓይነትና መጠን እንዲሁም ስለምክንያቶቻቸው በርካታ ግኝቶች አበርክተዋል። ሆኖም አማርኛን እንደሁለተኛ ቋንቋ የሚማሩ (አማርኛ ኢ.አፍ.ፈ.ት) ተማሪዎች የሚፈጥሯቸው ስህተቶች እንደያካባቢው ባሉ ነባራዊ ሁኔታዎች እና እንደየተማሪዎቹ አፍ መፍቻ ቋንቋ ስለሚለያይ፣ ለሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች ሁሉን አቀፍ ግንዛቤ ሊኖራቸው የሚችለው በሁሉም ቋንቋዎች አፍ-ፈት የሆኑ አማርኛ ሲማሩ በደረጃው የሚሰሩዋቸውን ስህተቶች ሲፈትሹና ሲመረምሩ ነው። በመሆኑም ይህ ጥናት በሊቢጢሳ ቋንቋ አፍ-ፈት ተማሪዎች ላይ በመሰራቱ እስከዛሬ ከተጠኑት ጥናቶች በተጨማሪ በዚህ ቋንቋ አፍ-ፈት ተማሪዎች ስለሚሰሯቸው ስህተቶችና ምክንያቶቻቸው ተጨማሪ የመረጃ ምንጭ ሆኖ ያገለግላል።

ምዕራፍ ሶስት

የጥናቱ ዘዴ

3.1. የአጠናን ዘዴ

ይህ ጥናታዊ ጽሁፍ የሊቢጢሳ ቋንቋ አፍ-ፈት ተማሪዎች በአማርኛ ቋንቋ ድርሰት ሲጽፉ የፈጸሟቸውን የስህተት ዓይነቶች፣ ብዛት፣ የስህተት ድግግሞሽ መጠን እና የስህተት ምንጮች ፈትሷል። በተማሪዎቹ ጽሁፎች ላይ የሚታዩት የስህተት ዓይነቶች እና ምንጮች ለመለየት ዓይነታዊ የምርምር ሂደትን በመከተል፣ የስህተቶቹን ብዛትና መጠን ለመለየት መጠናዊ የምርምር ሂደትን ተጠቅሟል። በመሆኑም ለዚህ ጥናት በመረጃ መሰብሰቢያ መሳሪያነት የተመረጡት በተማሪዎች የሚጻፉ ድርሰቶች፣ በተማሪዎች የሚሞሉ የጽሁፍ መጠይቆች እና የመምህራን ቃለ መጠይቆች በሥራ ላይ ውለዋል።

አብይ የመረጃ መሰብሰቢያ የሆነው ድርሰት በተጠኚ ተማሪዎች የተጻፈ ሆኖ የጥናቱ ዓላማ የሆኑትን በተማሪዎች ጽሁፍ ውስጥ የታዩትን የስህተት ዓይነቶች ተለይተዋል። በእያንዳንዱ ጽሁፍ የተገኙትን የስህተት መጠን ተፈትሷል። የድግግሞሽ መጠኑም ተመርመሮሯል። የጽሁፍ መጠይቁና ቃለ-መጠይቁ ከጥናቱ ዓላማ አንዱ ለሆነው ለስህተቶቹ መፈጸም የሚሆኑ ነገሮች ምን እንደሆኑ መረጃ ለመሰብሰብ ተችሏል።

3.1.1. የናሙና አመራረጥ

የጥናቱ አካል ሆነው የሚመረጡት በደቡብ ክልል በማረቆ ወረዳ ከሚገኙት ሶስት የመንግስት ትምህርት ቤቶች ሁለት ትምህርት ቤቶች ሲሆኑ፣ በነኚሁ ትምህርት ቤቶች የሚገኙ የአስረኛ ክፍል ተማሪዎች በዓላማ ናሙና አመራረጥ ተጠኚ አካላት ናቸው። በሁለቱም ትምህርት ቤቶች የሚገኙ መምህራን በዓላማ ናሙና ተመርጠው ስለጥናቱ መረጃ ሰጪ ሆነዋል።

3.1.1.1. የትምህርት ቤት አመራረጥ

በማረቆ ወረዳ ከሚገኙ ሶስት የመንግስት ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች አንዱ በወረዳው ዋና ከተማ ላይ የሚገኝ ሲሆን ጥናቱ የተካሄደው በሁለት የገጠር ትምህርት ቤቶች ማለትም ኡዳሳ ረጅ እና ቤዳራ ፋቃ ከፍተኛ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ላይ ነው። የገጠር ትምህርት ቤቶች የተመረጡት በዓላማ ተኮር ንሞና ዘዴ ነው። ያለው (2009:136) እንደሚያስረዱት “ተመራማሪው የጥናቱን ተሳታፊዎች የሚመረጠው ከጥናቱ ዓላማ አንጻር ነው። እነማንን ብመርጥ የምፈልገውን መረጃ ኖሯቸው ሊሰጡኝ

ይችላሉ? የትኞቹ የጥናቱ አካላይ አባላት ቢሳተፉ አስፈላጊውን መረጃ ላገኝባቸው እችላለሁ? የሚሉትን ጥያቄዎች በማንሳት የጥናቱን ዓላማ ለማሳካት ሰዎቹን ወይም ሌሎች ነገሮችን ይመርጣል” ብልዋል።

ከዚህ አንጻር ገጠር ትምህርት ቤቶች የተመረጡበት ምክንያት የገጠር ተማሪዎች በትምህርት ቤት ብቻ ሳይሆን ከትምህርት ቤት ውጪ በማህበረሰቡና በቤተሰባቸው ለሊቢጢሳ ቋንቋ ተጋላጮች ስለሆኑ እና ተጠቃሚዎችም በመሆናቸው የአማርኛን ቋንቋ መስተጋብር በአካባቢ ወይም በማህበረሰቡ ውስጥ ማግኘት ስለማይችሉ እና የሊቢጢሳ ቋንቋ አፍፈት ብቻ ይሆናሉ ተብሎ ስለሚታሰብ ለጥናቱ አስተማማኝ መረጃ እንደሚገኝ በመተማመን ነው።

3.1.1.2. የተማሪዎች አመራረጥ

ከሁለቱም ኡዳሳ ረጅና ቢዳራ ፋቃ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ተማሪዎች በዓላማ ተኮር ንሞና ዘዴ ተመረጠዋል። ከዚህ አንጻር ጥናቱ ትኩረት የሚያደርግባቸው ተጠኝ አካላት የሊቢጢሳ አፍ ፈት ተማሪዎች ላይ ብቻ በመሆኑ ከሊቢጢሳ ቋንቋ አፍፈት ውጪ የተገኙትን በማግለል መረጃውን በመሰብሰብ ጥናቱን አስተማማኝ ለማድረግ ተሞክሯል። በመሆኑም ከሁለቱም ትምህርት ቤቶች የተመረጡት ተማሪዎች የግድ መቶ መሆን አለባቸው ተብሎ ሳይሆን የሊቢጢሳ አፍ ፈትና ከአማርኛ ቋንቋ ጋር በትምህርት ቤት ከሚማሩት ውጪ ምንም አይነት ግንኙነት የሌላቸው ናቸው። ሌላው በጥናቱ ሳይካተቱ የቀሩት የሊቢጢሳ አፍፈት ቢሆኑም እንኳ አማርኛ ከሚነገርበት ወይም ከሚጠቀሙበት አካባቢ ተመላልሰው የሚማሩ በመሆናቸው ቋንቋ ደግሞ በተወለዱበት ሳይሆን ባደጉበትና በኖሩበት አካባቢ የሚለመድ በመሆኑ ለጥናቱ አስተማማኝነት ሲባል ሳይካተቱ ቀርተዋል።

3.1.1.3. የመምህራን አመራረጥ

በሁለቱም ትምህርት ቤት ያሉት አንዳንድ የአማርኛ መምህራን የጥናቱ አካል ሆነዋል። በመሆኑም በሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች የአማርኛ ቋንቋ መምህራን ቁጥር አነስተኛ በመሆኑ በተመረጡ በሁለቱም ትምህርት ቤት የሚገኙ ሁለቱም የአማርኛ ቋንቋ መምህራን ለጥናቱ መረጃ ሰጥተዋል።

3.1.2. የመረጃ መሰብሰቢያ መሳሪያዎች

3.1.2.1. ተማሪዎች የሚጽፉት ድርሰት

የዚህን ጥናት ዓላማ በሊቢጢሳ ቋንቋ አፍ የፈቱ የአስረኛ ክፍል ተማሪዎች በአማርኛ ቋንቋ ድርሰት በሚጽፉበት ጊዜ የሚፈጽሟቸውን የሰዎስዎዊ ስህተቶች መፍተሽ ሲሆን በዚህ ዓብይ ዓላማ ስር፣ በሊቢጢሳ አፍፈት የሆኑ የአስረኛ ክፍል ተማሪዎች በአማርኛ ቋንቋ ድርሰት ሲጽፉ የሚፈጠረው

የሰዎች ስህተት ዓይነቶች የትኞች ናቸው? በጸፉት ድርሰት ውስጥ የሚገኙ ሰዎች ስህተቶች መጠን እንዲሁም የስህተት ድግግሞሽ መጠን ምን ያህል ነው? በጸፉት ድርሰት ውስጥ ለተከሰቱት ስህተቶች መንስዔ ወይም ምንጩ ምንድን ነው? ለሚሉት ጥያቄዎች ምላሽ የሚሆኑ መረጃዎችን ለማደራጀትና ለመተንተን ከተተኪ ጉምህርት ቤቶች፣ ከቢዳራ ፋቃ ከፍተኛ ሁለተኛ ደረጃ ጉምህርት ቤት ከ48 ተማሪዎች 40 ተማሪዎች ከኡዳሳ ረጴ ከፍተኛ ሁለተኛ ደረጃ ጉምህርት ቤት ከ68 ተማሪዎች 60 ተማሪዎች በድምሩ 100 ተማሪዎች የድርሰት መልመጃውን እንዲጽፉ ተመርጠው የርዕሱ አመራረጥ እና የመልመጃው አስተራረም ሂደት ከዚህ በታች ተገልጿል።

ሀ. የሚጻፉ ድርሰቶች ርዕስ አመራረጥ

ለዚህ ጥናት የሚሆኑ መረጃዎችን ለማደራጀት እና ለመተንተን በቅድሚያ ለጥናቱ የተመረጡ 100 ተማሪዎች የድርሰት መልመጃዎችን ሁለት ጊዜ እንዲጽፉ ተደርጓል፤ ሁለት ጊዜ እንዲጽፉ የተደረገበት ምክንያት ተማሪዎች በተደጋጋሚ የሚሳሳቱት የስህተት ምድቦች እና ዓይነቶች የትኞቹ ላይ እንደሆነ ለማወቅ አጽንኦት ለመስጠት ታስቦ ነው። ተማሪዎቹ ድርሰቱን ለመጻፍ በአጥኚው የተዘጋጁ እና በሁለት የተጠኘ ጉምህርት ቤት የአማርኛ መምህራን የተገመገሙ፤ የተማሪዎችን የክፍል ደረጃ፣ ባህል ዕድሜ እና የአኗኗር ዘይቤ መሰረት ያደረጉ ያውቁታል ወይም በደምብ ይገልጻሉ ተብሎ የታሰቡ አምስት ርዕሶች ቀርቦዋል። ተማሪዎቹ ከቀረቡት አምስት ርዕሶች ውስጥ ሁለት ሁለት ርዕስ መርጠው ባልተገደበ የድርሰት ዓይነት ጽፈዋል። (አባሪ 12 ይመልከቱ)

ለ. የድርሰት መልመጃዎቹ የታረሙበት ሂደት

ከዚህ በመቀጠል ድርሰቶቹ አጥኚውን ጨምሮ በአምስት የአማርኛ መምህራን ታርመዋል። የአስተራረም ሂደቱ፣ አጥኚው ሶስት በድህረ-ምረቃ የተመረቁ እና ሁለት ቅድመ-ምረቃ ወይም የመጀመሪያ ድግሪ መምህራንን ስለአስተራረሙ ለስህተት ዓይነቶች መለያ ቁጥር በመስጠት አንድ ድርሰት ናሙና አርሞ አምስት ቅጂ በማዘጋጀት የግማሽ ቀን ስልጠና ሰጥቷል። አራሚዎቹ በድርሰቶቹ ውስጥ ሊያገኟቸው የሚችሉትን ስህተቶች በአጥኚው በተዘጋጁ ምደባ መስፈርቶች እንዲመድቧቸው ተደርገዋል። እነዚህ የምደባ መስፈርቶች የተዘጋጁት አጥኚው አስቀድሞ ድርሰቶቹን በማረም ካገኛቸው ስህተቶች በመነሳት ነው። ለስህተቶቹ ምደባ የተዘጋጁት ምድቦች የቋንቋ አጠቃቀም ስህተቶች (የቃላት አጠቃቀም፣ የሆሄያት እና የድምጾች ቅርጽ የመለወጥ ስህተቶች፣ የቃላት ድረታ እና ድግግሞሽ ስህተቶች)፣ የዓረፍተገር አወቃቀር ስህተቶች (ዓረፍተገር ከፆታ፣ ከቁጥር፣ ከመደብ ጋር

ያለመስማማት)፣ የመስተዋድድ አገባብ፣ የተሳቢ እና የአያያዣ አገባብ፣ የሆሄያት ጭመራና ግድፈት እንዲሁም ለመመደብ ያልተቻሉ ስህተቶች ናቸው።

መ. ስህተቶችና ለስህተት ዓይነቶቹ የተሰጠ የማረሚያ መለያ ቁጥር

1.1. የቋንቋ አጠቃቀም

1.1.1. የሆሄያትና የድምፆች አፃፃፍ =012

1.1.2. የቃላት አጠቃቀም =011

1.1.3. የቃላት ድረታ =013

1.2. የዓረፍተነገር አወቃቀር

1.2.1. በዓረፍተ ነገር ውስጥ የፆታ፣ የመደብ እና የቁጥር አለመስማማት =021

1.2.2. የመስተዋድድ አገባብ ስህተት =022

1.2.3. የተሳቢ አጠቃቀም ስህተት =023

1.2.4. የአያያዣ አጠቃቀም ስህተት =024

1.3. የሆሄያት ግድፈት =03

1.4. ለመመደብ ያልተቻሉ ስህተቶች =04

3.1.2..2. የተማሪዎች የጽሁፍ መጠይቅ

የጽሁፍ መጠይቁ ከጥናቱ መረጃ መሰብሰቢያ መሳሪያዎች አንዱ ሲሆን ዓላማውም ተማሪዎች በአማርኛ ቋንቋ ጽሁፍ በሚጽፉበት ጊዜ የሚከሰቱትን ሰዎስዎዊ ስህተቶች ለማወቅ የሚረዳ በመሆኑ መቶውም ተማሪ መጠይቁን ሞልተዋል። (አባሪ 13 ይመልከቱ)

3.1.2.3. የመምህራን ቃለ መጠይቅ

በሶስተኛነት የመረጃ መሰብሰቢያ ሆኖ በሥራ ላይ የዋለው ቃለመጠይቅ ነው። በመሆኑም በመማር ማስተማሩ ሂደት ድርሰትን እንዴት እንዳስተማሩ እና ድርሰትን እንዴት እንደሚያለማመዱ ቃለ መጠይቆች ተዘጋጅተው በአማካሪ ከተገመገሙ በኋላ ተሻሽለው ተግባራዊ ሆነዋል። በመሆኑም ለጥናቱ ዓላማ መሳካት ተጨማሪ መረጃ ሰጪ በመሆን አስተዋፅኦ ያላቸው በመሆኑ ተማሪዎቹ ለሚፈጽሟቸው ሰዎስዎዊ ስህተቶች ምክንያት የሚሆኑ ነገሮችን ለመለየት የሁለቱም ትምህርት ቤት

ሁለቱም የአማርኛ ቋንቋ መምህራን በአጥኚው ቃለ መጠይቅ ተደርጓላቸዋል። የቃለ መጠይቁ ምልልስ በመቅረጸ ድምጽ ከተቀዳ በኋላ በጽሁፍ ተተንትኗል። (አባሪ 14 ይመልከቱ)

3.1.3. የመረጃዎች ትንተና ዘዴ

ተማሪዎችን ድርሰቶችን በማጻፍ እና የጽሁፍ መጠይቅ በማስሞላት በተጨማሪ መምህራንን ቃለመጠይቅ በመጠየቅ የተሰበሰቡት መረጃዎች፣ ለአተናተን እንዲያመች በጥናታዊ ጽሁፉ ውስጥ በተጠቀሱት የዓላማ ጥያቄዎች መሠረት መረጃዎቹን በወጉ በማደራጀት ምሳሌ በመስጠት በሠንጠረዥ እና በገለጻ በመተንተን (በዓይነትና በመጠን) ተገልጾታል።

ለስህተቶቹ የተዘጋጁት ምድቦች የቋንቋ አጠቃቀም ስህተቶች(የቃላት አጠቃቀም፣ የሆሄያት እና የድምጾች ቅርጽ የመለወጥ ስህተቶች፣ የቃላት ድረታ እና ድግግሞሽ ስህተቶች)፣ የዓረፍተገር አወቃቀር ስህተቶች (በዓረፍተገር ውስጥ የፆታ፣ የቁጥር እና የመደብ ጋር ያለመስማማት)፣ የመስተዋድድ አገባብ፣ የተሳሳቢ እና የአያያዣ ስህተቶች፣ የሆሄያትና የድምጾች ጭመራና ግድፈት እንዲሁም ለመመደብ ያልተቻሉ ስህተቶች የጠቀሱት ዋና ዋና የስህተት ዓይነቶችና ንዑሳን የስህተት ዓይነቶች ተንትነዋል።

ስህተቶቹን በዓይነት በዓይነት ለመመደብ ስህተቶቹንም ለመቁጠር እና የስህተት ትንተና ለማድረግ ሁለት አበይት ዘዴዎች እንዳሉ Norish (1983:81-91) ቅድመ-ግንዛቤን እና ስህተትን መሠረት ያደረጉ የአከፋፈል ዘዴዎች መሆናቸውን ገልጿል። ከነዚህ ዘዴዎች ውስጥ በዚህ ጥናት አገልግሎት ላይ የዋለው ቅድመ-ግንዛቤን መሠረት ባደረገ ምድብ ውስጥ የታላሚ ተማሪዎችን ስህተቶች መመደብ ነው። ዘዴው የተመረጠበት ምክንያት አሻሚ የአከፋፈል ዘዴን ወይም የተገኘውን ማንኛውንም ስህተት እየለቀሙ ከመለየት ይልቅ ለአከፋፈል እና ለመመደብ አመቺ በመሆኑ ነው።

በዚህ መሠረት ስህተቶቹን ለመተንተን በሚከተሉት ቅደም ተከተሎች ተከናውኗል። በተጠኚ ተማሪዎች የተጻፉ የድርሰት መልመጃዎች ውስጥ የተፈጸሙ ስህተቶችን በዓይነት ዓይነታቸው በመመደብ የስህተት ብዛት፣ አማካይ የስህተት ብዛት፣ አማካይ የስህተት ድግግሞሽ ተተንትኗል። ተጠኚ ተማሪዎች በጻፏቸው ድርሰቶች መሠረት የድርሰት ወረቀት ብዛት፣ የስህተት ብዛት አማካይ የስህተት ብዛት፣ አማካይ የስህተት ድግግሞሽ ተተንትኗል።

በመቀጠል ተማሪዎች ተጨማሪ መረጃ የጽሁፍ መጠይቁን ሞልተዋል። በሁለቱም ትምህርት ቤት የሚገኙ የአማርኛ ቋንቋ መምህራንም የቃለ-መጠይቅ ምልልስ አድርገዋል።

ሀ.በተተኪሪ ተማሪዎች የተጻፉ ድርሰቶች ትንተና

በዚህ ጥናት አብይ የሆኑ መረጃ መሰብሰቢያ መሳሪያዎች በተማሪዎች የተጻፉ ድርሰቶች እንደሆኑ ከላይ ተገልጿል። በመሆኑም የተገኙትን መረጃዎች ዓይነታዊ የመረጃ መተንተኛ ስልት በመጠቀም በገለጸ ትንተናው ተካሄዷል። በዚህ መሰረት ስህተቶቹን በዓይነት በዓይነት ለመመደብ ስህተቶቹንም ለመቁጠር እና የስህተት ትንተና ለማድረግ የNorish (1983:81-92) ተተግብሯል። በመሆኑም ቅድመ-ግንዛቤን መሠረት ያደረገ የአተናተን ስልት ቀመር እንደሚከተለው በሥራ ላይ ውሏል።

1. በድርሰቶቹ ውስጥ የሚገኙ ቃላት እና ስህተቶች ተደምረዋል።
2. ቀደም ሲል በተመደበላቸው ምድብ አኳያ የተፈጸሙ የስህተት ዓይነቶች እና ብዛቶች ታውቀዋል።
3. በአንድ ድርሰት ውስጥ የሚገኙ አማካይ የቃላት ብዛትን ለማወቅ ድርሰቶቹ ውስጥ የሚገኙ የቃላት ብዛትን ለድርሰቶቹ መጠን በማካፈል ተሰርቷል።
4. በአንድ ድርሰት ውስጥ የሚገኙ አማካይ የስህተት ብዛትን ለማወቅ የስህተቶችን ብዛት ለድርሰቶቹ ብዛት በማካፈል ተሰልቷል።
5. በመቶ ቃላት ውስጥ የሚገኙትን የስህተት ድግግሞሽ ለማግኘት በድርሰቶቹ ውስጥ የሚገኙትን የስህተት ብዛት በመቶ በማባዛት ውጤቱን ለቃላት ብዛት በማካፈል ተሰርቷል።

ከላይ የተዘረዘሩትን ወይም የተገለጹትን የስህተት መተንተኛ ቀመሮች ባጭሩ በሚከተለው ሁኔታ ተገልጸዋል።

- የአንድ ድርሰት አማካይ የቃላት ብዛት =
$$\frac{\text{የቃላት ብዛት}}{\text{የድርሰት ብዛት}}$$

ውጤቱ አንድ የድርሰት መልመጃ በአማካይ በምን ያህል ቃላት እንደተጻፈ ይገልጻልናል።

- የድርሰቶቹ አማካይ ስህተት =
$$\frac{\text{አጠቃላይ የስህተት ብዛት}}{\text{አጠቃላይ የድርሰት ብዛት}}$$

ውጤቱ በአንድ ድርሰት ውስጥ በአማካይ ምን ያህል ስህተቶች እንዳሉ ይጠቁመናል።

- በድርሰቶቹ ውስጥ የስህተት ድግግሞሽ =
$$\frac{\text{አማካይ ስህተት} \times 100}{\text{አማካይ ቃላት}}$$

ውጤቱ በመቶ ቃላት ውስጥ አንድ ስህተት ምን ያህል ጊዜ እንደሚደጋገም ያሳያል።

በዚህ የትንተና ቀመር መሰረት ውጤቱ ቅደም ተከተሉን ጠብቆ ተገልጿል። በተተኪሪ ተማሪዎች የተጻፉ ድርሰቶች ቃላት ተቆጥረው ብዛታቸው ታውቋል፤ አጠቃላይ ቃላት ተተኪሪ ተማሪዎች ለጻፏቸው ድርሰቶች ቁጥር ተካፍሎ የእያንዳንዱ ድርሰት አማካይ ቃላት ብዛት ተሰልቷል፤ በተጻፉት ድርሰቶች ውስጥ የሚገኙ አጠቃላይ የስህተት ብዛቶች ለአጠቃላይ የድርሰት ብዛቶች ተካፍሎ አማካይ ስህተቱ ተገልጿል፤ በመቶ ቃላት ውስጥ ምን ያህል የስህተት ድግግሞሽ እንዳሉ ለማወቅ አማካይ ስህተቶችን በመቶ አባዝቶ ለአማካይ ቃላት በማካፈል ተለይቷል።

በተጨማሪ ተጠኚ ተማሪዎች የሚፈጽሟቸው የተለያዩ ስህተቶች ምክንያታቸው ምን እንደሆነ እርግጠኛ ሆኖ መናገር አስቸጋሪ ነው። ቢሆንም በዚህ ጥናት ተማሪዎችና በተማሪዎቹ መምህራን የተሞሉት የጽሁፍ መጠይቆችና ቃለ-መጠይቆች በደጋፊ መረጃ ሰጪነት ተተንትኗል።

ለየተማሪዎች የጽሁፍ መጠይቅ እና የመምህራን ቃለመጠይቅ

በተጨማሪ ተጠኚ ተማሪዎች የሚፈጽሟቸው የተለያዩ ስህተቶች ምክንያታቸው ምን እንደሆነ እርግጠኛ ሆኖ መናገር አስቸጋሪ ነው። በመሆኑም በዚህ ጥናት ተማሪዎችና በተማሪዎቹ መምህራን የተሞሉት የጽሁፍ መጠይቆችና ቃለ-መጠይቆች ተማሪዎቹ ድርሰት ሲጻፉ ለተፈጠረው ስህተት በደጋፊ መረጃ ሰጪነት ተተንትኗል።

በመጨረሻም ተማሪዎቹ ድርሰት ሲጻፉ ለተከሰቱት ሰዎቻቸው ስህተቶች በቀጥታ የስህተት ምንጭ ባይሆኑም ለስህተቱ መፈጠር አስተዋፅዖ አድርገዋል ተብለው የታሰቡ በመጠይቆቹ የተገኙ መረጃዎች በትንተናው ታክለውበታል።

ምዕራፍ አራት

የመረጃዎች ትንተና እና የውጤት ገለጻ

የዚህ ጥናት ዋና ዓላማ በደቡብ ክልል በጉራጌ ዞን በማረቆ ወረዳ አፋቸውን በሊቢጢሳ ቋንቋ የፈቱ የአስረኛ ክፍል ተማሪዎች በአማርኛ ቋንቋ ድርሰት በሚጽፉበት ጊዜ የሚፈጽሟቸውን የሰዎስዋዊ ስህተቶች መፍተሽ እና ለስህተቶቹ መከሰት መንስዔ የሆኑትን ነገሮች ለይቶ መተንተን፣ መግለጽ እና የመፍትሄ አቅጣጫ መጠቀም ሲሆን ይህ ምዕራፍ እነዚህን ሁለት አባይት ጉዳዮችን ይይዛል። ከዚህ አንጻር ቀደም ሲል በምዕራፍ አንድ የተገለጹት ዓላማዎች ምላሽ ያገኙበት የመረጃዎች ዝርዝሮች ይገኙበታል።

4.1. የመረጃዎች ትንተና

በመጀመሪያ በተጠኚ ተማሪዎች የተጻፉ ድርሰቶች ውስጥ የተፈጸሙ ስህተቶችን በዓይነት ዓይነታቸው ተተንትነዋል። ሲተነተኑ በምሳሌ አጠቃቀሱ ላይ ያጋጠመው ነገር በአንዱ ቃል፣ ሀረግ እና ዓረፍተ ነገር ውስጥ የሚፈጽሟቸው ስህተቶች ከአንድ በላይ በመሆናቸው በአቀራረቡም በኩል በተለያዩ አጋጣሚዎች ሊነሱ ችለዋል። በመሆኑም ተደራራቢ ስህተቶች በመኖራቸው ምክንያት ለአንድ ስህተት ምድብ ዓይነት የተቆጠሩት ለሌላው የስህተት ዓይነት ምድብ የሚቆጠሩ ስለሆነ ስህተቶቹ ወደ አማርኛ ሥርዓታዊ አጻጻፍ ሲስተካከሉ ይደገማሉ።

ቀጣዩ ክፍል ሁለተኛውን መሠረታዊ የጥናቱን ጥያቄ የሚመልሰውን የጽሁፍ መጠይቁን ሞልተዋል። በሁለቱም ትምህርት ቤት የሚገኙ ሁለት የአማርኛ ቋንቋ መምህራን የቃሉ-መጠይቅ ምልልስ አድርገዋል። በዚህም ክፍል ተተኪሪ ተማሪዎቹ በጻፉባቸው ድርሰቶች ውስጥ የታዩት ስህተቶች ተፈትሾበታል።

በድርሰቶቹ ውስጥ የታዩት አጠቃላይ እና ዋና ዋና የስህተት ዓይነቶችም፡-

- የቋንቋ አጠቃቀም ስህተቶች፣
- የዓረፍተነገር አወቃቀር ስህተቶች፣
- የሆሄያት(ፊደላት) ስህተቶች፣
- መመደብ (መለየት) ያልተቻሉ ስህተቶች ናቸው።

ከላይ የተጠቀሱት ዋና ዋና የስህተት ዓይነቶች እና ንዑሳን የስህተት ዓይነቶች በቅደም ተከተል ተተንትነዋል።

4.1.1. በድርሰቶቹ ውስጥ የታዩት አጠቃላይ ስህተቶች

ተማሪዎቹ ሁለት ጊዜ በጻፉባቸው ድርሰቶች ውስጥ በስህተት ዓይነት ምድቦች ውስጥ የስህተት ብዛት፣ በመቶኛ ሲሰላ፣ አማካይ የስህተት ብዛት፣ አማካይ የስህተት ድግግሞሽ ከዚህ በታች እንደሚከተለው በቅደም ተከተል ቀርቧል። የሁለቱም ትምህርት ቤት መቶ ተጠኝ ተማሪዎች ሁለት ጊዜ ድርሰቶችን እንዲጻፉ ተደርጓል።

የመጀመሪያው ጊዜ ድርሰት በአጠቃላይ በ6632 ቃላት የተጻፈ ሲሆን አማካይ የቃላት ብዛት 66.32 ነው። ይህ ማለት አንድ ድርሰት በአማካይ 66.32 ቃላት ይይዛል ማለት ነው። በድርሰት አንድ የተፈጸመ አጠቃላይ የስህተቶች ብዛት 3128 ሲሆኑ በመቶኛ ሲሰላ 47.2% አማካይ ስህተት 31.28 የስህተት ድግግሞሹ 47.2 መሆኑን በመረጃዎቹ ላይ ተለይተዋል።

የሁለተኛው ጊዜ ድርሰት በአጠቃላይ በ8824 ቃላት የተጻፈ ሲሆን በአንድ ድርሰት ውስጥ አማካይ የቃላት ብዛት 88.24 ነው። የስህተት ብዛቱ 2816 ሲሆን በመቶኛ ሲሰላ 31.9% ነው። አማካይ ስህተት 28.16 እና የስህተት ድግግሞሹ 31.9 መሆኑን በእርማትና በቆጠራ ተረጋግጧል።

ባጠቃላይ በሁለቱም ድርሰቶች ውስጥ 5944 ስህተቶች ተገኝተዋል። በሁለቱም ድርሰቶች ውስጥ አማካይ የስህተት መጠን 29.72ን አሳይቷል። በ77.28 አማካይ ቃላት ውስጥ የተፈጸመው የስህተት ድግግሞሽ ብዛት 38.46 መሆኑን ተጠቅሷል።

ከዚህ በላይ የተገለጹትን ድርሰቶች አጠቃላይ ስህተቶችን ቀጥሎ በሚገኘው ሠንጠረዥ ጠቅለል አርገን ባጭሩ እናያለን።

ሰንጠረዥ 1: በድርሰቶች ውስጥ የታዩት አጠቃላይ ስህተቶች

ድርሰቶቹ	የድርሰቶቹ ወረቀት ብዛት	የቃላት ብዛት	አማካይ ቃላት	የስህተት ብዛት	በመቶኛ ሲሰላ	አማካይ ስህተት	የስህተት ድግግሞሽ
ድርሰት አንድ	100	6632	66.32	3128	47.2	31.28	47.2
ድርሰት ሁለት	100	8824	88.24	2816	31.9	28.16	31.9
ድርሰት አንድና ሁለት	200	15456	77.28	5944	38.46	29.72	38.46

4.1.2. በድርሰቶቹ ውስጥ የታዩት ዋናዎና የስህተት ዓይነቶች

በጥናቱ ውስጥ የተተኮረባቸው ዋናዎና የስህተት ዓይነቶች የቋንቋ አጠቃቀም ስህተቶች፣ የዓረፍተነገር አወቃቀር ስህተቶች፣ የሆሄያት ወይም የፊደላት ስህተት እና መመደብ ያልተቻሉ ስህተቶች ናቸው።

ከታች በቀረበው ከሠንጠረዥ ሁለት መረዳት እንደሚቻለው ተተኪሪ ተማሪዎች በሁለት ዙር ከጻፉባቸው ድርሰቶች ውስጥ ስህተት በይበልጥ ጎልቶ የታየው የቋንቋ አጠቃቀም ምድብ ሲሆን በዚህ ዑብይ የስህተት ምድብ ስር የተለያዩ ንዑሳን የስህተት ምድቦች ይገኛሉ።እነርሱም የቃላት አጠቃቀም፣ የቃላት ድረታና የሆሄያት ቅርፅ ስህተቶች ናቸው።ከሁለቱም ድርሰት የስህተት ዓይነቶች ማለትም በድርሰት አንድና በድርሰት ሁለት ከተቆጠሩት 5944 ስህተቶች መካከል የቋንቋ አጠቃቀም ስህተቶች የታየባቸው 3128 በመቶኛ ሲሰላ 41.65 %፣ አማካይ ስህተት 31.28፣ የስህተት ድግግሞሽ 41.65 ሆኖ ተገኝቷል።

ከዋና ዋና የስህተት ዓይነቶች በሁለተኛ ደረጃ መጠናቸው ከፍተኛ የሆነ ስህተት የታየው የዓረፍተነገር አወቃቀር ስህተት ነው።በሁለት ዙር ተማሪዎች ከጻፉባቸው ድርሰቶች የተቆጠሩ ከአጠቃላይ ስህተቶች 5944 ውስጥ 2536 (33.69%) ስህተቶች የተገኙ ሲሆን አማካይ የስህተት ብዛት 25.36 መሆኑን እና የስህተት ድግግሞሹ 33.69 መሆኑን ጥናቱ ያመለክታል።

በመቀጠል የተለዩት የስህተት ዓይነቶች የሆሄያት(የፊደላት) አጻጻፍ ስህተቶች ናቸው።በተጠኘ ተማሪዎች በተጻፉት ሁለቱም ድርሰቶች ውስጥ ከ5944 አጠቃላይ ስህተቶች ውስጥ 180(2.43%) ስህተቶችን ይዟል፤ በአማካይ 1.8 የስህተት መጠን ሲሸፍን የስህተት ድግግሞሹ 2.43 ሆኗል።

ከቀረቡት መረጃዎች ከዋና ዋና የስህተት ዓይነቶች የመጨረሻውን ደረጃ የያዘው የስህተት ዓይነት ምድብ ለመሆን የቻለው ለመመደብ(ለመለየት)ያልተቻሉ ስህተቶች100(1.31%) ሆኖ አማካይ ስህተቱ 1 ሲሆን የስህተት ድግግሞሹም 1.31 ሆኖ ተገኝቷል።ከዚህ በላይ የተተነተኑትን በድርሰቶቹ ውስጥ የታዩ ዋና ዋና የስህተት ዓይነቶችን ከዚህ በታች በአጭሩ በሠንጠረዥ ሁለት ላይ ጠቅለል አርገን እናያለን።

ሰንጠረዥ 2: በድርሰቶቹ ውስጥ የታዩ ዋናዎና ስህተቶችን የሚያሳይ ጥቅል መረጃ

የድርሰት አንድ					ድርሰት ሁለት				ድርሰት አንድ እና ሁለት			
የስህተት ዓይነቶች	የስህተት ብዛት	በመቶኛ ሲሰላ	አማካኝ ስህተት	የስህተት ድግግሞሽ	የስህተት ብዛት	በመቶኛ ሲሰላ	አማካኝ ስህተት	የስህተት ድግግሞሽ	የስህተት ብዛት	በመቶኛ ሲሰላ	አማካኝ ስህተት	የስህተት ድግግሞሽ
የቋንቋ አጠቃቀም	1656	24.97	16.56	24.97	1472	16.68	14.72	16.68	3128	41.65	31.28	41.65
የግረፍተኛ አወቃቀር	1322	19.93	13.22	19.93	1214	13.76	12.14	13.76	2536	33.69	25.36	33.69
የሆሜዎች (ፊደላት) አጸጻፍ	98	1.5	0.98	1.5	82	0.93	0.82	0.93	180	2.43	1.8	2.43
ለመመደብ ያልተቻሉ	48	0.72	0.4	0.72	52	0.59	0.52	0.59	100	1.31	1	1.31
ድምር	3124	47.12	31.24	47.12	2820	31.97	28.2	31.97	5944	79.08	59.44	79.08

4.1.2.1.በቋንቋ አጠቃቀም ላይ የታዩ ስህተቶች

የአንድን ቋንቋ የአጠቃቀም ሥርዓት ጠብቆ ሀሳብን በጽሁፍ መግለጽና መግባባት መቻል ከተግባባት ሂደቶች አንዱ ነው።ይህንን በተመለከተ Raimes (1991:7) “መልዕክት አስተላላፊ የሆኑትን የአንድን ቋንቋ ቃላት በዓረፍተ ነገር ውስጥ በተገቢው ቦታ ላይ ካልተጠቀሙ የተፈለገው መልዕክት ለአንባቢ ግልጽ ሳይሆን ይቀር እና ተደብስብሶ ይቀራል።ምክንያቱም ጸሀፊ እና አንባቢ ወይም መልዕክት አቀባዩ እና ተቀባዩ በአንድ ቦታ ስለማይገኙ ጠይቆ እንኳ ለመረዳት ይቸገራል” በማለት ገልጸዋል።

ስለዚህ እንደ Raimes(1991) ገለጻ ሀሳብን በጽሁፍ መግለጽ እና መግባባት አለመቻል የጸሀፊንና የአንባቢን ተግባባት ይቀንሳል፤የቋንቋውን የአጠቃቀም ሥርዓት ያዛባል።ከዚህ አኳያ በሠንጠረዥ ሁለት እንደተመለከትነው ካሉት የስህተት ምድቦች ውስጥ አብዛኛውን ክፍል የያዘው የቋንቋ አጠቃቀም ስህተት ነው።በዚህ ዑብይ የስህተት ምድብ ስር የተለያዩ ንዑሳን የስህተት ምድቦች ይገኛሉ።እነርሱም የቃላት አጠቃቀም፣የቃላት ድግግሞሽ እና የሆሄያት ቅርጽ ስህተቶች ናቸው።

4.1.2.1.1. በሆሄያት (በፊደላት) ቅርጽ አጻጻፍ ላይ የታዩ ስህተቶች

የቋንቋ ድምፁ-ልሳናት የሚወክሉትን ድምጾች ወይም ሆሄያት መሰደር በሚገባቸው ቦታ ላይ ለመገልገል ለይቶ ማወቅና መጠቀም አስፈላጊ ነው።ይህንን በተመለከተ ጌታሁን (1990:1) “...የአንድ ቋንቋ ተናጋሪም መልእክት የሚያስተላልፈው የቋንቋውን ድምጾች በስርአት አቀናጅቶ ቃላትን፤ቃላትን አቀናጅቶ ሀረግ ሀረግን አቀናጅቶ ደግሞ አረፍተ ነገርን በመፍጠር ነው።ከዚህ አንጻር ሲታይ ለመልእክት ማስተላለፊያው ቋንቋ መሰረቱ ድምጽ ነው ለማለት ይችላል” በማለት ገልጸዋል።

በመሆኑም ቃላትን ወይም ሀረጎችን ለመመስረት ሆሄያትን በትክክለኛው በቋንቋው ሥርዓት ማቀናጀት ለድርሰትም ሆነ ለማንኛውም ጽሁፍ አስፈላጊ ነው።ሆሄያት እና ድምጾች በተገቢው ሁኔታ ካልተቀናጁ ሊተላለፍ የተፈለገው መልዕክት በወጉ ሳይተላለፍ ይቀራል።

ከዚህ በታች በቀረበው ሠንጠረዥ መረዳት እንደሚቻለው ተተኪሪ ተማሪዎች ከጻፉዋቸው ድርሰቶች ውስጥ ከተፈጸመው አጠቃላይ 5944 ስህተቶች መካከል 1856 (12%) የሚሆኑትን የሚይዘው የሆሄያት አጻጻፍ ስህተት ነው።በመቀጠል አማካይ ስህተት 9.28 ሲሆን አማካይ የስህተት ድግግሞሽ 12 መሆኑን የጥናቱ ውጤት ያሳያል።ነገርግን የተተኪሪ ተማሪዎች ድርሰቶች እንደሚያመለክቱት ድርሰቶቹን በሚጽፉበት ጊዜ ሆሄያትን ወይም ፊደላትን በሥርዓት እያቀናጁ መጠቀም ሲገባቸው ይህንን ባለማድረጋቸው የተፈጠሩ ችግሮች እንደሆኑ ነው።ለአብነት ያህል፡-

በሊበጢሳ አፍ-ፈት-ተማሪዎች የተጻፈው በአማርኛው ሥርዓተ-አጻጻፍ ሲስተካከል

- «...[ኢ]ናቴ [ካ]ሌ[ሌ]ች አልኖርም... » =«.../ኢ/ናቴ/ካ/ሌ/ሌ/ች አልኖርም...»
- «...[ጌ]ዳይና[ማ]ችቤተሰብን ሌማስታረቅ...» =«.../ጌ/ዳይና/ማ/ች ቤተሰብንሌማስታረቅ...»

ስለእናት ከጻፉት የተወሰደውን የመጀመሪያውን ዓረፍተ ነገር እንይ:-

«ኢናት ካሌሌች አሊኖርም።» በዚህ ዓረፍተነገር ውስጥ የምናየው ስህተት በሳድስ /ኢ/ፋንታ (ኢ)ን ለውጠው ተጠቅመው ነው።በዚህ ዓረፍተ ነገር በግዕዙ /ለ/ቦታ (ሌ)ን ቀይረው ጽፈዋል ከዚህ የምንረዳው ከ/ሀ/ እና /አ/ በስተቀር በቃል መጀመሪያ ላይ የሚገኙ ግዕዝ እና ሳድስ ፊደሎች በሌሎቹ ተቀይረዋል ።የለውጡ ወይም የቅያሬው መንስኤው በአፍ መፍቻ ቋንቋቸው ውስጥ ግዕዙ/ኢ/ እና ሳድሱ (እ)ወይም /አናባቢ/ኢ እና እ/የሉም ባለመኖራቸውም አይጠቀሟቸውም።ከዚህ የተነሳ በአፍ መፍቻ ቋንቋቸው ውስጥ የሚገኙትን (ኢ እና ኤ)ን ለውጠው ተጠቅመዋል።በዚህ ብቻ ሳይሆን የ/ኦ እና እ/ድምጽ ወይም ፊደል ባለበት ቦታ ላይ ሁሉ በራሳቸው ቋንቋ ውስጥ የሚገኙትን አናባቢዎችን ለውጠው ተጠቅመዋል።

ስለእርቅ ከጻፉት ድርሰት የተወሰደ «...ጌዳይና ማች ቤተሰብን ሌማስታረቅ...»በሚለው ሀረግ ውስጥ ድግግሞሽ ይሆናል እንጂ ግዕዙ /ገ/ በሀምሱ(ጌ) ተለውጧል፤ማብራሪያው ከላይኛው ጋር ተመሳሳይ ስለሆነ መድገሙ አስፈላጊ አይመስለኝም።ነገርግን ተማሪው የጻፈው (ማች)የሚለው ቃል /ሚች/ ለማለት ፈልጎ እንደሆነ ግልጽ ነው።በዚህ ቃል ውስጥ /ሚ/የሚለውን ፊደል ወይም ሆሄ በ(ማ)ለውጠው ተጠቅመዋል።የለውጡ መንስኤ ውህድ(ውስብስብ) ድምጾች በሊበጢሳው ቋንቋ ሆሂያት ወይም ፊደላት ውስጥ የሉም በመሆኑም ነው የተለውጡት።

በታላሚው ተማሪዎች የተጻፉት በቅንፍ ውስጥ ያሉት ስህተት የሆኑት ሆሄያት በአማርኛው ሥርዓተ-አሰዳደር ስህተቱን ተክተው ትክክለኛውን አሰዳደር በህዝባር መለያ እናገኛለን።

ከዚህ በላይ ለአብነት በተጠቀሱት ውስጥ ያየነው በቅንጅት (በስደራዊ ስርጭት)ጊዜ የሆሄያት (ድምጾች) ቅርጽ ለውጥ የቃሉን ይዘት አደብዝዘውታል።ለውጦቹ ወይም ስህተቶች የተፈጠሩት ከላይ በተሰጠው ምሳሌ እና ማብራሪያ መሠረት በአፍ መፍቻ ቋንቋቸው ተፅዕኖ ምክንያት ይመስላል።(በተጨማሪ አባሪ 2 እና9 ይመልከቱ)

- ከላይ ያየናቸውን የአማርኛ ሆሄያት እና ድምፆች ከሊቢጢሳ ጋር የቅርጽና የአጠቃቀም ለውጥ ወይም በሁለቱም ቋንቋዎች መካከል የሆሄያት እና የድምፆች ለውጥ መንስዔ እንደሚከተለው እናያለን፡-

ሀ.የአናባቢ ድምፆች ልዩነት፡-

እዚህጋ የሁለቱንም (የአማርኛን እና የሊቢጢሳን) አናባቢዎችን ቅንጅታዊ የስርጭት ባህሪ መግለጽ ተገቢነው። በዚህ ጉዳይ ላይ ምሁራን ያሉትን ማጣቀሱ አስፈላጊ ነው።

ጌታሁን (2011:16) “በአማርኛ ውስጥ የምናገኛቸው አናባቢ ድምፆች ሰባት ሲሆኑ፤እነርሱም /አ፣ኡ፣ኢ፣ኣ፣ኤ፣እ፣ኦ /ናቸው ” በማለት ይገልጻሉ።

የሊቢጢሳው ግን አምስት ሲሆኑ እነሱም / ኡ፣ ኢ፣ ኣ፣ ኤ ፣ኦ /ናቸው። በመሆኑም በአማርኛ ቋንቋ ላይ የሚገኙ በሊቢጢሳ ላይ የማይገኙ አናባቢዎች / አ እና ኦ/ ናቸው።በመሆኑም በነኚህ ቦታ (ፋንታ) ሌሎች አናባቢዎችን ለውጠው (ቀይረው)እንደሚጠቀሙ በጻፉት ድርሰት ታይቷል።ይህ ለውጥ(ቅየራ)የተከሰተው በአፍ መፍቻ ቋንቋ ተፅዕኖ ምክንያት እንደሆነ ግልጽ ለማድረግ ከላይ ከተጠቀሱት ምሳሌዎች ጥቂቱን ወስደን የተለያዩ ባህሪያቸውን በንጽጽር ለአብነት እንይ፡-

- ቅንጅታዊ ሥርጭት

ጌታሁን (2011:26) “የአማርኛ አናባቢዎች ...የመሀል አናባቢ የሆኑት /አ፣ኦ/በቃል መነሻ ላይ ተዘውትረው መገኘት ሲችሉ፣ ሌሎቹ/ አ፣ኢ፣ኤ፣ኡ፣ኦ/ ግን ተዘውትረው አይገኙም ”በለዋል።

በአማርኛ በቃል መነሻ ላይ ከሚገኙት / እ/ በቃል መነሻ ላይ መገኘት ይቅርና በሊቢጢሳ ላይ ከነጭራሹም የለም እንዲሁም ተዘውትረው አይገኙም ከተባሉት ውስጥ /አ /ም የለም ።

በአማርኛ በቃል መነሻ ላይ ተዘውትረው የማይገኙት /ኢ / እና /ኤ /በሊቢጢሳ ተማሪዎች ድርሰት መልመጃ ውስጥ በቃል መነሻ ላይ ይገኛሉ።

በመሆኑም ጌታሁን(2011) የገለጹቸው የአማርኛው ሰባቱ አናባቢዎች በሊቢጢሳው ቋንቋ እነዳለ ያለመኖራቸው በቃላት አቀነጃጀት ላይ ልዩነት እና ስህተት ፈጥሯል።ስለዚህ ልዩነታቸውን ስለ እርቅ ከጻፉት ድርሰት በምሳሌ እንይ፡-

በተማሪዎቹ የተጻፈው	በአማርኛ ሥርዓተ አጻጻፍ	ለውጡ
...የ[ኢ] ርቁን ጉዳይ ሺማጊሌዎች ማዩት=	የእርቁን ጉዳይ ሺማጊሌዎች ማዩት...	/አ/...[ኢ]
...ዩገደለ ሰው[ኢ]ርቅ ማድረግ አሌበት=	የገደለ ሰው /አ/ርቅ ማድረግ አለበት	/አ/...[ኢ]

ለማስገንዘብ ያህል በህዝባር // የተጠቀመው በአማርኛው ቅንጅታዊ ስርጭት ውስጥ ያሉትን ሲሆን በቅንፍ [] ውስጥ ያሉት የሊቢጢሳ አፍ-ፊት ተማሪዎች የጻፉት ነው። በአማርኛው ሥርዓተ አጻጻፍ በህዝባር ያሉት ትክክለኛ ሲሆኑ በሊቢጢሳ ተማሪዎች የተጻፉት የቅንፎቹ ስህተት ናቸው።

በመጀመሪያው ምሳሌ ላይ በአማርኛው የአቀነጃጀት ሥርዓት በቃል መጀመሪያ ላይ የማትገኘዋል (ኢ) በተማሪዎቹ ድርሰት ውስጥ በቃል መጀመሪያ ላይ በተደጋጋሚ ተጽፎ ትገኛለች፤ በሊቢጢሳው የቋንቋ ሥርዓት ላይ የማይገኙት ሁለቱም አናባቢዎች /እ እና ኢ/ በአማርኛው ቋንቋ ላይ በቃል መነሻ ላይ ተገኝተዋል።

ለዚህ ለውጥ መንስዔው ደግሞ የአማርኛው አናባቢ /እ/ በሊቢጢሳው አናባቢዎች ውስጥ አለመገኘቷ ነው። የለውጡ እና የስህተቱ መንስዔ በአፍ መፍቻ ቋንቋቸው ውስጥ የሌሉትን አናባቢዎች ለመጠቀም አለመቻላቸው ስለሆነ የስህተቱ መንስዔም ይሄው ነው።

• የስደራዊ ስርጭት ባህሪያቸው፡-

ስለአማርኛ አናባቢ ድምጾች ስደራዊ ባህሪ ጌታሁን (2011:28) “የመጀመሪያ ተሰላፊ አናባቢ ከሆነ፣ ቀጥሎ የሚመጣው ድምጽ ተናባቢ ብቻ ነው፤ አናባቢ አይሆንም። ስለዚህ የአናባቢ ክትትሎሽ(/አአ/) በቋንቋው አይፈቀድም ማለት ነው ” በማለት ገልጸዋል።

ስለ እናት ከጻፉት ድርሰት የተወሰደ ምሳሌ፡-

በሊቢጢሳ አፍ-ፊት የተጻፈው	በአማርኛ ስደራዊ ስርጭት ሥርዓት ሲጻፍ
... <u>ዩኢናት</u> ፊቅር ካምንም ጋር ይኤኢንንኣት	=የእናት= ይኡ-እንንኣት <u>ይኡንንኣት</u>
... <u>ቤኢናት</u> ቁልድ የለም... ብኤኢንንኣት	=በእናት= ብኡ-እንንኣት <u>ብኡንንኣት</u>

በእነዚህ ሁለቱም ምሳሌ የምናየው ከአናባቢዎች ክትትሎሽ የተነሳ የሚታየውን የንበት ለውጥ ነው። በመጀመሪያው ምሳሌ ላይ በተማሪዎቹ የተጻፈው ዩኢናት(ይኤኢንንኣት) በአማርኛው ድምፁ ልሣናዊ አቀነጃጀት ሲስተካከል /ይኡንንኣት/ ይሆንንና በአማርኛው ድምፁ-ልሳናዊ አቀነጃጀት የአናባቢ ክትትሎሽ ስለማይፈቅድ /እ/ ትገደፍና ንቡቱ /ይኡንንኣት/ ይሆናል። ነገር ግን ይህን ድምፁ-ልሣናዊ ሥርዓት በሊቢጢሳው ቋንቋ ውስጥ አናገኝም ምክንያቱም የቋንቋው ባህሪ የአናባቢዎችን ክትትሎሽ ስለሚፈቅድ ብቻ ሳይሆን በቋንቋው ውስጥ የምትገደፈዋል /እ/ አለመኖርም ነው ስለዚህ በአማርኛው የታየው የ/እ/ ከቦታዋ የመጥፋት ድምፁ-ልሣናዊ ሂደት በሊቢጢሳው አልታየም።

...ኪፉን ስኢአስወግዱ... = ክፉን ሲ/ያ/ስወግዱ/፤ ስ[ኢኣ]ስወኸግዱ የዚህኛው ቅንጅታዊ ባህሪ ከላይኞቹ ይለያል በአማርኛ የአናባቢ ክትትሎሽ ከሚወገዱበት መንገድ አንዱ በሁለቱም አናባቢዎች ፋንታ ከፊል አናባቢዎችን የመጠቀሙ ሥርዓት ነው። እዚህ ላይ የምናየው እህንጉ ሥነልሳናዊ ለውጥ ነው። ስኢአስወኸግዱ የተሰመረባቸውን አናባቢዎች ክትትሎሽ ለማስወገድ ከፊል አናባቢዎች /ይ/ ገብታ ሲ/ያ/ስወግዱ በሚለው ተክታሎች። በሊቢጢሳ ላይ እህንጉን አናገኝም ምክንያቱም የቋንቋው ባህሪ የአናባቢዎችን ክትትሎሽ ስለሚፈቅድ።

በታላሚ ተማሪዎቹ በተጻፈው ድርሰት ውስጥ የምናገኘው የአናባቢ ክትትሎሽ የ/ኢ/ እና /ኣ/ነው። እነዚህ ድምፆች በሊቢጢሳ ቋንቋ የአቀነጃጀት(ስደራ) ስርዓት በቃል መጀመሪያ ላይ የሚገኙ ናቸው ይሁን እንጂ ይህ ለክትትሎሹ መፈቀድ ዋና ምክንያት አይደለም፤ የአናባቢ ክትትሎሹን የቋንቋው ባህሪ ስለሚፈቅድ ነው። ምክንያቱም እንደ አማርኛው የሚገደፉ ድምፆች (አናባቢ) /ኸ/አና/ኸ/ የሊቢጢሳው ቋንቋ የሉትም። (አባሪ 2 እና 7 ይመልከቱ)

በመሆኑም ድምጾች በቅንጅታቸው ወቅት ስለሚኖራቸው ድምፁ-ልሳናዊ ባህሪ ጌታሁን (2011:53-54) “በአማርኛ ቋንቋ ሁለት አናባቢዎች ተክታትለው እንደማይመጡ ቀደም ብለን ገልፀን ነበር። ይህ በቋንቋው የማይፈቀድ ክትትሎሽ ሲከሰት ቋንቋው ህጉን ከሚያስከብርባቸው መንገዶች አንዱ ግድፈት ነው። በመሆኑም ሁለት [አናባቢች] /አናባቢዎች/ ተክታትለው የሚሰደሩበት ሁኔታ ሲፈጠር አንዱ አናባቢ ይገደፋል።” በማለት ይገልጻሉ። ስለዚህ ሊቢጢሳ የሚገደፍ አናባቢ የለውም።

ለ. የተናባቢ ድምጾች ልዩነት፡-

ሀ. የአማርኛ ተናባቢ ንጥረ ድምፆች ሁለት አይነት ናቸው ተራና ውስብስብ

ባዩ (2003:15) “በአማርኛ ውስጥ የሚገኙት ተናባቢዎች 30 ናቸው። ተራና ውስብስብ ተብለው በሁለት ሊመደቡ ይችላሉ። ... ተራ ተናባቢ የሚባሉት በፊደል ገበታ ላይ ከ ህ እስከ ፕ ድረስ ተዘርዝረው በሚገኙት የሳድስ ፊደላት የሚወክሉት ናቸው። ውስብስብ የሚባሉት ጉ፣ ቀ፣ እና ኩ ሲሆኑ ከተራዎቹ የሚለዩት ባፈጣጠራቸው ነው።” በማለት ገልጸዋል።

ከላይኛው ገለጻ በመነሳት ማየት የሚገባን ጉዳይ በአማርኛ ውስጥ የሚገኙ እና በሊቢጢሳ ውስጥ የማይገኙትን ሆሂያትን (ተናባቢዎችን) ለይተን ማወቅ አለብን።

ስለዚህ በሊቢጢሳ ፊደላት ውስጥ የሌሉ (የማይጠቀሟቸው) /ቭ፣ቫ፣ኝ፣ኞ፣ጭ፣ጥ፣ጵ፣ ፣ፅ/እና ውስብስብ ድምጾች ናቸው። በአቀነጃጀት ጊዜ በእነዚህ ቦታ ቀይረው(ለውጠው) ይጠቀማሉ። ይህን ሂደት ለአብነት ስለእርቅ ከተጻፈው ድርሰት የተወሰደውን በጥቂቱ እናያለን፡-

በተማሪዎቹ የተጻፈው በአማርኛ ስርዓተ-ቅንጅት ሲጻፍ ለውጡ (ቅየራው)

ጌዳይ ሌምን ኢንደገደለ ካልገለ(ጠ)... =ገዳይ ለምን እንደገደለ ካልገለ/ጸ/... /ጸ/ ወደ [ጠ]

ጌዳይ እና [ማ]ች ካልታራቁ... =ገዳይና /ሚ/ች ካልታራቁ... /ሚ/ወደ[ማ]

ግልጽ ለማድረግ በህዝባር // የተገለጹት በአማርኛው ቅንጅታዊ ስርጭት ሥርዓት ያሉና የሚያገለግሉ ሲሆን በቅንፍ [] የተገለጹት በሊቢጢሳ ቋንቋ ውስጥ ባለመኖራቸው ታላሚ ተማሪዎቹ በድርሰታቸው ውስጥ ለውጠው(ቀይረው) የተጠቀሟቸው ናቸው።

በመጀመሪያው ምሳሌ «...ጌዳይ ሌምን እንደገደለ ካልገለጠ ኢርቁ አይሆንም » የጻሀፊውን አውድ ሳይለቅ ወደ አማርኛው አቀነጃጀት ሲስተካከል «...ገዳይ ለምን እንደገደለ ካልገለጸ እርቁ አይሆንም።» በዚህ አረፍተኛነት ውስጥ የሌሎቹ ፊደላት ወይም ሆሄዎች ስህተት በሌላ ቦታ የተገለጸ ሲሆን እንደ አዲስ የምናየው ካልገለጠ በሚለው ቃል ውስጥ የሚገኘው /ጠ/ የአማርኛውን (ፀ)ተክቶ መግባቱ ነው። የ/ፀ/በ(ጠ) መተካት መንስዔው / ፀ/ በሊቢጢሳ ቋንቋ ውስጥ ያለመገኘት ነው። ስለዚህ ስህተቱ የአፍ መፍቻ ቋንቋ ይመስላል።

በሁለተኛው ምሳሌ ጌዳይ እና [ማ]ች ካልታራቁ...=ገዳይና /ሚ/ች ካልታራቁ /ሚ/ወደ[ማ] ተለውጣለች የዚህ ለውጥ መንስዔ ቀደም ሲል እንደተገለጸው ውስብስብ ድምጾቻቸውም ፊደላት በሊቢጢሳ ቋንቋ ውስጥ ያለመኖር ነው። ስለዚህ የስህተቱ መንስዔ በቋንቋቸው የሌለውን ሆሄ(ፊደል) ለውጠው በመጠቀማቸው የተፈጠረ ነው። በመሆኑም የስህተቱ መንስዔ የአፍ መፍቻ ቋንቋቸው ሊሆን እንደሚችል ነው። (አባሪ 2 ይመልከቱ)

ስለ ተናባቢዎች ድምፀ-ልሳናዊ ሂደት ጌታሁን (2011:54) “... ሁለት ተናባቢዎች ተከታትለው መምጣት በሚችሉበት የቃል መካከልና መድረሻ ላይ ከሁለት በላይ ከመጡና ከአንድ በላይ በማይፈቅድበት በቃል መነሻ ላይ ሁለት ተናባቢዎች ተከታትለው ከመጡ ክትትሉን ለማስወገድ አናባቢ በመካከል ይገባና የተናባቢዎቹን ክትትሉሽ ያስወግዳል። ክትትሉሽን ለማስወገድ ስርጎ ወይም ፈልቅቆ የሚገባው አናባቢ ደግሞ [እ] ነው” በማለት ገልጸዋል።

በተጨማሪ ባዩ (2009:23፣61) “በቃል መካከል ሊገኙ የሚችሉት ሁለት የተለያዩ ተናባቢዎች ወይም አንድ ረዥም ተናባቢ ብቻ ነው። ሦስተኛ ተናባቢ ከተገኘ ፣ ከሱ በፊት [እ] የሚባለው አናባቢ ሰርጎ ይገባና ሦስተኛውን ተናባቢ ከቀዳሚዎቹ ተናባቢዎች ይለየዋል።” ብለው ያስረዳሉ።

ከላይ ያሉት ሁለቱም የገለጹበት መንገድ ቢለያይም ጭብጡ አንድ ነው። በአማርኛ ተናባቢዎች አቀናጃጀት /ተአተተ/ ወይም /አተተ/... ሥርዓት የሶስተኛ ተናባቢ ክትትሎችን አይፈቅድም፤ ተከታትሎ ከተገኘም /እ/ ሰርጎ በመግባት ክትትሎችን እንደምታጠፋ ነው።

ከዚህ በላይ የተጠቀሰው የአማርኛ ድምፁ-ልሳናዊ የአቀናጃጀት ሥርዓት የተናባቢን ክትትሎች ለማስወገድ የምንጠቀመው በአናባቢ /እ/ ነው፤ ይህን ባህሪ በሊቢጢሳ ድምፁ-ልሳናዊ የአቀናጃጀት ሥርዓት ላይ አናይም (አናገኝም) ምክንያቱም የተናባቢዎቹ ክትትሎች ማስወገጃ ወይም በመሀል ፈልቅቃ የምትገባዎ (ሰራጊዎ አናባቢ) /እ/ በሊቢጢሳ ቋንቋ አናባቢዎች ውስጥ የለችም፤ ባለመገኘቷም ነው እሄ ቅንጅታዊ ባህሪ የሌለው።

በመሆኑም በሊቢጢሳ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች የድርሰት መልመጃዎችን ብቻ ሳይሆን ማንኛውንም የአማርኛ ጽሁፍ ሲጽፉ የአናባቢና የተነባቢ ድምፆች ብቻ ሳይሆን የሆሄያትም የአጠቃቀም ጉድለት እንደሚታይባቸው ነው። በተጨማሪ የአማርኛ ቋንቋ ድምፆችን እና ሆሄያትን ሥርዓታዊ ቅንጅት ለይቶ ካለመጻፍ የተነሳ ድርሰቱ ውስጥ የተፃፉት ቃላት መልዕክት ግልጽ ሳይሆን ይችላል። ይህን በተመለከተ Byren (1988:1) “የቋንቋ ተናጋሪዎች ትርጉም ሊሰጡ የሚችሉ ቃላትን ለመመስረት ሆሄያትና ድምጾች በቋንቋው ሥርዓት ሲቀናጁና ሲሰደሩ ግልጽ መልዕክት ማስተላለፍ ይችላሉ።” በማለት ገልጸዋል። ይህ ሳይሆን ቀርቶ የጥናቱ ተተኪሪ ተማሪዎች በጻፏቸው የድርሰት መልመጃዎች ውስጥ በታላሚው ቋንቋ ቃላት ውስጥ የሆሄያት እና የድምፆች ለውጥ (ቅየራ) ተከስቷል።

ከላይ ከተገለጹት ለየት ያለ ነገር የታየው ከግዕዙ /ሀ/፣/አ/እና/ኣ/ በስተቀር ሌሎቹ በግዕዝ እና በሳድስ የሚጀምሩ ፊደላት ቅርጻቸው ተለውጠው ነው የተጻፉት። እዚህ ስለግዕዙ /ሀ/ ፣/አ/ እና /ኣ/ ቅርጻቸው የማይለወጥበትን ምክንያት አንድ ነገር ማለት ይቻላል። ስለተናባቢ ድምጾች አፈጣጠር ጌታሁን (2011:10) “ሹልክልክ ድምጾች ሁለት ተንቀሳቃሽ የአንደበት ክፍሎች ወይም አንድ የሚንቀሳቀስና አንድ የማይንቀሳቀስ የአንደበት አካል በመጠጋጋት ከሳንባ የሚወጣውን አየር መንገዱን ሲያጠብቁትና አየሩም በቀረው ቦታ እየተሹለክለክ ሲወጣ የሚፈጠሩ ድምጾች ናቸው” በማለት ገልጸዋል። አሳቸው ከገለጹት ውስጥ /ሀ/ አንዱ ነው።

ስለአናባቢዎች ጌታሁን (2011:16) “...አናባቢዎች ነዛሪ እና አፋዊ ናቸው።አፋዊ ናቸው የምንልክበት ምክንያት አናባቢዎቹ ሲፈጠሩ አየር በአፍ ዋሻ በኩል ስለሚያልፍ ነው” በማለት ገልጸዋል።አዚህ ላይ የአናባቢውንም ሆነ የተናባቢውን የባህርያት መካከል አፈጣጠር ለመግለጽ የተፈለገው በሊቢብሊ አፍ-ፈት ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ በግዕዝ እና በሳድስ የሚጀምሩ ፊደላት ቅርጻቸውን ወደ ሌሎች ፊደላት ሲለውጡ ወይም ቀይረው ሲጠቀሙ /ሀ፣አ እና ኣ/ ግን አይቀየሩም።በዚህ መንስዔ ሊሆን ይችላል ተብሎ የሚታሰበው /ሀ/ ከሳንባ የሚወጣው አየር ሳይታገድ ተሽለኩልካ በመውጣቷ እና አናባቢዎቹ /አ እና ኣ/ አፍ ስለሚያስከፍቱ(አፋዊ) በመሆናቸው በተማሪዎቹ ጽህፈት ላይ በግዕዝነታቸው ተገኝተዋል። በመሆኑም ከዚህ በላይ የተዘረዘሩት በሆሌዎት (በድምጻች) ቅርጽ አጻጻፍ ላይ የታዩ ስህተቶች የአፍ መፍቻ ቋንቋ ጣልቃገብነት ስህተት እንደሆነ ነው። (አባሪ 3 ይመልከቱ)

4.1.2.1.2. በቃላት አጠቃቀም ላይ የታዩ ስህተቶች

ቃላት መልዕክትን የማስተላለፊያና የመቀበያ መሳሪያዎች በመሆናቸው በዓረፍተነገሮች ውስጥ እንደየአስፈላጊነታቸው መጠቀም ተገቢ ነው።ይህንን አስመልክቶ የተለያዩ ምሁራን ሀሳባቸውን ሰንዘረዋል።ከነዚህም ውስጥ ባዩ (2009:73)“አንድ የሥነልሳን ባለሙያ በአንድ ቋንቋ ውስጥ የሚገኙ ቃላትን እንደየቅርጽና ተግባራቸው በተለያዩ መደብ እየመደበ ለተለያዩ ተግባር የት፣እንዴት እና መቼ እንደሚውሉ ማህበራዊ ህግጋቱንና ሥርዓቱን ያስቀምጣል ” በማለት ገልጸዋል።

የእሳቸውን አባባል መነሻ አድርገን የቃላት አጠቃቀም ስህተት ስንል በድርሰቱ ውስጥ የሚገኙት ዓረፍተነገሮች ከቃላት አጠቃቀም የተነሳ ጸሀፊው እና አንባቢው ሳይግቡ ሲቀር ወይም የጸሀፊውን ሀሳብ አንባቢው አለመረዳት ማለት ነው በመሆኑም በዓረፍተነገር ውስጥ ተገቢ ቃላትን በአስፈላጊ ቦታቸው መጠቀም ተገቢ እንደሆነ ነው።

በመሆኑም ተጠኚ ተማሪዎች ከጻፏቸው ድርሰቶች ውስጥ ትክክለኛውን የቃላት አጠቃቀም በዓረፍተነገር ውስጥ መጠቀም ባለመቻላቸው የተለያዩ የቃላት አጠቃቀም ስህተቶችን ፈጽመዋል።ተተኪሪ ተማሪዎች በጻፉባቸው ሁለት የድርሰት መልመጃዎች ውስጥ ከተፈጸሙት አጠቃላይ 5944 ስህተቶች መካከል 1174 ያህሉ የቃላት አጠቃቀም ስህተት የታየባቸው ናቸው።ስህተቱ በመቶኛ ሲተነተን 7.6%ሲኖረው የአማካይ ስህተት ብዛት 5.87 የያዘ፣ አማካይ የስህተት ድግግሞሽ 7.6 መሆኑን ከመረጃው ተረጋግጧል።በዚህ አገላለጽ ተጠኚ ተማሪዎች በጻፉባቸው ድርሰቶች ውስጥ ትክክለኛውን ቃላትና ሀረጎች በተገቢ ዐውድ ባለመጠቀማቸው ትክክለኛ መልዕክት ሊተላለፍ አልቻለም።ለአብነት ያህል በድርሰቶቹ ውስጥ ተገቢ ባልሆነ ቦታ የተጠቀሙት

(ለይተው ያልጻፉት)የቃላት አጠቃቀም ስለእናት እና ሀገር ከጻፉት ድረስት ውስጥ በመጥቀስ እንደሚከተለው ለማሳየት ተሞክሯል።

ከታች የተጠቀሱት ምሳሌዎች በ/1/ ቁጥር እና በቅንፍ መለያ የተቀመጡት በታላሚ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ የተጻፉ ያለቦታ (መግባት በማይገባቸው ቦታ) የገቡ ቃላት እና ሀረጎች ናቸው።

በ2 ቁጥር የተጠቀሰው እና በህዝባዊ የተጠቀመው ታላሚ ተማሪዎች የጻፉትን ዓረፍተነገር መሠረት በማድረግ በአማርኛ ሥርዓተ-አጻጻፍ የተጻፈ ቀጥታና ዐውዳዊ ማስተካከያ ነው።

- 1«...ቤአናታቺን [ሆድ] ውስጥ ለፀ ወር ቴቁሚጠናል።»
- 2«...በእናታችን /ማህጸን/ ውስጥ ለፀ ወር ተቀምጠናል።»

ካላይ በተጠቀሰው ዓረፍተነገር ውስጥ ሆድ የሚለው ቃል በአማርኛ ቋንቋ ማህበራዊ ዐውድ አጠቃቀም ውስጥ ለሽል መቀመጫ ሆኖ በገላጭነት አያገለግልም ወይም አይጠቀሙትም።በሆድ ፋንታ ትክክለኛው አጠቃቀም ማህጸን ነው።

- 1«...አናትን ላመግለጥ በሲሱም ቢሆን ጋልጣታለሁ ቢዬ...»
- 2.«...እናትን ለመግለጽ /በጥቁቱም/ ቢሆን እገልጻታለሁ...»

በዚህ ምሳሌ ውስጥ /በሲሱም/ የሚለው ቃል አጠቃቀም ከዓረፍተ ነገሩ ዐውድ ጋር አብሮ አይሄድም ወይም ጸሀፊው ሊል የፈለገው ነገር ለአንባቢ ግልጽ አይሆንም የቃሉ አጠቃቀም ዓረፍተነገሩን አዛብቶታል ወይም ትርጉም አሳጥቶታል ።ባጭሩ ጠቅለል ስናደርገው ተማሪዎቹ የፈጸሙት የቃላት አጠቃቀም ስህተት ምክንያት የአማርኛን አጠቃቀም ካለማወቅ የተነሳ ይመስላል።ከዚህ የተነሳ የቀረበው ጽሁፍ ትርጉም እንዲያጣ (እንዲደበዘዘ) አድርጎታል።(አባሪ 5 እና 9 ይመልከቱ)

4.1.2.1.3. በቃላት ድረታ እና ድግግሞሽ የተነሳ የታዩ ስህተቶች

ድረታ በአንድ ዓረፍተ ነገር ውስጥተመሳሳይ ትርጉም ያላቸው ቃላት እና ሀረጎች ተከታትለው ሲገቡ ወይም ሲገኙ የሚፈጠር ስህተት ነው። ለአንድ ነገር የተለየ ግንዛቤ ለመስጠት ሲባል ድግግሞሽ አሰልፎ በመሆን የሀሳብ ግልጽነት እንዲያጣ ያደርጋል።

ቃላት በዓረፍተ ነገር መዋቅር ውስጥ ያላቸውን የአቀነጃጀት ሥርዓት ተጠኚ ተማሪዎች ከጻፉባቸው ከቋንቋ አጠቃቀም 3128 አጠቃላይ ስህተቶች ውስጥ 98 ስህተቶች በድረታ የተፈጸሙ ሲሆን በመቶኛ

ሲሰላ 63 የሚሆነውን ሸፍኗል። አማካይ የስህተቱ ብዛት.49 ሲሆን የስህተት ደግሞሹ .63 ሆኗል። ለአብነት ያህል ስለእናት ከጻፉት ድርሰት ጥቂቶቹን እንደሚከተለው እናያለን፡-

- የቃላት ድረታ

በተማሪዎቹ የተጻፈው ስህተት

በአማርኛ ሥርዓታዊ አጻጻፍ ሲስተካከል

- በመጨረሻም ዋደ ኢናቴ ማሄዴና ማጋዜ ሲለማይቀር... = በመጨረሻም ወደ እናቴ/መሄዴ ስለማይቀር
- ኢናት ቢትጠላም ባቲወዲም አቲጨክኒም... = እናት /ባትወድም/አትጨክንም...
- ካንብረትም በላይ ኢናት ኢናት ናት... = .../እናት/ካንብረትም በላይ ነች...

በተማሪዎቹ በተጻፉት ላይ ከተሰመሩት ከሁለቱ አንዱን ቢጠቀሙ የዓረፍተነገሩ ትርጉም ያው ነው የሚሆነው መድገሙ አላስፈላጊ ነው። ከዚህ የተነሳ ተግባራትን በተወሰነ ደረጃ ግራ ያጋባል፤ እሄንን ለመከላከል በአማርኛው አንዱን ብቻ በመጠቀም ግልጽ ተግባራት እንደሚኖር ይታያል እሄም በህዝባር ተገልጿል። (አባሪ 2 እና 9 ይመልከቱ)

ከዚህ በላይ የተዘረዘሩትን በሠንጠረዥ ሶስት ላይ እንደሚከተለው በአጭሩ ጠቅለል አርገን እናያለን።

ስንጠረዥ 3: በቋንቋ አጠቃቀም ሥር የሚገኙ ንዑሳን ስህተቶችን ጠቅለል አርጎ የሚያሳይ መግለጫ

ድርሰ አንድ					ድርሰት ሁለት				ድርሰት አንድ እና ሁለት			
የስህተት ዓይነቶች	የስህተት ብዛት	በመቶኛ	አማካይ ስህተት	የስህተት ድግግሞሽ	የሳህተት ብዛት	በመቶኛ ሲሰላ	አማካይ ስህተት	የስህተት ድግግሞሽ	የስህተት ብዛት	በመቶኛ	አማካይ ስህተት	የስህተት ድግግሞሽ
የድምጻች፣ ሆ ሄያት (የፊደል ትቅርጽ አጻጻፍ)	985	14.85	9.85	14.85	871	9.87	8.71	9.87	11856	12	9.28	12
የቃላት አጠቃቀም	629	9.48	6.29	9.48	545	6.18	5.45	6.18	1174	7.6	5.87	7.6
የቃላት ድረታ እና ድግግሞሽ	52	.78	.52	.78	46	.52	.46	.52	98	.63	.49	.63
ድምር	1666	25.12	16.66	25.12	1462	16.57	14.62	16.57	3128	41.71	15.64	20.24

በአጠቃላይ ከዚህ በላይ የተዘረዘሩት በቋንቋ አጠቃቀም አጻጻፍ ላይ የታዩ ሰዎች ስህተቶች የአፍ መፍቻ ቋንቋ ጣልቃገብነት ስህተት እንደሆነ ነው። በመሆኑም የሁለተኛ ቋንቋ ትምህርት መለያ ባህሪው የአፍ መፍቻ ቋንቋ ሽግግር ወይም ጣልቃገብነት እንደሆነ በምዕራፍ ሁለት ተጠቁሟል። ይህ ደግሞ ለሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች የስህተቱ መጠን ቢለያይም የጋራ የሆነ የስህተት መንስዔ ነው። ተማሪዎች ሁለተኛ ቋንቋን ከመለማመዳቸው አስቀድሞ አፍ የፈቱበት ቋንቋ ሰዎች ባህሪ በአዕምሯቸው ተቀርጾ ይገኛል። ይህ ተፅዕኖ በሚጽፉት ጽሁፊት ላይ በድምጽ፣ በቃላት፣ በሀረግ እና በዓረፍተነገር አወቃቀር ውስጥ ሊገኝ የሚችል ስህተት መሆኑን እንረዳለን።

እስከዚህ ድረስ ያየነው ተማሪዎቹ በጻፉት ድርሰቶች ውስጥ የተስተዋለውን የስህተቶች ዓይነትን ሲሆን በተጨማሪ በዚህ ጉዳይ ላይ ተማሪዎች እና መምህራን በቀረበላቸው መጠይቆች ምን እንዳሉ ቀጥለን እናያለን፡-

ሰንጠረዥ 4፡ የአፍ መፍቻ ቋንቋ ጣልቃገብነት (ተጽዕኖ) ለስህተት ምንጭ ይሆን እንደሆነ ለመፈተሽ የተዘጋጁ ተጨማሪ የመመዘኛ መጠይቆች ናቸው።

ጥያቄ	በጣምዝቅተኛ	ዝቅተኛ	መካከለኛ	ከፍተኛ	በጣምከፍተኛ
	%	%	%	%	%
4.በአማርኛ ጽህፈት ስጽፍ የአማርኛ ድምፆች፣ ሆሄያት /ፊደላት/ ሳድስ እና ሳልስ ለይቶ ለማወቅ እቸገራለሁ።	3.0%	6.1%	3.0%	45.5%	42.4%

የእነዚህ የመመዘኛ ጥያቄዎች ዓላማ የአፍ መፍቻ ቋንቋ ጣልቃገብነት (ተጽዕኖ) ተማሪዎች ድርሰት ሲጽፉ ለሚፈጠረው ሰዎስዋዊ ስህተት ምንጭ ይሆን እንደሆነ መፈተሽ ነው።ከዚህም አንጻር የመጠይቆቹን ምላሽ እንደሚከተለው እናያለን፡-

ጥያቄ 4. በአማርኛ ጽህፈት ስጽፍ የአማርኛ ሆሄያት /ፊደላት ሳድስ እና ሳልስ ለይቶ ለማወቅ እቸገራለሁ።3 %በጣም ዝቅተኛ፣6.1%ዝቅተኛ፣3%መካከለኛ፣45.5% ከፍተኛ እና 42.4% በጣም ከፍተኛ የሚል መልስ ነው የተገኘው።ለዚህም መጠይቅ የተማሪዎቹን ምላሽ ለሁለት ክፍለን ስናይ በጣም ጥቂት(9.1) መላሾች ሳልስ እና ሳድሰን ለይቶ ለማወቅ አንቸገርም ቢሉም በጻፉት ድርሰት ላይ እንኳ ይህ ስህተት የሌለበት የድርሰት ጽሁፍ አላገኘንም ስለዚህ ዋሽተዋል።ነገር ግን አብዛኛዎቹ (87.9)መላሾች የሆሄያትን ወይም የፊደላትን ቅርጽ ለመጻፍ(ከግዕዝ እስከ ሳብዕ) ያሉትን መለየት እንደማይችሉ ነው ።ይህ ከሆነ ደግሞ ለስህተት መከሰትም እንደመንስዔ ሊቆጠር ይችላል።

ይህን በተመለከተ በተጨማሪ ከመምህራን ቃለመጠይቅ የተገኘው ምላሽ የሚከተለውን ይመስላል፡-

ጥያቄ 4.ተማሪዎች ድርሰት ወይም ጽህፈት ሲጽፉ ለስህተታቸው ምክንያት ይሆናል ብለው ያሰቡትን እስቲ ተናገሩ?

መር.1« ሣልስ እና ሳድሶችን ወይም ፊደላትን በቃላት ውስጥ በአግባቡ አለመጻፍ እና የሊቢቢሳውን ቋንቋ ዓረፍተነገር አጠቃቀም ስልት በአማርኛው ላይ የመጠቀም ሁኔታ ይታያል።»

መርት.2. « ከቃላት አቀነጃጀት እስከ ዓረፍተነገር አወቃቀር የሚጽፉት የሊቢቢሳውን ዓረፍተነገር አወቃቀር በመቀላቀል ነው።በቃላት ውስጥ ፊደላትን ከግዕዝ እስከ ሳብዕ ያሉትን በትክክል አቀናጅተው አይጽፉም።»

ከላይ እንደተገለጸው የመምህራኑ ምላሽ ከተማሪዎቹ ምላሽ ጋር የአንደኛው በአንደኛው ውስጥ ይገኛል፤ይህ ማለት የአፍ መፍቻ ቋንቋ ጣልቃ ገብነት (ተጽዕኖ) ተማሪዎቹ ድርሰት ሲጽፉ ለሚፈጠረው ሰዎቻቸው ችግር በትክክል ማሳያ ነው ማለት እንችላለን።

ጥያቄ 9. በሊ.ቤ.ጢ.ሳ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች የጽህፈት ክህሉን ለማዳበር ምን ቢደረግ የተሻለ ይሆናል ብለው ያስባሉ?

መር 1. « የሊ.ቤ.ጢ.ሳ አፍፈት ተማሪዎችን ዳራ ያገናዘበ በቂ መጽሀፍት ማዘጋጀት፤የክፍሉ ጊዜ ቁጥር(መጠን) ለጽህፈት እና ለእርማት እንዲበቃ መጨመር፤ስለጽህፈት እና ስለሰዎቻቸው የሚነበቡ መጽሀፍት ላይብሬሪ ማስገባት፤በአማርኛ ፊደላት(ሆሜያት)ላይ ትኩረት ሰጥቶ ማስተማር እና ከሊ.ቤ.ጢ.ሳ ጋር ያለውን ልዩነት ማስጠናት።»

መርት 2. «በቂ የመማሪያ መጽሀፍት እንዲኖሩ ማድረግ፤በቤተመጽሀፍት የአማርኛ መጽሀፍት ማኖር፤የሊ.ቤ.ጢ.ሳውን እና የአማርኛውን ፊደላት ልዩነት እንዲያውቁ ማድረግ እና ማለማመድ።»

የሁለቱንም ምላሽ ወደ አንድ ጭብጥ ማጠቃለል ይቻላል።ምክንያቱም ሁለቱም የገለጹት ከደረሰባቸው እና ካጋጠማቸው ችግር አንጻር ትክክለኛውን አመለካከት ወይም ሃሳብ ነው የተናገሩት።እነዚህ በሁለቱም መምህራን የቀረቡት በተግባር ከተገለጹ የተማሪውን የጽህፈት ክህሉ ለማጎልበት እና በጽህፈት ጊዜ ለሚፈጸሙ ሰዎቻቸው ስህተቶች ሙሉ ለሙሉ ችግሩን ባይቀርፉም በተወሰነ ደረጃ ይቀንሳሉ ተብሎ ይታሰባል።

4.1.2.2. የዓረፍተ ነገር አወቃቀር ስህተቶች

ቃላት በሥርዓት ተዋቅረው ትርጉም ያለውን ሀሳብ ማስተላለፍ ካለቻሉ መልዕክቱን ለመረዳት አስቸጋሪ ይሆናል።ስለዚህ በጽሁፍ ውስጥ የሚቀርቡ ቃላትና ሀረጎች በሥርዓት መሰደራቸውንና ትርጉም ያላቸው መሆኑን ማጤን አስፈላጊ ነው።አንባቢውም መልዕክቱን በተገቢው መንገድ ሊረዳና ሊገነዘብ የሚችለው የአረፍተ ነገሮቹ አወቃቀር በተገቢው መንገድ ተሰድረው ትርጉም ሲሰጡ ነው። የዓረፍተነገርን አወቃቀርን አስመልክቶ የተለያዩ ምሁራን ሀሳባቸውን አስፍረዋል።ባዩ (2009:316)“ሀሳብን በሚገባ ለመግለጽ የሚቻለው ድምጽንም ሆነ ቃላትን በተናጠል በመደርደር ሳይሆን በወርድና በተዋረድ እያቀናጁ ሰፊ መዋቅሮች በመፍጠርና የተለያዩ ትርጉም በማላበስ ወይም በመስጠት ነው ” በማለት ገልጸዋል።

ከዚህ አገልግ የምንረዳው አንድ ለማስተላለፍ የተፈለገውን መልዕክት በተሟላ መልኩ በጽሁፍ ማስተላለፍ ከሚቻልባቸው መንገዶች አንዱ የቋንቋውን ሥርዓት በጠበቀ መልኩ ዓረፍተነገሮችን መጠቀም ሲቻል ነው። ዓረፍተ ነገሮች በአግባቡ ከተጻፉና መሰረታዊ የቋንቋውን ሥርዓትና ህግጋት ተከትለው ጥቅም ላይ ከዋሉ አንድም የራሳቸው የዓረፍተነገሮች ብሎም አጠቃላይ የጽሁፍ መልዕክት የተሳካ ይሆናል። ዓረፍተነገሮች በዋናነት ባለቤትና ግሰን መያዝ ቢኖርባቸውም በባለቤትና በግሱ የተገለጸውን ድርጊት ይበልጥ ለማብርራት ይቻል ዘንድ ሌሎች የንግግር ክፍሎችም በዓረፍተ ነገር ውስጥ እየገቡ ሀሳቦችን ይበልጥ የሰፊ እንዲሆን ያደርጋሉ።

ስለዓረፍተ ነገር አወቃቀር ከላይ ባዩ (2009:316) ከገለጹት በተጨማሪ ጌታሁን (2011:181) “የአንድ ቋንቋ ድምጾች፣ ምዕላዶች፣ ቃላት፣ በስርአት ተዋቅረው ወይም ተቀናጅተው የየራሳቸውን መዋቅር ይመስርታሉ። ስለዚህ መዋቅር በአንድ የቋንቋ አካል ብቻ የሚወሰን ሳይሆን ማንኛውም ስርዓታዊ ቅንጅት ባለበት ሁሉ የሚገኝ ሰፊ እሳቤ ነው ” በማለት ገልጸዋል።

ከዚህ አባባል የምንረዳው የቋንቋው ቤተሰብ ይለያይ እንጂ ማንኛውም ቋንቋ የራሱ የሆነ ሥርዓታዊ እና ቅንጅታዊ መዋቅር አለው። በዚህም ጥናት ውስጥ ተጠኚ ተማሪዎች በጻፉዋቸው የድርሰት መልመጃዎች ውስጥ ከተፈጸሙት ዋና ዋና ስህተቶች መካከል በሁለተኛነት ደረጃ ላይ ስህተት የተቆጠረው የዓረፍተ ነገር አወቃቀር የስህተት ምድብ ነው። በዚህ አባባል ስህተት ስር አራት ንዑሳን የስህተት ዓይነቶች ይገኛሉ። እነርሱም የዓረፍተነገር ከፆታ፣ ከመደብ እና ከቁጥር ጋር አለመስማማት፣ ዓረፍተ ነገር ውስጥ የመስተዋድድ አገባብ፣ ዐረፍተ ነገር ውስጥ የተሳቢ እና የአያያዣ አጠቃቀም ሲሆኑ ጥቅል ትንታኔያቸውን ባጭሩ ቀጥሎ ባለው ሠንጠረዥ አይተን ዝርዝሩን በቅደም ተከተላቸው መሠረት እናያለን።

ሰንጠረዥ 5: በዐረፍተነገር አወቃቀር ምድብ ስር አራቱ ንዑሳን የስህተት ዓይነቶችን የሚያሳይ መግለጫ

ድምር	የኢያገሮች አጠቃቀም	የተሳቢ አጠቃቀም	በዐረፍተነገር ውስጥ የመስተዋድ ድ አገባብ	በዐረፍተነገር ውስጥ የግብር የቆይታ ስህተት	ድርሰት ሁለት				ድርሰት አንድና ሁለት							
					የስህተት ብዛት	በመቶኛ ሲሰላ	አማይ ስህተት	የስህተት ድግግሞሽ	የስህተት ብዛት	በመቶኛ ሲሰላ	አማካይ ስህተት	የስህተት ድግግሞሽ	የስህተት ብዛት	በመቶኛ ሲሰላ	አማካይ ስህተት	የስህተት ድግግሞሽ
1338	156	245	265	672	11.9	10.3	6.72	10.13	596	6.74	5.95	6.74	1268	16.87	12.67	1687
18.82	2.35	3.69	2.65	10.3	2.35	3.10	6.72	10.13	6.74	5.95	6.74	16.87	12.67	1687		
13.83	1.56	2.45	3.10	6.72	1.56	2.45	6.72	10.13	1.56	2.45	6.74	12.67	1687			
18.82	2.35	3.69	2.65	10.3	2.35	3.10	6.72	10.13	6.74	5.95	6.74	16.87	12.67	1687		
1198	138	211	253	596	11.5	10.3	6.72	10.13	138	11.5	10.3	6.74	1268	16.87	12.67	1687
13.22	1.56	2.39	2.53	6.74	1.56	2.53	6.74	10.13	1.56	2.53	6.74	16.87	12.67	1687		
12.31	1.38	2.11	2.87	5.95	1.38	2.87	5.95	6.74	1.38	2.87	6.74	16.87	12.67	1687		
13.22	1.56	2.39	2.53	6.74	1.56	2.53	6.74	10.13	1.56	2.53	6.74	16.87	12.67	1687		
2536	294	456	518	1268	294	456	518	1268	294	456	518	1268	16.87	12.67	1687	
32.1	3.91	6.1	5.18	16.87	3.91	6.1	12.67	16.87	3.91	6.1	12.67	16.87	16.87	12.67	1687	
26.14	2.94	4.56	5.97	12.67	2.94	4.56	12.67	16.87	2.94	4.56	12.67	16.87	16.87	12.67	1687	
32.1	3.91	6.1	5.18	16.87	3.91	6.1	12.67	16.87	3.91	6.1	12.67	16.87	16.87	12.67	1687	

4.1.2.2.1. በዓረፍ ተነገር ውስጥ የጾታ፣የመደብ እና የቁጥር አለመስማማት ስህተት

በዓረፍተነገር አወቃቀር ስህተት ስር ከተዘረዘሩት ንዑሳን የስህተት ምድቦች ከፍተኛውን ቁጥር የያዘው ይህ ምድብ እንደሆነ የስህተት ቆጠራው መረጃ ያሳያል። ይህንን ተግባር ከሚፈጽሙት መካከል ደግሞ በዓረፍተነገሮች ውስጥ የባለቤት እና የግስ ስምምነት እንዳይኖር ከሚያደርጉት ሰዎች ተግባሮች ውስጥ የቁጥር፣የጾታ እና የመደብ አወቃቀር ስህተቶች ናቸው።

በመሆኑም በጾታ፣በመደብ እና በቁጥር ካለመስማማት የተነሳ በዓረፍተነገሮች አወቃቀር ውስጥ የባለቤት እና የግስ አለመስማማት ስህተት ተከስቷል ። በዚህ ስር ከተመደቡት አጠቃላይ የስህተት መለያ ከ2536 ውስጥ 1268ቱ የተሸፈነ ሲሆን በመቶኛ ሲሰላ 16.87 ነው።በዚህ ስህተት ሥር የሚገኙ ንዑሳን ስህተቶች በዓረፍተ ነገር ውስጥ የጾታ አለመስማማት፣ የመደብ አለመስማማትና የቁጥር አለመስማማት ናቸው።የስህተት መጠናቸው በዓረፍተ ነገር ገለጻ እና በሠንጠረዥ ከዚህ በታች እንደሚከተለው ተገልጿል።

ሀ. የጾታ አለመስማማት ስህተት

በተጠኚ ተማሪዎች በተጻፉት ድርሰቶች ውስጥ የጾታ አለመስማማት ስህተቶች ታይተዋል።አንድ አረፍተነገር የቋንቋ ሥርዓት በሚፈቅደው መሠረት ተሰድሯል (ተጽፏል) የምንለው በዓረፍ ነገሮቹ ውስጥ የጾታ ስምምነት መኖር አንዱ ማሳያ ነው።ስለ ጾታ ገለጻ ከሰጡት ምሁራን መካከል ባየ(2009:120) “ስሞችን በወገን በወገን የምንለይበት ሰዎች ባህሪ ነው።ሰዎች ብቻ ሳይሆን፣ተፈጥሯዊም ሊሆን ይችላል።” ሲሉ ጌታሁን (2011:118) ደግሞ “ጾታ ተፈጥሯዊና ሰዎች ተብሎ ሊከፈል ይችላል።ተፈጥሯዊ ጾታ ወንድና ሴቱ ተብሎ በሁለት ይከፈላል።ይህም የወንድነትና የሴትነት ባህሪ ያለው ማለት ነው።በሰዎች ደግሞ ተባዕታይና አንስታይ እየተባለ ይገለጻል ” በማለት ገልጸዋል።

ሁለቱም የገለጹበት መንገድ ይለያይ እንጂ ፍሬ ሀሳቡ አንድ ነው።ከነሱ አባባል የምንረዳው የጾታ አገላለጽ በሁለት መንገድ እንደሆነ ነው።ይኸውም ተፈጥሯዊ ጾታ እና ሰዎች ጾታ፣ተማሪዎቹ በጻፉት ድርሰት ውስጥ ተፈጥሯዊና ሰዎች ስህተቶችን እናገኛለን። ስለዚህ ጾታ ተፈጥሯዊ እና ሰዎች እንደሆነ እና በጽሁፍ ተግባራት ጊዜ በአረፍተ ነገር ውስጥ አውቀን ለይተን መጠቀም እንዳለብን ነው።

ይህ ሳይሆን ከቀረ ግን የተወሰኑ መልዕክቶች በተገቢው ሁኔታ መተላለፍ አይችሉም።በድርሰቶች ውስጥ የዓረፍተ ነገር ከጾታ፣ከመደብና ከቁጥር ጋር ባለመስማማት ከተፈጸሙት 1268 ስህተቶች 519

የጾታ አለመስማማት ሆነው ተገኝተዋል። በዚህም የስህተት ብዛት በመቶኛ 6.97% ፣ አማካይ የስህተት መጠን 5.19 በመቶ ቃላት ውስጥ የሚገኘው የስህተት ድግግሞሽ መጠን 6.97 እንደሆነ መመልከት ይቻላል። በድርሰት መልመጃዎቹ ውስጥ ከተፈጸሙት የጾታ አለመስማማት ስህተቶች መካከል ተማሪዎቹ በጾታ ድርሰት ውስጥ ተፈጥሯዊና ሰዎስዎዊ ስህተቶችን እናገኛለን። ለአብነት ስለእናት እና እርቅ ከጾታ ድርሰት ውስጥ የሚከተሉትን እናያለን፡-

በተማሪዎቹ የተጻፈው ስህተት በአማርኛ ሥርዓታዊ አጻጻፍ ሲስተካከል

- ኢናት የፈጣሪ ሊዩ ኢና ዊድ ሲጦታ [ነው] =/እናት/ የፈጣሪ ልዩ እና ውድ ስጦታ /ነች/
- አኒድ ማረቆ ኬገደለ ቤተሰብ [ቲደበቃለች] =አንድ ማረቆ /ከገደለ/ከቤተሰብ /ይደበቃል/
- ኢናት ልጃን ከሚኒም በላይ [ይወዳል]=/እናት/ ልጁን ከምንም በላይ /ትወዳለች/

በመጀመሪያው ረድፍ ላይ የሚገኘው በማጉላት፣ በማስመር እና በቅንፍ የተገለጸው በታላሚ ተማሪዎቹ የተጻፈውን ስህተት መጠቆሙ ነው። ቀጥሎ ያለው በህዝባር የተገለጸው በአማርኛው ቋንቋ ሥርዓት የተስተካከለውን ነው።

ከላይ የቀረቡት ስህተቶች በጾታ አለመስማማት ንዑስ የስህተት ምድብ ውስጥ በተማሪዎች ድርሰቶች የተፈጸሙ ስህተቶች ናቸው። በተጨማሪም በነጂህ ዓረፍተ ነገሮች ውስጥ ግሱ ከባለቤት ጋር ከጾታ አንጻር ትክክለኛ ገላጭነት የለውም ። ለዚህ ስህተት ምክንያት ከላይ ከተጠቀሱት የስህተት ምሳሌዎች የመጀመሪያውን በፀሀፊው ዐውድ መሠረት በአማርኛው አሰዳደር አስተካክለን እናያለን። «ኢናት የፈጣሪ ሊዩ ኢና ዊድ ሲጦታ [ነው]» እናት ተፈጥሯዊ እንስት ጾታ ነች፤ የተገለጸችበት ግስ ግን ተባዕት /ነው/ በሚል ነው፤ የዓረፍተነገሩ ባለቤት እንስት ከሆነ ግሱ (ማሰሪያ አንቀጽ) የእንስት መገለጫ ነው መሆን ያለበት።

/ነው/ በሚለው ግስ ደግሞ /ው/ ሶስተኛ መደብ ነጠላ ቁጥር ተባዕታይ ጾታን ያሳየናል። ስለዚህ ከእንስት ባለቤት ጋር አይስማማም፤ የሚስማማው ባለቤት እንስት ከሆነች ግሱም የእንስት መገለጫ ሲሆን ነው። ለዚህ ደግሞ የሚሆነው /ነች/ (-እች) የሚል የባለቤት አፀፋ ያለው ግስ ነው። ስለተካከል « /እናት/ የፈጣሪ ልዩ እና ውድ ስጦታ /ነች/» ይሆናል። (በተጨማሪ አባሪ 4 ይመልከቱ)

ቀጥሎ ስለእርቅ ከጾታ ድርሰት ውስጥ ለአብነት እንይ፡-

«አኒድ ማረቆ ኬገደለ ቤተሰብ [ቲደበቃለች]» በዚህ ዓረፍተ ነገር ውስጥ በ/ገደለ/ ላይ የምትገኘዋ የባለቤት አጻፋ /-እ /ሶስተኛ መደብ ነጠላ ቁጥር ተባዕታይ ጾታ የሆነን ባለቤት የሚያመለክት ቅጥያ

ተውላጠ ስም ነው።/ትደበቃለች/ በዚህ ቃል ውስጥ ሁለት እንስት አመልካች መነሻ እና መድረሻ ቅጥያዎችን እናያለን።

መነሻ ላይ ያለችው /-ት/ሶስተኛ መደብ ነጠላ ቁጥር እንስት ጠቋሚ ነች፤ በቃሉ መጨረሻ ላይ የምትገኘው /-ች/ ሶስተኛ መደብ ነጠላ ቁጥር እንስት ያታ ባለቤት አመልካች ጠቋሚ ነች። ነገር ግን በዚህ ዓረፍተ ነገር የምናገኘው ባለቤት በግስ ላይ በሚገኘው /-ኸ /በሚል የባለቤት አፀፋ የተገለፀው ሶስተኛ መደብ ተባዕት ነው በመሆኑም በሶስተኛ መደብ ነጠላ ቁጥር ተባዕታይ ቁጥር ተባዕታይ ያታን በሚገልፀው በመነሻ ቅጥያ /ይ-/ይስተካክልና (ይደበቃል)በሚለው ይስተካክላል በመሆኑም ሲስተካክል «አንድ ማረቆ /ከገደለ/ከቤተሰብ /ይደበቃል/ »ይህ ካለመሆኑ የተነሳ የያታ ስህተት ተከስቷል።(አባሪ 6 ይመልከቱ)

ለ.የመደብ አለመስማማት

ተማሪዎች በጻፉት ድርሰቶች ውስጥ የዓረፍተነገር ስምሙነት እንዳይኖር ካደረጉት ስህተቶች ውስጥ የመደብ አለመስማማት ስህተቶች ይገኙበታል። ስለመደብ ጌታሁን (2011:160) የሚከተለውን ብለዋል፡- “ በአማርኛ መደብ በነጻና በጥገኛ ተውላጠ ስሞች ይገለጻል።” አንድ ዓረፍተነገር የተሟላ ትርጉም እንዲኖረው ከሚያደርጉት ነገሮች ውስጥ አንዱ የሚጻፉው ዓረፍተ ነገር የመደብ ስምሙነት ሲኖረው ነው። ቢሆንም ተማሪዎች በጻፉባቸው ድርሰቶች ውስጥ የመደብ አለመስማማት ስህተቶች ተገኝተዋል።

በጻፉት ድርሰቶች ላይ የቀረበው መረጃ እንደሚያመለክተው በዓረፍተነገር ስምሙነት የስህተት ዓይነት ምድብ ስር ከጠቅላላ 1268 ስህተቶች ውስጥ 493ቱ የመደብ አለመስማማት ሆነው ተለይተዋል። ከዚህ የስህተት ብዛት በመቶኛ 6.55፣ አማካይ የስህተት መጠን 4.93፣ በመቶ ቃላት ውስጥ የሚገኘው የስህተት ድግግሞሽ መጠን 6.58 ነው። በዚህ ንዑስ የስህተት ዓይነት ምድብ ውስጥ ከተፈጸሙት የመደብ አለመስማማት ስህተቶች መካከል የተወሰኑት ከዚህ በታች ስለ እናት ከጻፉት ድርሰት በምሳሌነት ቀርበዋል።

በታላሚ ተማሪዎች የተጻፈው **በአማርኛው ቋንቋ ሥርዓት ሲስተካክል**

«...ፌጣሪ ኢናቶቻችንን ዩጤብቅላቸው...»= «ፌጣሪ እናቶቻችንን ይጠብቅልን »ይሆናል

«...ሀንጨፍፋ በአንገትሽላይ[ዩደረጊላት]እናት ሄዳለች»=«...ሀንጨፍፋ/በአንገትሽላይ/ይደረግልሽ/ና ትሄጂያለሽ።»

«...ሌእናቴ የመጀመሪያ ልጅ እኔ /ነው/...» =«...ለእናቴ የመጀመሪያ ልጅ እኔ /ነኝ/

ከዚህ በላይ በመጀመሪያው ረድፍ ላይ በማገላት በማስመር እና በቅንፍ የተጠቀሙት በተማሪዎቹ የተጻፉ የስህተት ማሳያ ናቸው። በመቀጠል በህዝባር የተጠቀሙት በአማርኛው ቋንቋ ሥርዓት ተስተካክለው የተጻፉትን ነው። እዚህ ጋ እያንዳንዱን ከመዘርዘር ይልቅ በመለያ ምልክት ስህተቱ የምን እንደሆነ በሚገልጽ መልኩ በልዩነት ተጠቅሰዋል። ሆኖም በምሳሌው ላይ የምናገኘው የመደብ አለመስማማት የባለቤትና ግስን አለመስማማት ያመለክታል።

ስለ እናት ከጻፉት ድርሰት የተወሰደውን የመጀመሪያውን ምሳሌ እንይ፡-

«...ፌጣሪ ኢናቶቻችንን ይጠብቅላቸው።» የዓረፍተነገሩ አጻጻፍ በአማርኛው በቀጥታ ሲስተካክል «ፌጣሪ እናቶቻችንን ይጠብቅልን » ይሆናል ። ተማሪዎቹ ከጻፉት አንጻር ባለቤት እና ግሱ በማይጣጣም ሁኔታ የተጻፈ ነው። የተማሪውን አጻጻፍ ስንተነትነው ፡-

እናቶቻችንን=እናት-አች-አችን-ን=-አች/ ብዙ ቁጥር አመልካች ቅጥያ ነች፤/-አችን/አንደኛ መደብ ብዙ ቁጥር የሆነ የባለቤት አጻፋ ነው፤/--ን/ አንደኛ መደብ ብዙ ቁጥር የሆነ የተሳቢ አጻፋ ነው። ይህ አንደኛ መደብ ብዙ ቁጥር የሆነ ስማዊ ሀረግ ግሳዊ ሀረግም ወይም ግሱም እንደኛ መደብ ብዙ ቁጥር መሆን ሲገባው /ይጠብቅላቸው /በሚል ግስ/-አቸው /ሶስተኛ መደብ ብዙ ቁጥር ተደምድሟል። በመሆኑም የአረፍ ተነገሩ ባለቤት አንደኛ መደብ ሆኖ ግሱ ደግሞ ሶስተኛ መደብ በመሆን በተማሪዎቹ ድርሰት ላይ የመደብ ስህተት ታይቷል። ሲስተካክል ለአንደኛ መደብ ብዙ ቁጥር ባለቤት አንደኛ መደብ ብዙ ቁጥር አመልካች ግስ ነው መሆን ያለበት በመሆኑም መሆን ያለበት «...ፌጣሪ እናቶቻችንን ይጠብቅልን» ነው። (ተጨማሪ አባሪ 3 እና 5 ይመልከቱ)

ስለእርቅ ከተጻፈው ድርሰት የተወሰደ «...ሀንጨፋ በአንገትሽ ላይ [ዩደረጊላት] እና ትሄዳለች»

ስህተቱ ሲተነተን /በአንገትሽ/ =/--ሽ/ ሁለተኛ መደብ ነጠላ ቁጥር እንስት አመልካች ባለቤት ነች፤ [ዩደረጊላት] በዚህኛው ግስ ውስጥ የምትገኘው /--አት/ ሶስተኛ መደብ ሀላፊ ጊዜ ነጠላ ቁጥር እንስት የሆነች የባለቤት አፀፋ ነች፤ /ትሄዳለች/ በዚህኛው ቃል ውስጥ ሁለት ሶስተኛ መደብ እንስት አመልካች ጥገኛ ምዕላዶችን (ቅጥያዎችን) እናገኛለን፤ /ት--/ =ሶስተኛ መደብ ነጠላ ቁጥር እንስት አመልካች መነሻ ቅጥያ ነች፤/--እች/ ሶስተኛ መደብ ነጠላ ቁጥር ሀላፊ ጊዜ እንስት ባለቤት አመልካች ወይም የባለቤት አፀፋ ተውላጠ ስም ጠቋሚ ነች፤ ከዚህ አኳያ በተማሪዎቹ ድርሰቶች ላይ እነዚህን የተደበላለቁ የመደብ አጠቃቀሞችን አይተናል። ይኸውም የዓረፍተ ነገር ባለቤት ሁለተኛ መደብ እንስት ይሆንና ግሱ ሶስተኛ መደብ ሆኗል ይህ ደግሞ ስህተት ነው። ሲስተካክል «...ሀንጨፋ በአንገትሽ ላይ ይደረግልሽ እና ትሄዷለሽ።

የመደብ አለመስማማት ስህተትን በተመለከተ በአጠቃላይ ከላይ በቀረቡት በምሳሌዎች ላይ የተሰጡት ትንታኔዎች እና ማብራሪያዎች ተማሪዎች ድርሰት ሲጽፉ የሚፈጽሙባቸውን ስህተቶች ለአብነት

ያሳዩ እንጂ በዚህ ንዑስ ምድብ የስህተት ዓይነት ስር ተፈጽመው የተገኙት እነኚህ ብቻ ሆነው አይደሉም። ሌሎችም በምሳሌዎቹ ያልተካተቱት ስህተቶች መቆጠራቸውን ከሠንጠረዥ የምንረዳ ይሆናል። (ተጨማሪ አባሪ 6 ይመልከቱ)

«...ለእናቴ የመጀመሪያ ልጅ እኔ /ነው/...» = «...ለእናቴ የመጀመሪያ ልጅ እኔ /ነኝ/

በዚህ ዓረፍተነገር ውስጥ የዚህ ዓረፍተነገር ባለቤት /እኔ/ ማሰሪያ አንቀጽን (ግሱን) 3ኛ መደብ ነጠላ ቁጥር /ነው/ ብለው ነው ተማሪዎቹ የጻፉት በዚህ ዓረፍተነገር የምንየው ስህተት ባለቤት አንደኛ መደብ ነጠላ ቁጥር ግሱ ደግሞ 3ኛ መደብ ነጠላ ቁጥር ሆነው ነው የምናየው፤ በዓረፍተነገሩ ውስጥ ባለቤት እና ግስ አልተስማሙም ይህ ሲስተካክል ለእናቴ የመጀመሪያ ልጅ እኔ ነኝ ይሆናል አሁን ባለቤት ከግስ ጋር በመደብ ሲስማማ ዓረፍተነገሩ ተስማምተዋል ማለት ነው። (ተጨማሪ አባሪ 3 እና 6 ይመልከቱ)

መ. የቁጥር አለመስማማት

በዓረፍተ ነገር አወቃቀር የስህተት ዓይነት ምድብ ውስጥ በተተኪሪ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ ተፈጽመው የተገኙት ስህተቶች የቁጥር አለመስማማት ስህተት ነው። ስለቁጥር ጌታሁን (2011:115) “ቁጥር መጠንን ወይም ስንትነትን የሚገልፅ ባህሪ ነው” በማለት ገልጸዋል።

የአንድን ጽሁፍ መልዕክት ለተደራሲ ግልጽ እንዲሆን ከሚያደርጉት የዓረፍተነገር ሥርዓቶች ውስጥ አንዱ በሚጻፈው ጽሁፍ ውስጥ የሚኖሩት በዓረፍተ ነገሮች ውስጥ የቁጥር ስምሙነት ነው። ቢሆንም ተተኪሪ ተማሪዎች በጻፏቸው ድርሰቶች ውስጥ የቁጥር አለመስማማት ስህተቶች ተለይተዋል። በዓረፍተ ነገር አወቃቀር የስህተት ዓይነት ምድብ ውስጥ ከ1268 ስህተቶች ውስጥ 256ቱ የቁጥር አለመስምምት ሆነው ተለይተዋል። በዚህም የስህተት ብዛት በመቶኛ 3.73፣ አማካይ የስህተት መጠን 2.56፣ በመቶ ቃላት ውስጥ የሚገኘው የስህተት ድግግሞሽ መጠን 3.73 ነው።

ስለእርቅ ከተጻፈው ድርሰት ለአብነት የተወሰደ

ሀ. በተማሪዎቹ የተጻፈው ስህተት ለ. በአማርኛው ሥርዓት ተስተካክሎ ሲጻፍ

ሀ. «ሺሚጊሊና ኬሴጡ ቤሃላ ሁሌቱም ዌንኖች ጤጥ[ዪላል]።»

ለ. «ሽምግልና ከሰጡ በኋላ ሁለቱም ወገኖች ፀጥ ይላሉ።»

ሀ. «...አራሳችንን እናዲን ቢለው/እንደሄደ/ አይመለስም።»

ለ. «...አራሳችንን እናድን ብለው እንደሄዱ አይመለሱም።»

ከላይ ባየነው ምሳሌዎች ውስጥ ሁለት ነገር ነው የምናየው፤ ባለቤት ነጠላ ቁጥር መሆን በሚገባበት ቦታ ላይ ብዙ ቁጥር ሲሆንና ፣ ብዙ ቁጥር መሆን በሚገባበት ቦታ ላይ ነጠላ ቁጥር በመሆን የቁጥር

አገባብ ስህተትን እናያለን የግሱም በተመሳሳይ ሆኗል። ስህተቱ በቅንፍ እና በማገላት የተቀመጠ ሲሆን ስህተቱ ሲተነተን፡-

- «ሽምግልና ከሰጡ በኋላ ሁለቱም ወገኖች ፀጥ ይላሉ።

ሁለት የሚለው መጣኝ መስተጻምር የዓረፍተነገሩ ባለቤት ብዙ ቁጥር መሆኑን ይጠቁማል፤ ወገኖች በሚለው ስም ላይ ያለችው /--አችች/ የብዙ ቁጥር አመልካች መድረሻ ቅጥያ ነች ይህን ሰዋስዋዊ ሂደት ጌታሁን (2011:115)“ የስሞችን ብዙ ቁጥር ለመግለጽ የሚቀጠሉት ቅጥያዎች ሁለት ዓይነት ናቸው። የመጀመሪያው ዓይነት ቅጥያ በስሙ መድረሻ ላይ የሚቀጠል ሲሆን ቅጥያውም /-- አችች/ነው” በማለት ገልጸዋል። ከሳቸው አባባል ብንነሳ በነጠላ ስም መድረሻ ላይ /--አችች/ የሚል ቅጥያ ካለ ዓረፍተነገሩ መዋቀር ያለበት በብዙ ቁጥር ግስ እንደሆነ ነው። ነገርግን በተማሪዎቹ ድርሰት ላይ ያለው ግስ /ይላል/ የሚል ሲሆን /ይ--/ ደግሞ ሶስተኛ መደብ ነጠላ ቁጥር ተባዕታይ ያታን በሚገልጸው መነሻ ቅጥያ በተመሠረተ ግስ ዓረፍተነገሩ ተደምድሟል። ስለዚህ ዓረፍተ ነገሩ የተዋቀረበት ባለቤትና ግስ ከቁጥር ስህተት የተነሳ አልተስማሙም ይህ ሲስተካከል «...ሁለቱም ወገኖች ፀጥ ይላሉ ይሆናል።

«...አራሳችንን ኢናዲን ቢለው /አንደሄደ /አይመለሱም።» ተማሪዎች በጻፉት ዐውድ ሲስተካከል «...እራሳችንን እናድን ብለው/ እንደሄደ / አይመለሱም።» በእርግጥ ይህ ዓረፍተነገር ውስብስብ ነው፤ ውስብስብ ሆኖ ደግሞ ግሶቹ ሶስት ዓይነት ናቸው፤ አንድ ነጠላ እና ሁለት ብዙ፤ ብለው እና አይመለሱም ብዙ ቁጥር ሲሆኑ /አንደሄደ /ነጠላ ቁጥር ነው። ከነዚህ ነጠላውን ብቻ /አንደሄደ/ን ብናይ እንደ-ሄድ--እ፣ /--እ / = ሶስተኛ መደብ ነጠላ ቁጥር ተባዕታይ ጾታን የሚያመለክት መድረሻ ቅጥያ ወይም ጠባለቤት አፀፋ ነው። ነገርግን የዚህ ዓረፍተነገር /አራሳችንን/ ፣ እራስ--አችን--ን = /--አችን/ አንደኛ መደብ ብዙ ቁጥር አመልካች የባለቤት አፀፋ እንደሆነ ቀደም ሲል በሌላ ቦታ ላይ አይተናል፤ /ን/ ደግሞ ብዙ ቁጥር አንደኛ መደብ ለሆነ ባለቤት የተሳቢ አፀፋ ነው፤ ነገርግን ከላይ ያየነው ዓረፍተነገር ባለቤትንና ግስን ባስማማ መልኩ የተዋቀረ አይደለም። ከዚህ የተነሳ የቁጥር አለመስማማት ታይቷል። በመሆኑም የተሳካ ሀሳብ ማስተላለፍ የሚቻለው «...እራሳችንን እናድን ብለው እንደሄዱ አይመለሱም » ይሆናል።

የቁጥር አለመስማማት ስህተትን በተመለከተ በአጠቃላይ ከላይ በቀረቡት ምሳሌዎች ላይ የተሰጡት ትንታኔዎች እና ማብራሪያዎች ተማሪዎች ድርሰት ሲጻፉ የሚፈጽሟቸውን ስህተቶች ለአብነት ያሳዩ እንጂ በዚህ ንዑስ ምድብ የስህተት ዓይነት ስርም ተፈጽመው የተገኙት እነዚህ ብቻ ሆነው አይደሉም። ሌሎችም በምሳሌዎቹ ያልተካተቱ በርካታ ስህተቶች ተቆጥረዋል። በመሆኑም እነዚህን ስህተቶች በይበልጥ ለመገንዘብ ቀጥሎ ያለውን ሠንጠረዥ አምስት መመልከት ይቻላል። (አባሪ 6 ይመልከቱ)

በአጠቃላይ ተማሪዎቹ ከጻፉት ድርሰት የተወሰደው ምሳሌ የሚያስገነዝቡን በፆታ፣ በመደብ እና በቁጥር የተነሳ የባለቤት እና የግስ አለመስማማት ስህተት መንስኤ ሊሆን የሚችለው የአፍ መፍቻ ቋንቋቸው መዋቅራዊ ስርዓት ተፅዕኖ እንደሆነ ነው።

ሰንጠረዥ 6: በዓረፍተነገር ውስጥ የፆታ፣ የመደብ እና የቁጥር ያለመስማማት ስህተቶችን የሚያሳይ ጠቅላላ ያለ መግለጫ

ድርሰት አንድ					ድርሰት ሁለት				ድርሰት አንድና ሁለት				
ድምር	የስህተት ዓይነቶች	የስህተት ብዛት	በመቶኛ	አማካይ ስህተት	የስህተት ድግግሞሽ	የሳህተት ብዛት	በመቶኛ ሲሰላ	አማካይ ስህተት	የስህተት ድግግሞሽ	የስህተት ብዛት	በመቶኛ	አማካይ ስህተት	የስህተት ድግግሞሽ
696	141	266	4.01	2.66	4.01	230	2.61	2.30	2.61	519	6.97	5.19	6.97
10.5	2.13	4.01	2.66	4.01	227	2.57	2.27	2.57	493	6.58	4.93	6.58	6.97
10.49	1.41	2.13	2.13	2.13	115	1.6	1.15	1.6	256	3.73	2.56	3.73	6.58
15.82	2.13	2.13	2.13	2.13	572	6.48	5.72	6.48	1268	8.2	6.34	8.2	8.2

4.1.2.2.2. የመስተዋድድ መጠቀምና አለመጠቀም ስህተት

በዓረፍተነገር አወቃቀር ስህተት ስር በንዑስ ስህተትነት የተከሰተው የመስተዋድድ አገባብ ስህተት ነው። ስለመስተዋድድ ምንነት ባዩ (2009:78) “ መስተዋድድ የሚለው ቃል ትርጉም የሚያዋድድ ማለት ነው። አንድን ቃል ከሌላ ቃል ጋር ያዛምዳል፣ ወይም ያዋድዳል” በማለት ገልጸዋል ከዚህ አንጻር ተማሪዎች በጻፉት ድርሰት ውስጥ በአረፍተነገር አወቃቀር ከተቆጠሩት 2536 ስህተቶች 518 የመስተዋድድ አገባብ ስህተት ነው። በመቶኛ ሲሰላ 5.18 ሰዎች አማካይ የስህተት መጠን 5.97 ነው። የስህተት ድግግሞሽ 5.18 ሆኗል። ተማሪዎቹ ድርሰት በሚጽፉበት ጊዜ የተሳሳቱት አላስፈላጊ የመስተዋድድ አገባብ እና መግባት በሚገባው ቦታ ላይ ሳያስገቡ መቅረት መሆኑን ከጽሁፎቹ መረጃ ማየት ተችሏል። ለምሳሌ የሚከተሉትን ዓረፍተ ነገሮች ስለዕርቅ ከጻፉት የተወሰደውን እንመልከት፡-

በ2 ቁጥር ያለው በታላሚ ተማሪዎች የተጻፈው ሲሆን በ3 የተገለጸው በአማርኛው ሥርዓተ-አጻጻፍ የተስተካከለው ነው።

ሀ. መስተዋድድን ባለመጠቀም የተፈጠሩ ስህተቶች

- 2 «...ሺሚጊሊና አዩሰጡም ቢያንስ ኬአሚስት ---- ሴባት ጊዜ ያመላላሳል።»
- 3 «...ሽምግልና አዩሰጡም ቢያንስ ከአምስት እስከ ሰባት ጊዜ ያመላልሳሉ።»

- 2 «...ሴው ኬቴገደላ----ቴወሰነ ጊዜ ጌዳይ ዩደቤቃል፡፡።»
- 3 «...ሰው ከተገደለ ለ ተወሰነ ጊዜ ገዳይ ይደበቃል፡፡።»

በክፍት ቦታ የተገለጸው መስተዋድዱ መገኘት የነበረበት ቦታ ነው።ሆኖም በተስተካክለው ላይ በማስመር እና በማጉላት መገኘት የሚገባበት ቦታ ላይ ተጠቅሷል።

- 2 «...ሺሚጊሊና አዩሰጡም ቢያንስ ኬአሚስት ---- ሴባት ጊዜ ያመላልሳል፡፡።»

በዚህ ዓረፍተ ነገር ውስጥ የሚገባው መስተዋድድ / እስከ/ነው ፤እስከ ደግሞ የሚገባው በሁለት መጣኝ መስተዋድድ ወይም መነሻ እና መዳረሻ ቁጥሮች መካከል ነው።በገቡበት ቦታ ላይ /ያመላልሳል/ ለሚለው ግስ በአጎላማሽነት የተውሳክ ግሳዊ ተግባርን ለመግለጽ ነው የገባው።ስለዚህ /እስከ/ ባለመግባቱ የዓረፍተ ነገሩ ሰውስዋዊ አወቃቀር የተዛባ ሆኖ ለአንባቢ የተሟላ ትርጉም አይሰጥም ስለዚህ ተስተካክሎ ሲጻፍ«...ሽምግልና አዩሰጡም ቢያንስ ኬአሚስት እስከ ሰባት ጊዜ ያመላልሳል፡፡።»

- «...ሴው ኬቴገደላ----ቴወሰነ ጊዜ ጌዳይ ዩደቤቃል፡፡።»

እዚህጋም መስተዋድዱ ያስፈለገው ልክ እንደላይኛው መጣኝ መስተዋድድን የበለጠ ግልፅ ለማድረግ እና /ይደበቃል/ የሚለውን ግስ ለማጎልመስ ነው።ስለዚህ ሲስተካክል /ለ--/የምትለዋ መስተዋድድ መግባት አለባት።ስለዚህ ተስተካክሎ ሲጻፍ «...ሰው ከተገደለ ለተወሰነ ጊዜ ገዳይ ይደበቃል፡፡።»

ለ. መስተዋድዱ ያለቦታ የገባ (የመስተዋድድ የአገባብ ስህተት)

ለምሳሌ ስለ እናት እና እርቅ ከጻፉት ድርሰት የተወሰደ

- 4...ከሁሌት አመት ወደ ሶሲት አመት ዩሰወራሉ...
- 5...ከሁለት ዓመት /እስከ/ ሶስት ዓመት ይሰወራሉ...
- 4...ሺሚጊሊዎች ዩነገራቸውና ከቀጠሮ ዩለያያሉ...
- 5...ሽምጊሊዎች ይነገራቸውና /በ/ቀጠሮ ይለያያሉ...

በተሰጡት ምሳሌዎች የመስተዋድድ የአገባብ ስህተት በ 4 ቁጥር መለያ በማጉላት እና በማስመር የተጠቆመ ሲሆን የአማርኛ ቋንቋ በሚፈቅደው መሰረት የተስተካክለው በ5 ቁጥር መለያ በህዝባር ተጠቅሷል።«...ከሁሌት አመት ወደ ሶሲት አመት ዩሰወራሉ።»በዚህ ዓረፍተ ነገር ያለቦታ ገብቶ የምናገኘው /ወደ/ ነው።ወደ ደግሞ ሊቀናጅ የሚችለው ከስም ጋር ብቻ ነው።ይህን ጌታሁን (2011:178) ሁሉም መስተዋድዶች ግን ከስምና ከግስ ጋር ሊቀናጁ የሚችሉ ናቸው ማለት አይቻልም። ለምሳሌ ወደ የሚለው መስተዋድድ ሊቀናጅ የሚችለው ከስም ጋር ብቻ ነው” በማለት ገልጸዋል። ከሳቸው ገለጻ በተጨማሪ የ/ወደ-/ን አገባባ ስናይ እንቅስቃሴንና አቅጣጫንም ሊጠቁም

የሚችል መስተዋድድ ነው። ነገርግን የገባበት ቦታ እንደዚህ አይደለም ። በሁለት መጣኝ መስተዋድድ መካከል ነው፤ በነዚህ መካከል ደግሞ መግባት ያለበት መነሻ እና መድረሻ መጠቆሚያ መስተዋድድ /እስከ/ ነው። በመሆኑም ሲስተካከል «...ከሁለት ዓመት /እስከ/ ሶስት ዓመት ይሰወራሉ...» የሚል ይሆናል። ቀጥሎ የምናየው ...ሺማጊሌዎች ዩኒቨርሲቲና ከቀጠሮ ዩኒቨርሲቲ...ሁለቱም ከስም በፊት በመነሻነት ገብተው የሚገልጹት በመጀመሪያው ላይ የምናየው ሽማጊሌዎቹ ራሳቸው ላለመቅጠር (ቀጠሮ ከመያዝ) ራሳቸውን ያገላሉ ሲሆን ሁለተኛው ወይም ትክክለኛው ትርጉም ሽማጊሌዎች ይነገራቸውና /በ/ቀጠሮ ይለያያሉ...ለጉዳዩ ቀጠሮ በመያዝ ይለያያሉ ወይም ዳግም የሚገናኙበትን ጊዜ ይወስናሉ ማለት ነው። (አባሪ 5 እና 8 ይመልከቱ)

4.1.2.2.3. የተሳቢ አጠቃቀም ስህተት

ተተኪሪ ተማሪዎች በጻፉት ድርሰት ውስጥ የተሳቢ አጠቃቀም ስህተት ታይቷል። ከአረፍተ ነገር አወቃቀር 253 የስህተት ብዛት ውስጥ 456ቱ በተሳቢ አጠቃቀም ስህተት የተቆጠሩት ናቸው። በመቶኛ6.1 በአማካ ስህተት 4.56 የስህተት ድግግሞሽ 6.1 ነው። ከእነዚህ ስህተቶች ለአብነት ያህል ስለእርቅ ከጻፉት የተወሰደውን ስለእርቅ ከጻፉት ድርሰት እንደሚከተለው እናያለን፡-

ሀ.ተሳቢን ባለመጠቀም የተፈጠሩ ስህተቶች

- 6 «...ውጪ ኢየታደረ ዩጠበቅና ገዳዩ--- ቤት ያስገቡታል።»
- 7 «...ውጭ እየታደረ ይጠብቁና ገዳዩ/ን/ ቤት ያገቡታል።»
- 6...ሺማጊሌዎች--- አያመላልሳም፤
- 7...ሽማጊሌዎች/ን/ አያመላልስም፤

ከዚህ በላይ የተጠቀሱት በ6 ቁጥር የተጻፉት ተሳቢን በአግባቡ ባለመጠቀም የተፈጠሩ ስህተቶች በማስመር የተገለጹት ሲሆኑ በ7 ቁጥር በህዝባር እና በማጉላት የተገለጹት የአጠቃቀም ትክክለኛነትን የሚያሳይ ነው።

ለ.ተሳቢን ያላግባብ (ያለቦታው) በመጠቀም የተፈጠሩ ስህተቶች

ስለእናት ከጻፉት ድርሰት ለአብነት ብቻ የተወሰዱ

- 8...አናቲና ሀጌሪን ዩኔ ሂዬውት ናቸው፤
- 9...እናትና ሀገር ለእኔ ህይወት ናቸው፤
- 8...ባምድር ላይ ካለው ፊጢረት ሁሉ ለአናቲን እሞታለሁ ይላል።
- 9...ባምድር ላይ ካለው ፍጥረት ሁሉ ለእናቱ እሞታለሁ ይላል።

በምሳሌዎቹ ላይ ተሳቢው ያላገባብ የገባበት ቦታ በ8 ቁጥር በማስመር ተጠቁሟል፤ በ9 ቁጥር ላይ ያላገባብ የገባውን በማስወገድ ብቻ ተጠቁሟል። (አባሪ 7ይመልከቱ)

4.1.2.2.4. የአያያዦች አጠቃቀም ስህተት

በዓረፍተ ነገር አወቃቀር ዐብይ ስህተት ሥር ከተጠቀሱት ንዑስ ስህተቶች በመጨረሻ የተለየው የአያያዦች አጠቃቀም ስህተት ነው። ተጠኚ ተማሪዎች በጻፉት ድርሰት ውስጥ በአረፍተነገር አወቃቀር ከተከሰቱት 2536 ስህተቶች ውስጥ 294ቱ የአያያዦች አገባብ ስህተት ነው። በመቶኛ 3.91 በአማካይ 2.94፣ የስህተት ድግግሞሽ 3.91 ነው። ከእነዚህ ስህተቶች የተወሰኑትን ስለእርቅ ከጻፉት ድርሰት ለአብነት እናያለን፡-

በ/ሀ/ላይ የታየው የአያያዦች አለመጠቀም ስህተት በ/ለ/ ላይ በማስገባት በማጉላትና በማስመር ተገልጿል።

- ሀ «...ሺማጊሌዎች ቤጪራ ---ባአለኒጋ ላመምታት ሲቃጡ...»
- ለ «...ሺማጊሌዎች በጭራ ወይም በአለንጋ ለመምታት ሲቃጡ...»
- ሀ «...ባሊዋን ሲቲገባ ኢኒዳትሼማቀቅ ----- ኢኒዳትዴነግጥ...»
- ለ «...ባልዋን ስታገባ እንዳትሸማቀቅ እና እንዳትደነግጥ...»

በአጠቃላይ በዓረፍተነገር አወቃቀር ላይ የታዩት ስህተቶች መነሻቸው ወይም መንስዔያቸው ከጻፉት ድርሰቶች ከተገኙት ምሳሌዎች የምንገነዘበው የአፍመፍቻ ቋንቋቸው መዋቅራዊ ሥርዓት ተፅዕኖ የፈጠረባቸው ይመስላል።

ተማሪዎች ሁለተኛ ቋንቋን ከመለማመዳቸው አስቀድሞ አፍ የፈቱበት ቋንቋ መዋቅራዊ ባህሪ በአዕምሯቸው ተቀርጾ ይገኛል። ይህ ተፅዕኖ በሚጽፉት ጽሁፈት ላይ ከድምጾች አጻጻፍ እስከ ዓረፍ ነገር አወቃቀር ድረስ እንደሚቸገሩ በምዕራፍ ሁለት ተገልጿል። በመሆኑም ተጠኚ ተማሪዎቹ በጻፉት ድርሰት ላይ በዓረፍተነገር አወቃቀር ላይ የተመለከትነው የስህተት መንስዔም ይሄው ነው።

በተማሪዎቹ ድረስት ውስጥ የተገኘውን ስህተት በዚህ መልኩ ካየን በመጠይቆቹ ምላሽ የተባለውን ቀጥሎ እናያለን፡

ሰንጠረዥ 7: የአፍ መፍቻ ቋንቋ ጣልቃገብነት (ተጽዕኖ) ለስህተት ምንጭ ይሆን እንደሆነ ለመፈተሽ የተዘጋጁ ተጨማሪ የመመዘኛ መጠይቆች ናቸው።

ጥያቄ	በጣምዘቅተኛ	ዘቅተኛ	መካከለኛ	ከፍተኛ	በጣምከፍተኛ
	%	%	%	%	%
1. የሊቢጢሳ ቋንቋ ሥርዓት የአማርኛ ቋንቋን ጽሁፍ በሥርዓት እንዳትጽፍ/ፊ/ እንዳትጠቀም/ሚ/ያሳደረብህ /ሽ /ተጽዕኖ	8.0%	7.0%	6.0%	53.0%	26%
2. በአማርኛ ቋንቋ ዓረፍተነገሮችን ስጽፍ የሊቢጢሳ ቋንቋ ዓረፍተነገር አወቃቀር ጣልቃ እየገባ እቸገራለሁ	2.0%	7.0%	3.0%	55.0%	33.0%

የእነዚህ የመመዘኛ ጥያቄዎች ዓላማ የአፍ መፍቻ ቋንቋ መዋቅራዊ አጠቃቀም ጣልቃገብነት (ተጽዕኖ) ተማሪዎች ድርሰት ሲጽፉ ለሚፈጠረው የዓረፍተነገር አወቃቀር ስህተት ምንጭ ይሆን እንደሆነ መፈተሽ ነው። ከዚህም አንጻር የመጠይቆቹን ምላሽ እንደሚከተለው እናያለን፡-

ጥያቄ 1. የሊቢጢሳ ቋንቋ ሥርዓት የአማርኛ ቋንቋን ጽሁፍ በሥርዓት እንዳትጽፍ/ፊ/ እንዳትጠቀም/ሚ/ያሳደረብህ /ሽ /ተጽዕኖ ለሚለው (8%) በጣም ዘቅተኛ፣ (7%) ዘቅተኛ (6%) መካከለኛ፣ (53%) ከፍተኛ እና (26%) በጣም ከፍተኛ የሚል ነው ጥቂት ተማሪዎች ተፅዕኖ እንዳላደረሰባቸው ሲገልጹ በአብዛኛው ግን ተፅዕኖ እንዳደረሰባቸው ነው።

ጥያቄ 2. በአማርኛ ቋንቋ ዓረፍተ ነገሮችን ስጽፍ የሊቢጢሳ ቋንቋ ዓረፍተነገር አወቃቀር ጣልቃ እየገባ እቸገራለሁ ምላሹ 2% በጣም ዘቅተኛ፣ 7% ዘቅተኛ፣ 3% መካከለኛ፣ 55% ከፍተኛ እና 33% በጣም ከፍተኛ የሚል ነው። ምላሹን ስናጠቃልለው በጣም ጥቂት ተማሪዎች (9%) የሊቢጢሳው ቋንቋ ዓረፍተነገር አወቃቀር ጣልቃ እየገባ አላስቸገረንም ቢሉም በርካታ ተማሪዎች (88%) የአፍ መፍቻ ቋንቋቸው ዓረፍተ ነገር አወቃቀር ጣልቃ እየገባ እንደሚቸገሩ ገልጸዋል።

4.1.2.3. የሆሄያት ወይም ፊደላት ጭመራና ግድፈት ስህተት

በተተኪሪ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ ለገቡበት ቦታ ተፈላጊ ሳይሆኑ እየገቡ የድርሰቱን መልዕክት ከሚያዛቡ መልዕክቶች ስህተቶች አንዱ በቃል ላይ የሆሄያት እና ድምፆች ጭመራ ነው። በተቃራኒው ደግሞ ግድፈት በአንድ ቃል ወይም ሀረግ ውስጥ መገኘት የሚገባቸው ሆሄያት ወይም ድምፆች ሳይገኙ ሲቀሩ የጽሁፉን መልዕክት የሚያደበገዙ ስህተቶች ናቸው። በተጨማሪ ተማሪዎች ሁለት ጊዜ በተጻፉት ድርሰቶች ውስጥ ከ5944 አጠቃላይ ስህተቶች ውስጥ 180 ስህተቶች ሲሆኑ በመቶኛ 2.43 %

ስህተቶችን ይዟል፤ በአማካይ 1.8 የስህተት መጠን ሲሸፍን የስህተት ድግግሞሹ 2.43 ሆኗል። እነዚህን ስህተቶች ለአብነት ያክል የሚከተሉትን እናያለን፡-

ሀ.በቃል ላይ የሆሄያት(ፊደላት) ጭማሪ በአማርኛ ሥርዓተ-አፃፃፍ ሲስተካከል፣

- ኢናት የመጀመሪያ ቤታችንን ነች፣
- ኢናት ያላከበረው፣
- ሳትበላ የምታበላ ሳትጠጣች የምታጠጣ፣
- ሲቸገሩ መከታን እያሆነች፣

- እናት የመጀመሪያ ቤታችን ነች፣
- እናት ያላከበረ፣
- ሳትበላ የምትበላ ሳትጠጣ የምትጠጣ፣
- ሲቸገሩ መከታ እየሆነች፣

በሀ.ላይ በተሰጡት ምሳሌዎች ላይ በቃሉ ላይ የተጨመሩ ሆሄያትን በማጉላትና ከሥር በማስመር ለማሳየት ተሞክሯል። እነዚህ ሲወገዱ የሚኖረውን የቃሉን መሰረታዊ ቅንጀት በጎን ተጠቁሟል።

ለ.ከቃል ላይ ግድፈት በአማርኛ ሥርዓተ አጻጻፍ ሲስተካከል

- ባማች ቤተሰቦችፊት-- ፊትአትወጣም፣ በሚች ቤተሰቦች ፊትለፊት አትወጣም
- ኢናትና ሀገር ---ሚመሳሰሉበት፣ እናትና ሀገር የሚመሳሰሉበት
- ሲናሲብ ዴ--ሞ ሲማችን ዩሚገኒበት ፣ ስናስብ ደግሞ ስማችን የሚገንበት
- ኢናትና ሀገር --ሚን ዩለያያሉ፣ እናትና ሀገር በምን ይለያያሉ

በለ.ላይ የሚታዩት ምሳሌዎች በመጀመሪያ ረድፍ ላይ የሚገኙት በጭረት የተሰደሩት ጭረቱ የሚጠቁመው መግባት የሚገባው ሆሄ ሳይገባ የቀረበት ቦታ ነው። ይህ ቦታ ከጎን በኩል በማጉላትና ከሥር በማስመር መግባት የሚገባውን ሆሄ በመጠቀም ተገልጿል። በጥቅሉ በጻፉት ድርሰት መሰረት የምንረዳው የሆሄያት ጭመራ እና ግድፈት ስህተት የአፍ መፍቻ ቋንቋቸው መዋቅራዊ አጠቃቀም ተፅዕኖ ምክንያት የተፈጠረ ስህተት ይመስላል። (ተጨማሪ አባሪ 7 ይመልከቱ)

4.1.2.4. መመደብ ያልተቻሉ ስህተቶች

መለየት ያልተቻሉ ስህተቶች ከቀረቡት ተጠኝ ተማሪዎች ከፃፉት ድርሰቶች ውስጥ የመጨረሻውን ምድብ ይዞ የሚገኝ ነው። ከዋና ዋና የስህተት ዓይነቶች የመጨረሻውን ደረጃ የያዙት የስህተት ዓይነቶች 100 ሲሆኑ በመቶኛ ሲሰሉ 1.31 % ሆኖ አማካይ ስህተቱ 1 ሲሆን የስህተት ድግግሞሹም 1.31 ሆኖ ተገኝቷል።

ይህ ስህተት የሚከሰተው ተማሪዎች እንደሚናገሩት ስለሚጻፉ ነው። መለየት ያልተቻሉ ሲባል ከቃላትም ይሁን ከሀረጎች ሊለዩ ያልተቻሉ፣ ስህተት ነታቸው ይህ ነው ተብለው ከሰዋሰው ሥርዓትና

ፍቺ አንጻር ስያሜ መስጠት ያልተቻሉና መልዕክት የሌላቸው መሆናቸውን በጻፏቸው ድርሰቶች ውስጥ ታይተዋል።

እንዲህ ዓይነቱን ስህተት ተማሪው ታላሚውን ቋንቋ ለመለማመድ ሲል በራሱ ፈጠራ የሚከሰቱ የቋንቋ ተፅዕኖ ስህተቶች ለመሆናቸው Littlewood (1986:23)

እንደሚከተለው ገልጸዋል:-

...በአፍ መፍቻ ቋንቋ ወይም ከታላሚው ቋንቋ ሰዋሰው ሥርዓት የሚመነጭ ሳይሆን ተማሪው ተተኪሪውን ቋንቋ ለተግባቦታዊ ተግባር ለማዋል ሲለማመድ ለሚያጋጥሙት ነገሮች ራሱ በሚፈጥረው ሥርዓት ለመጠቀም ሲሞክር የሚፈጠር ወይም የሚከሰት የስህተት ዓይነት ነው።ይህ ስህተት ከአፍ መፍቻም ሆነ ከተተኪሪ ቋንቋ ሥርዓት የሚካተት አይደለም።ምክንያቱም በቋንቋ መማር ሂደት ተማሪው በሚያሳየው የግል ተነሳሽነት የተነሳ ፈጥሮ ለመጠቀም ሙከራ ሲያደርግ የሚከሰት ስህተት ነው።

ከዚህ ገለጻ የምንረዳው ስህተቱ በአፍ መፍቻ ቋንቋውም የሌሉ በታላሚው ቋንቋም የማይገኙ ታላሚውን ቋንቋ ለመለማመድ ሲሉ በተማሪው ፈጠራ የተከሰቱ እንደሆነ ነው።በመሆኑም ተተኪሪ ተማሪዎች ከጻፉባቸው ድርሰቶች ለመረዳት እንደሚቻለው ከ5944 አጠቃላይ ስህተቶች ውስጥ መቶ መለየት ያልተቻሉ ስህተቶች ተለይተዋል።በመቶኛ ሲሰላ 1.31 ሲሆን አማካይ የስህተት ብዛት 1 ፣ አማካይ ስህተት ድግግሞሽ 1.31 መሆኑን በሠንጠረዥ ላይ ተጠቁሟል።

ለምሳሌ ከድርሰቱ መልመጃዎች የተገኙ መመደብ (መለየት) ያልተቻሉ ስህተቶች:-

አንዳለደረበባት፣ አዛኛ ራራና፣ ምርጥም፣እደጠጣች፣አደመጨከን የቆመነት፣ብሎክ፣ አው፣የሚትንን ብርታ፣ እላትዋለው ፣የሚነጋረን ቅርሳዊ፣ ሀብብት፣ኢሪሱ አኒጃማረዱ ሌሎ መተኪ፣አሚጠ፣ ወልዲያ፣ ኮልበች አጣፋት፣ እቅፋት፣ ከአምላችን፣ የሰውበሰበ፣

እነዚህን ትርጉም የለሽ ቃላትንና ሀረጎችን በድርሰቱ ውስጥ መጻፋቸው መልዕክቱ ምን እንደሆነ ለመረዳት አልተቻለም ። (በተጨማሪ አባሪ 1፣ 3፣4 እና 6 ይመልከቱ)

በአጠቃላይ ከዚህ በላይ በተጠቀሱት ትንተናዎች ውስጥ ሁለት ነገሮችን አይተናል እነርሱም በተጻፉት ድርሰቶች ውስጥ የተከሰቱትን ሰዋሰዋዊ ስህተቶችን እና ለሰዋሰዋዊ ስህተቱ መንስዔ የሆኑትን የአፍ መፍቻ ቋንቋ ተፅዕኖዎችን፣ከአፍ መፍቻ ቋንቋ ተፅዕኖዎች በተጨማሪ ተማሪዎቹ ድርሰት ሲጽፉ ለተገኙት ስህተቶች አስተዋፅዖ ያደረጉትን ከመጠይቆች የተገኙት ተጨማሪ ምክንያቶች ደግሞ እንደሚከተለው ተገልጸዋል።

የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች ስህተት ሊፈጽሙ ከሚችሉባቸው ምክንያቶች አንዱ የመማር ማስተማሩ ሂደት፣የማስተማሪያ ግብዓቶች አዘገጃጀት እና የአቅርቦት ችግር እንደሆነ በምዕራፍ ሁለት ተጠቅሷል። ከዚህ ሀሳብ አኳያ ተማሪዎች ለፈጽሟቸው ሰዋሰዋዊ ስህተቶች በቀጥታ ምክንያት ይሆናሉ ባይባሉም

ለስህተቱ አስተዋፅዖ ያደርጋሉ ተብለው የታሰቡ የጽሁፍ እና የቃል መጠይቆች ለተማሪዎች እና ለመምህራን ቀርቦ የሁለቱም ምላሽ እንደሚከተለው ቀርቧል፡-

ሰንጠረዥ 8: የአማርኛ ቋንቋ መምህራን በአማርኛ ክፍለ ጊዜ ድርሰት አጽፈው ያውቃሉ?

ጥያቄ	1.የአማርኛ በአማርኛ ክፍለ ጊዜ አጽፈው ያውቃሉ?	ቋንቋ ጊዜ	መምህራን ድርሰት	የምላሽ ድግግሞሽ	በመቶኛ
ሁልጊዜ ያጽፋሉ				9	9.0
በአብዛኛው ያጽፋሉ				8	8.0
አንዳንድ ጊዜ አያጽፉም				21	21.0
ምንም አያጽፉም				62	62.0
ጠቅላላ ድምር				100	100.0

የሠንጠረዥ 8 መጠይቅ ዓላማ መምህራን ተማሪዎችን ድርሰት እንደሚያጽፉ እና እንደማያጽፉ ለማረጋገጥ ነበር። ከመቶ ተማሪዎች ለመጠይቁ ምላሽ የሰጡ 9 (9.0%) ተማሪዎች ሁልጊዜ ያጽፋሉ፣ 8 (8.0%) ተማሪዎች በአብዛኛው ያጽፋሉ፣ 21 (21%) አንዳንድ ጊዜ አያጽፉም፣ 62 (62%) ተማሪዎች ምንም አያጽፉም በማለት መልሰዋል። የምላሾቹን ሀሳብ ስናይ ከመቶ ተጠያቂዎች ውስጥ 62 (62%) ተማሪዎች አያጽፉም የሚለው ምላሽ መምህራናቹ እንዳማያጽፏቸው ያመዘናል ለዚህ ተጨማሪ ማጠናከሪያ የሚሆነው 21 (21%) ተማሪዎች አንዳንድ ጊዜ አያጽፉም የሚለው ተቀራራቢ ቢሆንም ከአብዛኛው ተማሪ አንጻር እና ከመምህራኑ ምላሽ አኳያ ሲታይ በጥቂቱም ቢሆን ዋሽተዋል። ምንም እንኳን ቁጥራቸው አናሳ ቢሆንም ሁልጊዜ እና አንዳንድ ያጽፋሉ ያሉት ጭራሽ ዋሽተዋል እነሱን ለብቻቸው ለይተው ያስተምሩበት ሁኔታ እንደሌለ በመምህራኑ ቃለ-ምልልስ ተገልጿል።

የአማርኛ ቋንቋ መምህራን ቃለ-መጠይቅ ዓላማ ይህንኑ ሀሳብ የሚደግፍ ወይም የማይደግፍ መሆኑን ማጣራት ነበር። በመሆኑም በአማርኛ ክፍለ ጊዜ ድርሰት አጽፈው ያውቃሉ? ተብለው ለተጠየቁት የሁለቱም ትምህርት ቤት መምህራን የየራሳቸውን ምላሽ መልሰዋል።

መር.1. «አላስተማርኩም»

ተጨማሪ ጥያቄ ያላስተማርክበትን ምክንያት ዘርዘር ያለ ነገር ብትገልጽልኝ?

«በመጀመሪያ ተማሪዎቹ ቋንቋውን ያውቁታል ወይ ይናገሩታል ወይ የሚል ነገር መነሳት አለበት፤ ድርሰት ሲጽፉ መጻፍ ያለባቸው የሚናገሩበት ሲሆን ነው፤ የሚጽፉትም ለመናገር ያሰቡትን ነው ስለሆነም ይህንን በማሰብ አላጻፍኳቸውም ወይም አላስተማርኳቸውም » የሚለውን ነው እንደምክንያት የጠቀሰው።

መርት. 2. « በአብዛኛው አላስተማርኩም »

ተጨማሪ ጥያቄ ለምን?

« የተማሪዎቹ ፍላጎት አነስተኛ መሆኑ እና በታችኞቹ ክፍሎች ተምረው ስላልመጡ»

ተጨማሪ ጥያቄ:- ለምሳሌ አንቺ ከ9ኛ እስከ 12ኛ ታስተምሪያለሽ በ9ኛ ክፍል ምዕራፍ ሁለት ላይ ድርሰት መማር እንዳለባቸው በመርሃ ትምህርቱ እና በመማሪያ መጽሀፉ ላይ ተዘጋጅቶ ይገኛል እንዴት አርገሽ አለፍሽው?

« አላስተማርኩም ወይም አላጻፍኩም ስለድርሰት ምንነት ብቻ ገለጻ ሰጥቼ ማስታወሻ ነው ያጻፍኩት»

የሁለቱም መምህራን ምላሽ ትንሽ የተለያየ ቢመስልም ላለማጻፋቸው ተቀራራቢነት አለው፤ ምክንያቱም ባለማጻፍም በአብዛኛው ባለማጻፍም መካከል ላይ ብዙም የሰፋ ልዩነት የለም፤ እንዲያውም ሁለቱም የሰጡት ምክንያት ከላይ እንደተገለጸው ላለማጻፋቸው ጠቋሚ ነው።

ስለዚህ የተማሪዎቹም ሆነ የመምህራኑ ምላሽ ማጠቃለያ የሚሆነው ተማሪዎቹም አልጻፉም መምህራኑም ቢሆን ትኩረት ሰጥተው አላጻፉም። ይህ ሁኔታ ተማሪዎች ድርሰት ሲጽፉ ሰዋስዋዊ ስህተት ለመፈጸሙ መንስዔ ሊሆን ይችላል።

ሰንጠረዥ 9: መምህራችሁ በአማርኛ ቋንቋ የጻፉትን የጽሁፍ መልመጃ አርመው ስህተቶቻችሁን ይጠቁማችኋል?

ጥያቄ2. መምህራችሁ በአማርኛ ቋንቋ የጻፉትን የጽሁፍ መልመጃ አርመው ስህተቶቻችሁን ይጠቁማችኋል?	የምላሽ ድግግሞሽ	በመቶኛ
ሁልጊዜ ይታረማል ስህተት አይጠቆምም	8	8.0
አንዳንድ ጊዜ ይታረማል ስህተትም ይጠቆማል	13	13.0
አንዳንዴ አይታረምም ስህተትም አይጠቆምም	16	16.0
ታርሞ አይታወቅም	63	63.0
ጠቅላላድምር	100	100.0

የዚህ መጠይቅ ዓላማ የጽሁፈት መልመጃ መስጠት እና ማረም ብቻ ሳይሆን ዋናው ምጋቤ ምላሽ ይሰጣቸዋል(ስህተት ይጠቁማሉ)ወይስ አይጠቁሙም የሚለውን ለመለየት ነው። ከዚህ አንጻር የተማሪዎቹ ምላሽ 8 (8%) ሁልጊዜ ይታረማል ስህተት አይጠቆምም፣ 13(13%) አንዳንድ ጊዜ ይታረማል ስህተትም ይጠቆማል፣ 16(16%) አንዳንዴ አይታረምም ስህተትም አይጠቆምም፣ 63 (63%) ታርሞ አይታወቅም የዚህ መጠይቅ ምላሽ ቁጥራቸው አናሳ ሆኖ የተደበላለቀ መልስ ቢመስልም ዋናው የመጠይቁ ዓላማ በጽሁፈት ክህል ላይ መምህራን ቢያጽፉ እንኳን ምጋቤ ምላሽ ይሰጣሉ ወይም

ስህተቶቻቸውን ያሳዩዋቸዋል ወይ የሚለውን መለየት ነው።ከጠቅላላው ምላሽ 13 (13%) ታርሞ ስህተትም የጠቆማል የሚል ምላሽ ሲሰጡ የቀሩት ስህተትን ይጠቁማሉ ማለት ይቅርና እንዲያውም ታርሞ አይታወቅም ብለው ነው የመለሱት ሌላ ቀርቶ በምላሽ ድግግሞሹ ብቻ እንኳን ብንወስድ 63 (63%) ተማሪዎች ምጋቤ ምላሽ እንዳማይሰጥ ነው ያረጋገጡት፤ሲጽፉ ለሚፈጽሙት ስህተት መንስዔውም ይኸው ነው ማለት ይቻላል ።

ጥያቄ 3 ተማሪዎችን የጽህፈት ትምህርት አጽፈህ/ሽ / አርመህ/ሽ / ታውቃለህ /ታውቁያለሽ / ?

መር.1 « አልፎ አልፎ አጽፋለሁ አርማለሁ። »

መርት. 2. « አንዳንዴ አጽፋለሁ አርማለሁ»

ሁለቱም መምህራን ጽህፈትን አጽፈው እንደሚያርሙ ተቀራራቢ መልስ ነው የመለሱት፤ይህ ምላሽ ከተማሪው ምላሽ ጋር አይስማማም፤ተለያይተዋል እህንን ለማመሳከር የተማሪዎቹን ደብተር መፈተሽ ግድ ይላል፤በመሆኑም በሁለቱም ትምህርት ቤት በሚገኙ በአብዛኛዎቹ ተማሪዎች ደብተር ላይ አልፎ አልፎ ዝም ብሎ ራይት እና ፊርማ እንጂ አጥጋቢ ወይም በትክክል የጽህፈትን ኪሃል ለይተው ተማሪውን በሚያስተምር መልኩ የተሠራ ስራ አልታየም። በመሆኑም ወደ ማጠቃለሉ ስንሄድ መባል ያለበት ጽህፈትን በጥቂቱም ቢሆን ቢማሩም ታርሞ አለመታወቁን ነው።ከመምህሩም ሆነ ከተማሪዎቹ ምላሽ ማጠቃለያ እንወሰድ ቢባል ለጽህፈት ክሃል ትኩረት አለመሰጠቱን ነው የተመለከተው፤ትኩረት አለመደረጉ ደግሞ ለተፈጠረው ሰዋስዋዊ ስህተት መንስዔ እንደሚሆን ይታሰባል።

ሰንጠረዥ 10: በመማሪያ ክፍል ውስጥ ጽህፈትን የምትማሩት በምንድን ነው?

ጥያቄ 4.በመማሪያ ክፍል ውስጥ ጽህፈትን የምትማሩት በምንድን ነው?	የምላሽ ድግግሞሽ	በመቶኛ
ከመማሪያ መጽሀፉ ነው	13	13.0
አብዛኛውን ከመማሪያ መጽሐፉ ነው	55	55.0
አንዳንዴ ከመማሪያ መጽሀፉ ነው	15	15.0
ከመማሪያ መጽሀፉ ውጪ ነው።	17	17.0
ጠቅላላድምር	100	100.0

የሠንጠረዥ10 መጠይቅ ዓላማ በመማሪያ ክፍል ውስጥ መምህሩ የጽህፈት ክሃልን ለማስተማር የሚጠቀመውን የማስተማሪያ መሳሪያው ምን እንደሆነ ለማወቅ ነው።ምክንያቱም በመማሪያ መጽሀፉ ላይ በአብዛኛው የጽህፈት ክሃሎችን ብቻ ሳይሆን ሌሎቹንም ቢሆን ሳይጻፉ አይማሩም ስለዚህ እህንን ለይቶ ማወቅ ግድ ይላል።በመሆኑም የተማሪዎቹን ምላሽ ስናይ13(13%) ከመማሪያ መጽሀፉ ነው፤ 55 (55%) አብዛኛውን ከመማሪያ መጽሀፉ ነው፤15 (15%) አንዳንዴ ከመማሪያ መጽሀፉ ነው፤17 (17%) ከመማሪያ መጽሀፉ ውጪ ነው የሚል ምላሽ ሰጥተዋል።ከዚህ ምላሽ ተነስተን የመጠይቁን ማጠቃለያ ሀሳብ ብንመለከት ድግግሞሹ አናሳ ቢሆንም አንዳንዴ ከመማሪያ መጽሀፉ ነው ከተባለ

አብዛኛውን ጊዜ ከመጽሀፉ ነው ማለት ነው። ሁለቱ እንኳን አንድ ላይ ቢሆኑ 32 (32%) ናቸው ቀሪዎቹ 68 (68%) ከመማሪያ መጽሀፉ እንደሚማሩ ነው የጠቆሙት ።

ጥያቄ 2.. ጽህፈትን ለማስተማር የምትጠቀምባቸውን /የምትጠቀሟቸውን/ የጽህፈት ትምህር ይዘት ምንጭ ወይም የማስተማሪያ መሳሪያ /ብትገልጽ /ብትገልጫ?

መር.1. « ከመጽሀፉ ውስጥ ቀለል ቀለል የሚሉትን ይዘቶችን ነው።»

ተጨማሪ ጥያቄ እንግዲህ እንደመልስህ ከሆነ በመጽሀፉ ውስጥ ቀለል እና ከባድ ይዘት አለ ማለት ነው። አስቲ በሁለቱም ጥቂት ምሳሌ ቢገለጽ?

« ቀለል የሚሉት ሀረጎች፣ ዓረፍተነገሮች ፣ ጽሁፍን ማሳጠር ሲሆኑ ከባድ የሚሉት አንቀጽ መጻፍ፣ ቃለ-ጉባዔ መጻፍ፣ ጽሁፍን ማስፋፋት እንደዚህ ሰፊ የሆኑ ነገሮች ናቸው።»

መርት. 2. «ጽህፈትን ለማስተማር የምጠቀመው የክፍሉን መጽሀፍ ሆኖ ድርሰትን አላጽፋቸውም ነገርግን ሌሎቹን የጽህፈት መልመጃዎችን አንዳንዴ አጽፋቸዋለሁ።»

የሁለቱም መምህራን መልስ ብዙም የተራራቀ አይደለም መምህር አንድ ቀለል ቀለል ያሉትን የጽህፈት መልመጃዎችን ወይም የጽህፈት ይዘቶችን እንደሚያስተምር እና ድርሰትን እንደማያስተምር ነው። መምህርት ሁለት ከድርሰት በስተቀር ሌሎች መልመጃዎችን አንዳንዴ እንደምታሰራ ነው። በሁለቱም ምላሽ ላይ የጋራ የሆነ ነገር የምናገኘው ሁለቱም መጽሀፉ ውስጥ ያሉትን ይዘቶች ለማስተማሪያነት ሲጠቀሙ ድርሰትን አያጽፉም ይህ ደግሞ በተዘዋዋሪ በሌላ ጥያቄ መልሱ ተደገመ እንጂ በመጀመሪያው በተማሪው እና በመምህሩ መጠይቅ ምላሽ አግኝቷል። ነገርግን ይዘቶቹን የሚጠቀሙበት የአቀራረብ ስልት ይለያያል። በመሆኑም የተማሪውን እና የመምህሩን ምላሽ ስናጠቃልል የሁለቱም ምላሽ መማሪያ መጽሀፉ ውስጥ ያሉትን ይዘቶች ድርሰት ከመጻፍ እና ከማጻፍ ውጪ ያሉትን ከሞላ ጎደል እንደሚማሩ እና እንደሚያስተምሩ ነው ተማሪዎቹ የመጽሀፉን ይዘት ያውቁታል ወይ ቢባል አብዛኛዎቹ ተማሪዎች አያውቁትም ምክንያቱም የመጽሀፍ እጥረት እንዳለ በሌላ መጠይቅ መምህራን ገልጸዋል ።

ሰንጠረዥ 11: ለትምህርት ቤታችሁ ሥነጽሁፍ፣ ድራማ እና ሚኒሚዲያ ክበብ ጽሁፎችን እንድታቀርቡ መምህራችሁ ያነሳሳችኋል?

ጥያቄ 7. ለትምህርት ቤታችሁ ሥነጽሁፍ፣ ድራማ እና ሚኒሚዲያ ክበብ ጽሁፎችን እንድታቀርቡ መምህራችሁ ያነሳሳችኋል?	የምላሽ ድግግሞሽ	በመቶኛ
ሁልጊዜ ያነሳሳሉ	10	10.0
በአብዛኛው ያነሳሳሉ	18	18.0
አንዳንዴ አያነሳሱም	20	20.0
በፍጹም አያነሳሱም	52	52.0
ጠቅላላ ድምር	100	100.0

የዚህ መጠይቅ ዓላማ ተማሪዎች በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ የጽህፈት ክህሎታቸውን እንዲያዳብሩ ለማድረግ የመምህራኑን ጥረት ወይም ተነሳሽነት ለመፈተሽ ነው። በዚህ መሰረት የተማሪዎች ምላሽ 10(10%) ሁልጊዜ ያነሳሳሉ፣ 18 (18%) በአብዛኛው ያነሳሳሉ፣ 20 (20%) አንዳንዴ አያነሳሱም፣ 52 (52%) በፍጹም አያነሳሱም የሚል ነው። የተማሪዎቹ ምላሽ የሚነግረን ሁልጊዜ ያነሳሳሉ ከሚለው 10 (10%) እና አንዳንዴ ከሚለው 20 (20%) በስተቀር የቀሩት በፍጹም አያነሳሱም ወደሚለው ይጠጋሉ በመሆኑም መምህራኑ ለተማሪዎቹ በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ የጽህፈት ክህሎታቸውን እንዲያሻሽሉ ምንም የረዱዎቸው ነገር የለም። ከዚህም አንጻር ድርሰት ሲጽፉ ለሚከሰተው ሰዎስዎዊ ስህተት መንስዔ ሊሆን ይችላል ተብሎ ታሰቧል።

ጥያቄ 5. ከመጽሀፉ ይዘት እና የማስተማሪያ ግብዓት አንጻር ጽህፈትን ለማስተማር ያንተን/ያንቺን/ የማስተማር ብቃት እንዴት ታየዋለህ /ታዩዋለሽ/?

መር 1 « በመጀመሪያ መጽሀፉ ሲዘጋጅ በአስር ምዕራፍ መዘጋጀቱ ከክፍለ ጊዜ አንጻር አይሰራም፣ በዛ ላይ ደግሞ ለጥቂት ተማሪዎች ነው ያለው የለም ማለት ይሻላል፤ በመቀጠል በሌላ የትምህርት ዓይነት ስልጠናና ዎርክሾፕ ሲሰጥ ለእኔ እስካሁን የለም ከዚህ የተነሳ ውስጤም ስለማይነሳሳ ብዙም አልዘጋጀም።»

መርት. 2. «መጽሀፉ ሲዘጋጅ ለተማሪ እንደሚዳረስ ሆኖ አይደለም እኔ በማስተምርበት ትምህርት ቤት ለእኔ ብቻ ነው የማስተምርበት ያለው ከዚህ የተነሳ ለማስተማር እቸገራለሁ፤ በዛ ላይ ደግሞ ሥልጠናና የትምህርት ዕድል ስላልተሰጠኝ የማስተማር ሞራል የለኝም፤ ስለዚህ መማር በሚገባቸው ልክ እያስተማርኩ ነው ብዬ አላስብም።»

ሁለቱም ቃለመጠይቁን የመለሱበት መንገድ ገለጻቸው ይለያይ እንጂ በአብዛኛው ፍሬ ነገሩ አንድ ነው፤ በቂ መጽሀፍ ያለመኖር፣ ለመምህራኑ ሥልጠናና የትምህርት ዕድል ያለመሰጠት ከዚህ የተነሳ በሚፈለገው መጠን ለማስተማር ተነሳሽነት እንደሌላቸው ነው። ይህ ችግር ደግሞ በመማር ማስተማሩ ላይ በቀጥታ አሉታዊ ተፅዕኖ የሚፈጥር በመሆኑ ተማሪዎቹ ሲጽፉ ለሚፈጽሙት ሰዎስዎዊ ስህተት እንደስህተት ምንጭ ሊጠቀስ ይገባል።

ጥያቄ 7. የመማሪያ ግብዓቶች አዘገጃጀት እና የትምህርት ይዘቶች አደራጀት በጽህፈት ትምህርት ላይ አሉታዊ ተጽዕኖ አለው?

መር. 1. « አዎ! የተዘጋጀው መጽሀፍ የሊቢጢሳ አፍ ፈት ተማሪዎችን ዳራ ያላገናዘበ መሆን፣ በቂ መማሪያ መጽሀፍት ያለመኖር፣ በላይ-ብሬሪ ውስጥ በቂ የአማርኛ ሪፈራንስ ያለመገኘት፣ ተማሪዎቹ ከትምህርት ቤት ውጪ አማርኛ ቋንቋን አያገኙም፤ አዘጋጃቹ ይህን ችግር አያውቁም።»

መርት. 2.« አዎ ለተማሪው መማሪያ መጽሀፍ የለውም፤ የተዘጋጀው መጽሀፍ የተማሪዎችን ቋንቋ አላገናዘበም የሁለተኛ ቋንቋ ተናጋሪዎችን ችሎታ ያላየ ነው። »

የሁለቱም መምህራን ምላሽ በአመለካከት (በሀሳብ) ተቀራራቢነት አላቸው፤ ይኸውም የመጽሀፉ የይዘት አደረጃጀት እና ዝግጅት የሊቢጢላ አፍ ፈት ተማሪዎችን ዳራ ያላገናዘበ መሆን፤ በቂ የመማሪያ መጽሀፍት ያለመኖር እነዚህ የጋራ ችግሮች ሆነው የተጠቀሱ ናቸው። ከዚህ አንጻር ለመማር ማስተማሩ ሂደት መሠረታዊ ችግሮች በመሆናቸው ተማሪዎች ድርሰት ሲጽፉ ለሚፈጠሩ ሰዎች ስህተቶች መንስዔ ሊሆኑ እንደሚችሉ ነው።

ጥያቄ 8. በሳምንት ለአማርኛ የተመደበው ክፍለ ጊዜ መጠን በጽህፈት ትምህርት ላይ አሉታዊ ተፅዕኖ አለው?

መር 1.« አለው። »

ተጨማሪ ጥያቄ እንዴት ?

« ያንሳል በሳምንት ሁለት ክፍለ ጊዜ ብቻ ነው፤ በየትኛው ጽፈው በየትኛው ነው እርማት የሚሰጠው ሌሎች ይዘቶችን ስለዚህ ዝም ብሎ ማዳረስ ነው። »

መርት.2. « አለው »

ተጨማሪ ጥያቄ ስለዚህ ምን መሆን አለበት

« ለማጻፍም ሆነ ለማረም ስለሚያንስ ቢጨመር ይሻላል »

ለዚህኛው መጠይቅ የሁለቱም ምላሽ ያለልዩነት አማርኛን ለማስተማር የክፍለ ጊዜ ማነስ ምንም አጠያያቂ እንዳልሆነ እና ለመማር ማስተማሩ ሂደት እንደማይበቃ ነው የገለጹት። ከዚህ ምላሽ የምንረዳው ለማስተማር፣ መልመጃዎችን ለማሰራት እና ለማረም ወይም በቂ የሆነ የተማሪ ስህተት መጠቆሚያ ጊዜ እንደማይኖር ነው። ይህ ችግር ደግሞ ተማሪዎቹ ድርሰት ሲጽፉ ለሚፈጠረው ሰዎች ስህተት የስህተቶች ምንጭ ወይም መንስዔ እንደሚሆን ምንም ጥርጥር የለውም።

ሰንጠረዥ 12: ከተማሪዎች የመማር ማስተማር ሂደትን በተመለከተ ተጨማሪ የመጠይቆች ምላሽ

ጥያቄ	በጣምዝቅተኛ	ዝቅተኛ	መካከለኛ	ከፍተኛ	በጣምከፍተኛ
	%	%	%	%	%
1.የአማርኛ መምህራን በክፍለ ጊዜ ለማስተማር ያላቸው ፍላጎት	7.0%	48.0%	5.0%	32.0%	8.0%
7.ቀደም ሲል በተለያዩ ክፍሎች ድርሰት መጻፍ ባለመለማመድ ለአሁኑ ስህተት ዳርጎኛል	7.1%	6.1%	5.1%	40.4%	41.3%

1.የአማርኛ መምህራን በክፍለጊዜ ለማስተማር ያላቸው ፍላጎት 7% በጣም ዝቅተኛ፣ 48% ዝቅተኛ፣ 5% መካከለኛ ፣ 32% ከፍተኛ እና 8%በጣም ከፍተኛ ከዚህ ምላሽ የምንረዳው 55% ወይም አብላጫ ቁጥር ያላቸው ተማሪዎች መምህራን በክፍለ ጊዜ ለማስተማር ፍላጎት እንደሌላቸው ገልጸዋል፤ 40% ተማሪዎች መምህራን ለማስተማር ፍላጎት እንዳላቸው ገልጸዋል፤ በዚህ ምዘና ውሳኔ ከመስጠት በፊት መምህራኑስ ስለማስተማር ፍላጎታቸው እና ተነሳሽነት ምን እንዳሉ መፈተሽ ያስፈልጋል፤ በመሆኑም መምህራን በጥያቄ አምስት ቃለ-ምልልስ ሁለቱም መምህራን በሌሎች የትምህርት ዓይነቶች ወርክ ሾፕ፣ ስልጠና እና በስፋት የትምህርት ዕድል ሲሰጥ ለኛ ይህ ስለተነፈገን የማስተማሩ ተነሳሽነት የለንም ብለው ነበር፤ ከዚህ ምላሽ ጋር ስንነጻጽር ከ55%ተማሪዎቹ ጋር ተመሳሳይ ነው ስለዚህ የሀላፊ ምላሽ አንድ ላይ ሲሆን በ40(40%)የሚለው ግምት ዝቅተኛ ግምት ይሰጠዋል ወይም እንደዎሹ ይቆጠራል።

7.ቀደም ሲል በተለያዩ ክፍሎች ድርሰት መጻፍ ባለመለማመድ ለአሁኑ ስህተት ዳርጎኛል 7.1%በጣም ዝቅተኛ፣ 6.1%ዝቅተኛ፣ 5.1%መካከለኛ፣ 40.4%ከፍተኛ 41.3%በጣም ከፍተኛ በማለት ተመልሷል። 13.2% ከዚህ በፊት ባለመማራቸው ምንም አይነት ተፅዕኖ እንዳደረሰባቸው ሲገልጹ 81.7% ከዚህ በፊት በተለያዩ ክፍሎች አለመማራቸው ለስህተት ዳርጎቻቸዋል። ከዚህ ምላሽ ተነስተን የትንታኔውን ውጤት ባጭሩ ለማጠቃለል በተለያዩ ክፍሎች ድርሰት መጻፍ ባለመለማመዳቸው ለአሁኑ ስህተት መዳረጋቸውን ከምላሻቸው ማረጋገጥ ተችሏል።

የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች ድርሰት ሲጽፉ ለሚፈጽሟቸው ሰዎስዋዊ ሲህተቶች ምንጭ ይሆናሉ ተብሎ ከሚታሰቡት ጉዳዮች ሁለተኛው ማህበራዊ ሥነልቦናዊ ሁኔታዎች መሆናቸውን በክለሳ ድርሳናት ላይ ተጠቅሷል። የዚህን የስህተት ምንጭነት በሚመለከት ለተማሪዎች እና ለመምህራን የጽሁፍና የቃለ-መጠይቅ ቀርቦ ምላሾቹ በቅደም ተከተል እንደሚከተለው ተተንትኗል።

የተማሪዎች ምላሽ:-

ሰንጠረዥ 13: በአማርኛ ክፍለ ጊዜ በመማሪያ ክፍል ውስጥ ትገኛለህ /ሸ/?

ጥያቄ 5. በአማርኛ ክፍለ ጊዜ በመማሪያ ክፍል ውስጥ ትገኛለህ /ሸ/?	የምላሽ ድግግሞሽ	በመቶኛ
በፍጹም አልገኝም	14	14.0
አብዛኛውን ጊዜ አልገኝም	67	67.0
አልፎ አልፎ እገኛለሁ	10	10.0
ዘውትር እገኛለሁ	9	9.0
ጠቅላላ ድምር	100	100.0

በሠንጠረዥ 13 ላይ የመጠይቁ ዓላማ በአማርኛ ክፍለ ጊዜ ክፍል ውስጥ ተገኝተው ክፍለጊዜውን ለመማር አክብረው እንደሚገኙ እና እንደማይገኙ በመለየት ምናልባት የማይገኙ ከሆነ የማይገኙበትን ምክንያት በቀጣይ በሌላ ጥያቄ ለማረጋገጥ ታስቦ ነው። ከዚህ አንጻር የተማሪዎችን ምላሽ አንድ-14 (14%) በክፍል ውስጥ ፈጽሞ አንገኝም፣ 67 (67%) አብዛኛውን ጊዜ አልገኝም፣ 10 (10%) አልፎ አልፎ አልገኝም፣ 9 (9%) ዘውትር እገኛለሁ በማለት ምላሽ ሰጥተዋል። በዚህ መጠይቅ ቁጥራቸው አነስተኛ ቢሆንም ፈጽሞ አንገኝም ያሉት ምንም የመማር ፍላጎት እንደሌላቸው መገንዘብ ይቻላል፤ በመቀጠል አብዛኛውን ጊዜ አንገኝም ያሉት በቁጥር ከፍተኛ ተማሪዎች ሲሆኑ እነዚህ ገባ ወጣ እያሉም ቢሆን ከትምህርቱ ጋር ይገናኛሉ ተብሎ ይታሰባል፤ ቁጥራቸው በቁጥር ጥቂት ይሁኑ እንጂ ዘውትር እንገኛለን ያሉት በክፍለ ጊዜው ዘውትር የሚገኙ ከሆነ ለመማር ፍላጎት ያላቸው መሆኑን መገመት ይቻላል፤ አልፎ አልፎ እንገኛለን ያሉት እነዚህን በመከተል በጥቂቱም ቢሆን ከላይኞቹ የተሸሉ ናቸው። ምላሻቸውን ስናጠቃልል አብዛኛዎቹ ተማሪዎች በአማርኛ ክፍለ ጊዜ በክፍል ውስጥ አይገኙም። የዚህ መጠይቅ ዓላማም በክፍለ ጊዜ በክፍል ውስጥ መገኘት አለመገኘታቸውን ለማረጋገጥ ነበር። በመሆኑም ያልተገኙበትን ምክንያት በቀጣይ መጠይቅ ምላሽ እናገኝ ይሆናል።

ሰንጠረዥ 14: ለ5ኛ ጥያቄ መልስህ /ሸ/ 1 ወይም 2 ከሆነ በምን ምክንያት?

ጥያቄ 6. ለ5ኛ ጥያቄ መልስህ /ሸ/ 1/2 ከሆነ በምን ምክንያት?	የምላሽ ድግግሞሽ	በመቶኛ
.አማርኛ ስለማላውቅ የመማር ፍላጎት የለኝም	9	9.0
.አማርኛን ብማርም አይጠቅመኝም ብዬ ስለማስብ	10	10.0
.በሀገር አቀፍ ፈተና ስለማልፈተን	25	25.0
.ከላይ በተጠቀሱት በሁሉም ምክንያቶች ነው	56	56.0
ጠቅላላ ድምር	100	100.0

በሠንጠረዥ 14 የመጠይቅ ስድስት ዓላማ የተወሰነው በመጠይቅ አምስት ትንታኔ ላይ ተገልጿል።ይኸውም በአማርኛ ክፍለጊዜ በክፍል ውስጥ የማይገኙበትን ምክንያት ለማወቅ ነበር፤ከዚህ አኳያ የተማሪዎቹ ምላሽ የሚከተለውን ይመስላል፡-9(9%)ተማሪዎች አማርኛ ስለማናውቅ የመማር ፍላጎት የለንም፣10(10%)አማርኛን ብንማርምአይጠቅመንም ብለን ስለምናስብ 25 (25%)ተማሪዎች በሀገር አቀፍ ፈተና ስለማንፈተን 56 (56%)ተማሪዎች ከላይ በተጠቀሱት በሁሉም ምክንያቶች የሚል ሆኗል።አማራጮቹ አሉታዊ ቢሆኑም በምላሻቸው ሁሉም የየራሳቸውን ፍላጎት ገልጸዋል።ሆኖም አብዛኛዎቹ ተማሪዎች ቋንቋውን አለማወቃችን፣ጥቅም ስለማናገኝበት እና በሀገር አቀፍ ፈተና ስለማንፈተን የሚለውን ምላሽ ነው የሰጡት።ከምላሹ የምንረዳው ተማሪዎቹ በክፍል ውስጥ ተገኝተው የአማርኛን ክፍለ ጊዜ ተከታትለው የማይማሩበትን ምክንያት በግልጽ ይጠቁመናል ከዚህ ምላሽ አንጻር ደግሞ ስናይ በክፍል ውስጥ ተገኝቶ ትምህርቱን ላለመከታተል በስነልቦናቸው ላይ የፈጠሩት አስተሳሰብ ለትምህርቱ ያላቸውን ተነሳሽነት እና ፍላጎት ያወረደ (የቀነሰ) በመሆኑ ተከታትለው እስካልተማሩ እና በሂሊናቸው ላይ የቀረጹት አሉታዊ አመለካከት ድርሰት በሚጽፉበት ጊዜ ለስህተት መንስዔ እንደሚሆን አያጠራጥርም።

ሰንጠረዥ 15: መምህራችሁ የሚሰጣችሁን የጽህፈት መልመጃዎችን ትሰራለህ /ሸ/?

ጥያቄ8.መምህራችሁ የሚሰጣችሁን የጽህፈት መልመጃዎችን ትሰራለህ /ሸ?	የምላሽ ድግግሞሽ	በመቶኛ
ዘውትር እሰራለሁ	6	6.0
አብዛኛውን ጊዜ እሰራለሁ	17	17.0
አልፎ አልፎ እሰራለሁ	47	47.0
በፍጹም ሰርቼ አላውቅም	30	30.0
ጠቅላላ ድምር	100	100.0

የሠንጠረዥ 15 ዓላማ መምህራን የሚሰጡባቸውን የጽህፈት መልመጃዎችን መስራት አለመስራታቸውን ለመፈተሽ ነው።በመሆኑም 6 (6%)ዘውትር እሰራለሁ፣17 (17%) አብዛኛውን ጊዜ እሰራለሁ፣47 (47%) አልፎ አልፎ እሰራለሁ እና 30 (30%) በፍጹም ሰርቼ አላውቅም የሚል ነው።ከነዚህ ምላሾች የምንረዳው ጥቂት ተማሪዎች(23%) አብዛኛውን ጊዜ እንደሚሰሩ እና አብዛኛዎቹ ተማሪዎች (77%) የጽህፈት መልመጃዎችን ትኩረት ሰጥተው እንደማይለማመዱ ያስገነዝባናል።

የተማሪዎችን በክፍል ተገኝተው የአማርኛ ቋንቋ ትምህርትንም ሆነ የድርሰት ትምህርት ተከታትለው የመማር ፍላጎት እና የራሳቸውንም የማስተማር ፍላጎት በተመለከተ የመምህራን ምላሽ እንደሚከተለው ተገልጿል፡-

ጥያቄ. 10.ስለ አማርኛም ሆነ ስለ ድርሰት ትምህርት የተማሪዎችህን /የተማሪዎችሽን/ የመማር ፍላጎት እና ያንተንም/ ያንቺንም / የማስተማር ፍላጎት ጠቅለል ያለ አስተያየት ብትናገር /ብትናገሪ?

መር.1. «አብዛኛዎቹ ተማሪዎች ለመማር ፍላጎት የላቸውም።ምክንያቱም በ12ኛ ክፍል አንፈተነውም ፤ የምናገኘው ጥቅም ምንድን ነው? ከትምህርት ቤት ውጪ ከማን ጋር ያገናኘናል? የሚል እሳቤ አላቸው።»

ተጨማሪ ጥያቄ ይህንን የነሱን አስተሳሰብ እንዴት አወቅክ?

« በአብዛኛው ክፍለ ጊዜ ስለሚፈረፉ እና መልመጃዎችን ስለማይሰሩ ችግሩን ለማወቅ አወያይቻለሁ።

መርት.2.« ብንማር ጥቅም አለው ወይ የሚል ጥርጣሬ መኖር፣ብሄራዊ ፈተና ስለማንፈተን ምን አለፉን አሁን የተናገርኩትን በማሰብ ዝግጁነት እና ተነሳሽነት የላቸውም።ተማሪዎች በአግባቡ ባለመከታተላቸው እና የመማር ፍላጎትም ስለሌላቸው የእኔም ተነሳሽነት አናሳ ነው፤ስልጠና እና የትምህርት ዕድል ባለማግኘቴ ሞራል የለኝም።»

የሁለቱም መምህራን ምላሽ ከላይ ተማሪዎቹ ከሰጡት ምላሾች እና ምክንያቶች ጋር ተደጋጋፊነት እና ተቀራራቢነት አላቸው። ሲጠቃለል ተማሪዎቹ ቋንቋውን ካለማወቅ፣ብሄራዊ ፈተና ካለመፈተን እና ከጥቅማጥቅም ጋር በማያያዝ የመማር ፍላጎት እና ተነሳሽነት ከሌላቸው የመምህሩ የማስተማር አናሳ እንደሚሆን እና ተነሳሽነት እንደማይኖር በመምህራኑ ምላሽ ላይ አይተናል።ከዚህ የተነሳ ተማሪዎቹ ድርሰት ሲጽፉ ለሚፈጠረው ሰዎቻቸው ስህተት የማህበራዊ ስነልቦናዊ ሁኔታዎች ለስህተቱ ምንጭ መሆኑ የማይቀር ይመስላል።በተጨማሪ ተማሪዎቹ የአማርኛ ቋንቋን የመማር ፍላጎት እና የድርሰት መልመጃዎችን ለመለማመድ ያላቸውን ፍላጎት በመመዘኛ ጥያቄ ተጠይቀው በሠንጠረዥ 16 ላይ እንደሚከተለው መልሰዋል፡-

ሰንጠረዥ 16: የአማርኛ ቋንቋ ለመማር እና የድርሰት መልመጃዎችን ለመለማመድ ያላቸውን ፍላጎት መመዘኛ ጥያቄ

ጥያቄ	በጣምዝቅተኛ	ዝቅተኛ	መካከለኛ	ከፍተኛ	በጣምከፍተኛ
	%	%	%	%	%
1.የአማርኛ ቋንቋ ለመማር ያለህ /ሽ/ ፍላጎት	21.0%	59.0%	4.0%	10.0%	6.0%
2.የጽሁፈትም ሆነ የድርሰት መልመጃዎችን ለመለማመድ ያለህ /ሽ/ፍላጎት	34.0%	41.0%	3.0%	13.0%	9.0%
5.አማርኛ ይልቅ ሊቢጢሳን ለመማር ያለህ /ሽ/ፍላጎት	5.0%	8.0%	3.0%	53.0%	31.0%

1. የአማርኛ ቋንቋ ለመማር ያለህ /ሽ ፍላጎት 21% በጣም ዝቅተኛ፣ 59% ዝቅተኛ፣ 4% መካከለኛ 10% ከፍተኛ እና 6% በጣም ከፍተኛ በማለት መልሰዋል። የጽሁፈትም ሆነ የድርሰት መልመጃዎችን ለመለማመድ ያለህ/ሽ ፍላጎት 34% በጣም ዝቅተኛ፣ 41% ዝቅተኛ፣ 3% መካከለኛ፣ 13% ከፍተኛ እና 9% በጣም ከፍተኛ በማለት መልሰዋል። የመጀመሪያውን ምላሽ ብናይ የመማር ፍላጎት የሌላቸው ተማሪዎች ቁጥር 80% (እጅግ በርካታ) ሆኖ የመማር ፍላጎት ያላቸው ደግሞ 20% (በጣም ጥቂት) ናቸው።
2. የ2ኛውን ጥያቄ ምላሽ ብናይ በተመሳሳይ አብዛኛዎቹ ተማሪዎች መልመጃዎችን ለመለማመድ 75% ፍላጎት የላቸውም፣ ጥቂት ተማሪዎች 25% ፍላጎት እንዳላቸው ቢገልጹም የመጠይቁ ድምዳሜ ተማሪዎቹ ጽሁፈትንም ሆነ ድርሰትን ለመለማመድ ፍላጎት እንደሌላቸው ነው። የሁለቱም መጥይቆች ምላሽ ድርሰት ሲጽፉ ለሚከሰቱት ሰዎቻቸው ስህተቶች እና ችግሮች ከፍተኛ አስተዋፅዖ እንደሚኖራቸው መገንዘብ ይቻላል።

በሠንጠረዥ ውስጥ የመጨረሻው ጥያቄ ሊቢጢሳን እና አማርኛን በማነጻጸር የተኛው ላይ ለመማር ፍላጎት እንዳላቸው ለመለየት ከአማርኛ ይልቅ ሊቢጢሳን ለመማር ያላቸውን ፍላጎት ተጠይቋል። የዚህ ምላሽ 5% በጣም ዝቅተኛ፣ 8% ዝቅተኛ፣ 3% መካከለኛ፣ 53% ከፍተኛ እና 31% በጣም ከፍተኛ በማለት መልሰዋል።

በዚህ መጠይቅ ለመለየት የተፈለገው በተዘዋዋሪ አፍ የፈቱበትን እና ለሁለተኛ ቋንቋ ያላቸውን ትኩረት እና ፍላጎት ማወቅ ነበር። ምላሻቸውን በሁለት ብንከፍል አብዛኛዎቹ ተማሪዎች 84% ከአማርኛ ይልቅ ሊቢጢሳን መማርን እንደሚፈልጉ እና ለሁለተኛ ቋንቋ ትምህርት (አማርኛ) ዝቅተኛ ግምት እንደሰጡ ነው። ይህም ድርሰት ሲጽፉ ለሚፈጠረው ሰዎቻቸው ስህተት በመንስኤነት የራሱ የሆነ አስተዋፅዖ ይኖረዋል።

በጥቅሉ የሊቢጢሳ አፍ ፈት ተማሪዎች ድርሰት ሲጽፉ ለተፈጠረው ስህተት የማስተማሪያ መሣሪያዎች አዘገጃጀት፣ የማስተማር ሂደት ድክመት እና ማህበራዊ ሥነልቦናዊ ሁኔታዎች ለስህተቱ አፈጻጸም አስተዋፅዖ ቢኖራቸውም ዋናው የስህተት መንስኤ ግን የአፍ መፍቻ ቋንቋ ጣልቃ ገብነት ተፅዕኖ እንደሆነ በሠነድ ፍተሽው እና በመጠይቆቹ ተመልክተናል።

ምዕራፍ አምስት

ማጠቃለያ እና የመፍትህ ሂሳብ

5.1. ማጠቃለያ

የዚህ ጥናት ዓላማ አፋቸውን በሊቢጢያ ቋንቋ የፈቱ የአስረኛ ክፍል ተማሪዎች በአማርኛ ቋንቋ ድርሰት በሚጽፉበት ጊዜ የሚፈጽሟቸውን የሰዎስዎዊ ስህተቶች እና የስህተቶቹን መንስኤ መፈተሽነው። ከዚህ አንጻር በጥናቱ መመለስ የሚገባቸው ሶስት መሠረታዊ ጥያቄዎች፡-

- በሊቢጢያ አፍ-ፈት የሆኑ የአስረኛ ክፍል ተማሪዎች በአማርኛ ቋንቋ ድርሰት ሲጽፉ የሚፈጠረው የሰዎስዎዊ ስህተት ዓይነቶች የትኞች ናቸው?
- በጻፉት ድርሰት ውስጥ የሚገኙ ሰዎስዎዊ ስህተቶች መጠን እንዲሁም የስህተት ድግግሞሽ መጠን ምን ያህል ነው?
- በጻፉት ድርሰት ውስጥ ለተከሰቱት ስህተቶች መንስኤ ወይም ምንጩ ምንድን ነው?

እነዚህን የጥናቱን መሠረታዊ ጥያቄዎች ለመመለስ በተማሪዎቹ የተጻፉ ድርሰቶች ውስጥ የታዩት የስህተት አይነቶችን እና ምንጮችን ለመለየት ዓይነታዊ የምርምር ሂደትን በመከተል የስህተቶቹን ብዛት(መጠን) ለመለየት መጠናዊ የምርምር ሂደትን ተጠቅሟል። ለጥናቱ መሰብሰቢያ መሳሪያነት የተመረጡት በዋናነት በተማሪዎች የሚጻፉ የድርሰት መልመጃዎች ሲሆኑ በተጨማሪ በድጋፍ ሰጪነት በተማሪዎች የሚሞሉ የጽሑፍ መጠይቆች እና የመምህራን ቃለ-መጠይቆች ተከናውነዋል።

የመጀመሪያው የመረጃ መሰብሰቢያ ዘዴ የሆነው ድርሰት በተጠኘ ተማሪዎች የተጻፈ ሆኖ የጥናቱ ዓላማ በሆኑት በተማሪዎች ጽሑፍ ውስጥ የሚታዩ የስህተት ዓይነቶችን ለመለየት፣ የስህተት መጠን ለመፈተሽ (መመርመር) እና የስህተቶችን ምንጭ ለመፈተሽ የሚያስችሉ መረጃዎችን ማስገኘት ነው። በዚህ መሠረት በታላሚ ተማሪዎች ሁለት ጊዜ በተጻፉ ድርሰቶች ውስጥ የታዩ አጠቃላይና ዋና ዋና የስህተት ዓይነቶችና መጠን ባጭሩ እንደሚከተለው ቀርበዋል፡-

በሊቢጢያ አፍ-ፈት የሆኑ የአስረኛ ክፍል ተማሪዎች በአማርኛ ቋንቋ ድርሰት ሲጽፉ የሚፈጠሩ ሰዎስዎዊ ስህተቶች ተፈትሸዋል። በመሆኑም ከሁለቱም ትምህርት ቤት 100 ተማሪዎች በሁለት ዙር (ድርሰት አንድ እና ድርሰት ሁለት) ሁለት መቶ ወረቀቶች ተጽፈዋል። በሁለቱም ጊዜ ድርሰት አንድ በ6632 ቃላት ድርሰት ሁለት በ8824 በአጠቃላይ 15456 ቃላት ተጽፈዋል። እነዚህን ቃላት በመጠቀም በጻፉት ድርሰት ውስጥ የሚገኙ ሰዎስዎዊ ስህተቶች ዓይነት እና መጠን እንዲሁም የስህተት ድግግሞሽ መጠን ምን ያህል እንደሆነ በሠንጠረዥ እና በማብራሪያ ቀርቧል። አንድን ድርሰት ለመጻፍ በአማካይ 77.28 ቃላት ተጠቅመዋል። በሠንጠረዥ አንድ መረጃ መሠረት በድርሰት አንድ የተገኙት

የስህተት ብዛቶች 3128 ሲሆኑ በድርሰት ሁለት ደግሞ 2816 ስህተቶች ሲገኙ በአጠቃላይ 5944 ስህተቶች ተገኝተዋል፤ የሀላፊዎች ጊዜ ድርሰቶች አማካይ የስህተት ብዛት 59.44 ሲሆን የስህተት ድግግሞሹ 79.1 ሆኗል። በጥናቱ ውስጥ የተተኮረባቸው ዋና ዋና የስህተት ዓይነቶች የቋንቋ አጠቃቀም ስህተቶች፣ የዓረፍተ ነገር አወቃቀር ስህተቶች፣ የድምጾች፣ የሆሜያት (የፊደላት) ስህተቶች እና መመደብ ያልተቻሉ ስህተቶች መሆናቸው ተደርሶባቸዋል።

ተማሪዎች በሁለት ዙር ከጻፉባቸው ድርሰቶች ውስጥ በይበልጥ ጎልቶ የታየው ስህተት የቋንቋ አጠቃቀም ምድብ ሲሆን በዚህ ዐብይ የስህተት ምድብ ስር የተለያዩ ንዑሳን የስህተት ምድቦች ተገኝተዋል። እነርሱም የቃላት አጠቃቀም፣ የቃላት ድረታና የሆሜያት ቅርፅ ስህተቶች ናቸው። በጥናቱ ውስጥ በሁለተኛነት ደረጃ ላይ ያለው ስህተት የዓረፍተ ነገር አወቃቀር ነው። በዚህ አቢይ ስህተት ስር አራት ንዑሳን የስህተት ዓይነቶች ተገኝተዋል። እነርሱም በዓረፍተ ነገር ውስጥ የባለቤት እና የማሰሪያ አንቀጽ አለመስማማት ከጾታ፣ ከመደብ እና ከቁጥር አለመስማማት አንጻር እንደሆነ፤ የዓረፍተ ነገር ውስጥ የመስተዋድድ አገባብ፣ ዐረፍተ ነገር ውስጥ የተሳቢ እና የአያያዦች አጠቃቀም ናቸው። በመቀጠል የተለዩት የስህተት ዓይነቶች የድምጾች፣ የሆሜያት ወይም የፊደላት ናቸው። ከቀረቡት መረጃዎች ከዋና ዋና የስህተት ዓይነቶች የመጨረሻውን ደረጃ የያዘው የስህተት ዓይነት ምድብ ለመሆን የቻለው ለመመደብ ያልተቻሉ ስህተቶች ተለይተዋል።

ከዚህ በላይ የተተነተኑትን በድርሰቶቹ ውስጥ የታዩ ዋናዎቹ የሰዎች ስህተቶች ክስተት ከዚህ በታች በአጭሩ ተገልጸዋል፡-

በቋንቋ አጠቃቀም ላይ የታዩ ችግሮች፡- ቃላት በዓረፍተ ነገር ውስጥ የአማርኛ ቋንቋ አጠቃቀምን ያለማወቅ አወቃቀር ተዋቅረዋል፤ በመቀጠል የሆሜያት እና የፊደላት አጻጻፍ ችግር መሠረታቸው ሶስት ነገሮች መሆናቸውን ተጠቅሷል፤ ይኸውም አንደኛው የአማርኛ ቋንቋ ድምጾችን፣ ሆሜያትን (ፊደላትን) በአቀነጃጀት ጊዜ ከግዕዝ እስከ ሳብዕ ያሉትን በአማርኛው የአቀነጃጀት ሥርዓት ትርጉም ያለውን ቃል ለመመሠረት (ለማቀናጀት) ለይቶ አለመረዳት፤ ሁለተኛው የአማርኛው የአናባቢ እና ተናባቢ የአቀነጃጀት ሥርዓትን በአፍ መፍቻ ቋንቋ የአቀነጃጀት ሥርዓት ለማቀናጀት መሞከር፤ ሶስተኛው በአፍ መፍቻ ቋንቋቸው የሌሉ ነገር ግን በአማርኛ ቋንቋ የሚገኙ ድምጾች (ሆሜያት) እና አናባቢዎችን ቀይሮ ወይም ለውጦ ለመጠቀም የሚያስገድደው የቋንቋው ህግ የችግሩ አካል እንደሆነ ተገልጿል።

በአረፍተነገር አወቃቀር ላይ የታዩ ችግሮች፡-

በዚህ አቢይ ስህተት ስር አራት ንዑሳን የስህተት ዓይነቶች ይገኛሉ።እነርሱም በዓረፍተነገር ውስጥ የጾታ፣የመደብ እና የቁጥር ባለመጣጣም የባለቤት እና የግስ አለመስማማት፣ዓረፍተ ነገር ውስጥ የመስተዋድድ አገባብ፣ዓረፍተ ነገር ውስጥ የተሳቢ እና የአያያዣች አጠቃቀም ስህተቶች ናቸው። የነዚህ ስህተቶች መንስዔ ሊሆን የሚችለው የአፍ መፍቻ ቋንቋቸው መዋቅራዊ ሥርዓት እንደሚሆን ታሰቧል።

በቃል ውስጥ የሆሄያት (የፊደላት)ጭመራ እና ቅነሳ፡- በተተኪሪ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ ለገቡበት ቦታ ተፈላጊ ሳይሆኑ እየገቡ የድርሰቱን መልዕክት ከሚያዘቡ ስህተቶች አንዱ በቃል ላይ የሆሄያት (ፊደላት) ጭመራ ነው።በተቃራኒው ደግሞ በአንድ ቃል ወይም ሀረግ ውስጥ መገኘት የሚገባቸው ሆሄያት (ፊደላት)እንደሌሉ ታይቷል።

ለመመደብ ያልተቻሉ ስህተቶች፡-ይህ ስህተት የሚከሰተው ኢአፍፈት ተማሪዎች እንደሚናገሩት ስለሚጽፉ ነው።መለየት ያልተቻሉ ሲባል ከቃላትም ይሁን ከሀረጎች ሊለዩ ያልተቻሉ፣ ስህተትነታቸው ይህ ነው ተብለው ከሰዋሰው ሥርዓትና ፍቺ አንጻር ስያሜ መስጠት ያልተቻሉና መልዕክት የሌላቸው መሆናቸውን በጻፏቸው ድርሰቶች ውስጥ ተመልክተናል።

በጥቅሉ የሊቢጢሳ አፍ ፊት ተማሪዎች ድርሰት ሲጽፉ ለተፈጠረው ስህተት የማስተማሪያ መሣሪያዎች አዘገጃጀት፣ የማስተማር ሂደት ድክመት እና ማህበራዊ ሥነልቦናዊ ሁኔታዎች ለስህተት አፈጻጸሙ አስተዋፅዖ ቢኖራቸውም (ድጋፍ ቢሆኑም) ዋናው የስህተቱ መንስዔ ግን የአፍ መፍቻ ቋንቋ ጣልቃ ገብነት ተፅዕኖ እንደሆነ በሠነድ ፍተሽው እና በመጠይቆቹ ተመልክተናል።

ሲጠቃለል የዚህ ጥናት ውጤት ወይም ግኝት፡- አፋቸውን በሊቢጢሳ ቋንቋ የፈቱ የአስረኛ ክፍል ተማሪዎች በአማርኛ ቋንቋ ድርሰት በሚጽፉበት ጊዜ የፈጽሟቸው ሰዋሰዋዊ ስህተቶች ዓይነት ተለይተዋል፤በጻፉት ድርሰት ውስጥ የሚገኙ ሰዋሰዋዊ ስህተቶች መጠን ታውቋል፤ተማሪዎች በጻፉት ድርሰት ውስጥ ለተከሰቱት ስህተቶች መንስዔ ወይም ምንጩ ተጠቁሟል።ለአብነት ከላይ የተገለጸውን ለመድገም ሳይሆን ለመጠቀም ቃላት በዓረፍተነገር ውስጥ የአማርኛ ቋንቋ አጠቃቀምን ያለማወቅ አወቃቀር ተዋቅረዋል፤በመቀጠል የድምጾች፣ሆሄያት(የፊደላት)አጻጻፍ ችግር መሠረታቸው ሶስት ነገሮች መሆናቸው ተጠቅሷል፤ሶስተኛ በቀጥታ እንደ አፍ መፍቻ ቋንቋ የስህተት ምንጭ ባይሆኑም ተማሪዎች ድርሰት ሲጽፉ ለተፈጠረው ስህተት የማስተማሪያ መሣሪያዎች አዘገጃጀት፣ የማስተማር ሂደት ድክመት እና ማህበራዊ ሥነልቦናዊ ሁኔታዎች ለስህተቱ አፈጻጸም አስተዋፅዖ እንዳላቸው ጥናቱ አሳይቷል።

5.2. የመፍትሄ ሀሳቦች

የጥናቱን ዓላማ መነሻ በማድረግ ለተተገበሩ ክንውኖች እና ለጥናቱ በተሰበሰቡ መረጃዎች በተተነተኑ የትንተናው ውጤቶች (ግኝቶች) እና በማጠቃለያ ሀሳቦች መሠረት የሚከተሉት የመፍትሄ ሀሳቦች ተሰንገረዋል።

1. የአፍ መፍቻ ቋንቋቸው ሆሄያትና ድምጾች ከአማርኛ ቋንቋ ሆሄያትና ድምጾች ጋር ያለቸውን ልዩነት አለማወቅ፣ የአማርኛው የአናባቢ እና ተናባቢ የአቀነጃጀት ሥርዓትን በአፍ መፍቻ ቋንቋ የአቀነጃጀት ሥርዓት ለማቀናጀት መሞከር ወይም በአፍ መፍቻ ቋንቋቸው የሌሉ ነገር ግን በአማርኛ ቋንቋ የሚገኙ ድምጾች(ሆሄያት) አናባቢዎችን እና ተናባቢዎችን ቀይሮ ወይም ለውጦ ለመጠቀም የሚያስገድደው የቋንቋው ህግ የችግሩ አካል እንደሆነ እና በጽህፈት ጊዜ ተፅዕኖ ማሰደሩ ታይቷል፤ እነዚህን ችግሮች ለመቅረፍ ለይቶ ለማሳወቅ እና ለማጻፍ ትኩረት ሰጥቶ ቢሠራ፤
2. የአማርኛ ቋንቋ ድምጾችን፣ ሆሄያትን (ፊደላትን) በአቀነጃጀት ጊዜ ከግዕዝ እስከ ሳብዕ ያሉትን በአማርኛው የአቀነጃጀት ሥርዓት ትርጉም ያለውን ቃል ለመመሠረት (ለማቀናጀት) ለይቶ አለመረዳት ታይቷል ስለዚህ በትክክል እያቀናጁ ቃላትን እንዲመሰርቱ በትጋት ቢሰራ፤
3. ቃላት በዓረፍተነገር ውስጥ የአማርኛ ቋንቋ አጠቃቀምን ያለማወቅ አወቃቀር ተዋቅረዋል፤ ቃላትን በዓረፍተነገር ውስጥ በቋንቋው ሥርዓት በተገቢው ስፍራ እንዲጠቀሙ የማሳየት (የማስረዳት) ሥራ ቢተኮርበት፤

ዋቢ ጽሁፎች

መሠሉ መንግስቱ (1991)።“የቸህኛ አፍ ፈት ተማሪዎች በአማርኛ ድርሰት ሲጽፉ የሚያንጸባርቋቸውን ሥነልሰናዊ ባህሪያት ጥናት።” ለሁለተኛ ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ጥናት፤ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ (ያልታተመ)።

መሠረት ጣፋ (2003)።“በሀረማያና አዴሌ ከፍተኛ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች በአሮምኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ የዘጠነኛ ክፍል ተማሪዎች በአማርኛ ድርሰት በሚጽፉበት ጊዜ የሚፈጽሟቸው ዋናዎች ስህተት አይነቶችና የስህተት ምንጮች ትንተና።” ለሁለተኛ ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ጥናታዊ ጽሁፍ፤ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ (ያልታተመ) ።

ሙልጌታክብስር (2003)።“በአርባምንጭ መምህራን ትምህርት ኮሌጅ በአማርኛ ቋንቋ ትምህርት ክፍል አፋቸውን በጋሞኛ ቋንቋ የፈቱ የሁለተኛ ዓመት የክላስተር ዕጩ መምህራን ድርሰት በሚጽፉበት ጊዜ የሚፈጽሟቸው ስህተቶች ትንተና።” (ለሁለተኛ ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ጥናታዊ ጽሁፍ፤ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ (ያልታተመ)።

ማረው አለሙ (1996)። በሳል ድርሰት ማስተማሪያ። አዲስ አበባ፣ ብርሀን እና ሰላም ማተሚያ ቤት።

ምህረት ሳዳሞ (1998)።“ በዋቻም አጠቃላይ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት በሀድይኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ የዘጠነኛ ክፍል ተማሪዎች ድርሰት ሲጽፉ የሚፈጽሟቸው ስህተቶች ትንተና።” ለሁለተኛ ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ጥናት አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ (ያልታተመ)።

ባዩ ይማም (2003)። አጭርና ቀላል የአማርኛ ሰዋስው። አዲስ አበባ፣ አልፋ ማተሚያ ቤት።

ባዩ ይማም (2009)። የአማርኛ ሰዋስው። አዲስ አበባ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ማተሚያ ቤት።

ተክሌ አስፋ (1989)።“በቡታጅራ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት አፋቸውን በመስቃንኛ ቋንቋ የፈቱ የአስረኛ ክፍል ተማሪዎች በአማርኛ ሲጽፉ የሚፈጽሟቸው ስህተቶች ትንተና።” ለሁለተኛ ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ጥናት አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ (ያልታተመ)።

አማረሰውነት (1996)።“አፋቸውን በትግሪኛ ቋንቋ የፈቱ የስምንተኛ ክፍል ተማሪዎች በአማርኛ ቋንቋ ሲጽፉ የሚፈጽሟቸው ሥነልሰናዊ ስህተቶች ጥናት።” ለሁለተኛ ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ጥናት አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ (ያልታተመ)።

ዘውዱ ምልክት (1996)።“በአዊ መስተዳደር ዞን በአዊኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ የስምንተኛ ክፍል ተማሪዎች በአማርኛ ቋንቋ ድርሰት ሲጽፉ የሚፈጽሟቸው ስህተቶች ትንተና።” አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ለሁለተኛ ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ጥናት (ያልታተመ)።

ያለው እንዳወቅ (2009)። የምርምር መሰረታዊ መርሆዎች እና አተገባበር። ሶስተኛ እትም፣ አዲስ አበባ፣ ንግድ ማተሚያ ቤት።

ጌታሁን አማረ (2011)። የአማርኛ ሰዋስው በቀላል አቀራረብ። ሁለተኛ እትም ፣ አዲስ አበባ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ቢ.ኢ. ማተሚያ ቤት።

ጌታሁን አማረ (1990)። ዘመናዊ የአማርኛ ሰዋስው በቀላል አቀራረብ። አዲስ አበባ፣ አልፋ ማተሚያ ቤት።

ጌታቸው እንዳላግደው (2011):: ቋንቋና ሥነልሳን መግቢያ::አዲስ አበባ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ::

Atkinson, D. (2003) "L2 Writing in the post process era, Introduction on." *Jornal of Second Language Writing* .12.3-15.

Batstone, R. (1994) *Grammar*. Oxford: Oxford University Press.

Brown, H.D. (1994). *Principles of Language Learning and Teaching*. (3rd ed.). USA: San Francisco State University.

Byrne, D. (1988). *Teaching Writing Skills*. London: Longman. Flower, L. S.

Corder, S.P.(1974) The significance of Learners Errors. In J. RJ hrds (ed.) *Error Analysis: Perspectives on Second Language*. PP1-27. London and Newyork: Longman Group UK Limitd.

Dubin, F. and E. Olshtain (1986) *Course Design: Developing Programs and Materials for Language Learning*. Cambridge: Cambridge University Press

Dulay et.al.(1982), *Language Two*. Oxford: Oxford University press.

Harmer, J. (1991). *The Practice of English Language Teaching*. Landon: Longman Group Ltd.

Littlewood, W.(1986) *Foreign and Second Language Learning Language Acquisition Research and its Implication*. Cambridge: Cambridge University press.

Loot,D.(1983) *Analysing and Counteracting Interference Errors ELT*, Vol 37, o 3, pp256-261.

Norrish, H.J.(1983) *Language Learners and their Reeor*: London and Basing stoke: McMillan Publishers Ltd.

Norrish, H. J.(1992) *Language Learners and their Errors*. London: Macmillan Publishers Ltd.

Norish, H.J.(1993). *Language Learners and Their Errors*. London and Basing stoke McMillan Publishers Ltd .

Nunan, D.(1999) *Second Language Teaching and Learning*. USA: Heinl & Henle Publishers.

Pamer, F. (1984). *Grammar*: London: Penguin Book.

- Raimes, A. (1983) *Techniques in Teaching Writing*. Oxford: Oxford University Press.
- Reichards, J.C. (1990). *The Language Teaching Matrix*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Richards, J.C. (1974) *Error Analysis perspectives on second Language Analysis*. London and New York: Longman Group Ltd.
- Ur, Penny. (1988) *Grammar Practice activities*. A practical guide for teachers. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ur, Penny. (1982) "Writing: The Process of Discovering Meaning." *TESOL Quarterly*. Vol (16), 195.
- Ur, Penny. (1996) *A Course in Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.

አባሪዎች

አባሪ-11

3.3.1.2. ስህተቶችና ለስህተት ዓይነቶቹ የተሰጠ የማረጋገጫ መለያ ቁጥር

1.1.የቋንቋ አጠቃቀም	
1.1.1.የቃላት አጠቃቀም የሆሄያትና የድምፆች አፃፃፍ	= 011
1.1.2.የሆሄያትና የድምፆች አፃፃፍ	=012
1.1.3.የቃላት ድረታና ግግሞሽ	=013
1.2.የዓረፍተነገር አወቃቀር	
1.2.1.የዓረፍተነገር ከፆታ፣ከመደብ እና ቁጥር አለመስማማት	=021
1.2.2.የመስተዋድድ አገባብ ስህተት	=022
1.2.3.የተሳቢ አጠቃቀም ስህተት	=023
1.2.4.የአያያዦች አጠቃቀም ስህተት	=024
1.3.የሆሄያት እና ድምፆች ጭመራና ግድፈት	=03
1.4.ለመመደብ ያልተቻሉ /ትርጉም የለሽ/ስህተቶች	=04

አባሪ-12

በተማሪዎች የሚጻፍ ድርሰት ርዕሶች

ሀ.ድርሰት አንድ

- 1.ከማረቆ/ሊ.ቢ.ዶ/ የእርቅ ሥርዓት አንዱን መርጣችሁ ድርሰት ጻፉ
- 2.ከማረቆ/ሊ.ቢ.ዶ/የባህል ምግቦች ሁለቱን ብቻ መርጣችሁ አዘገጃጀቱንና አቀራረቡን ድርሰት ጻፉ
- 3.ኢትዮጵያንና እናትን በንጽጽርም ሆነ በማመሳሰል ድርሰት ጻፉ

ለ. የድርሰት ሁለት

- 1.የማረቆ/ሊ.ቢ.ዶ/ ባህላዊ ዳኝነት /ራጋማጋ/ሥርዓት አጀማመርና አፈጻጸም ላይ ድርሰት ጻፉ
- 2.በማረቆ/ ሊ.ቢ.ዶ/የጋብቻ ሥርዓት ከመተጫጨት እስከ ሰርግ ሥርዓት ያለውን ሃይት ጻፉ

አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ የሂደት ማረጋገጫና የጥናት ማረጋገጫ ኮሌጅ የአማርኛ ቋንቋ፣ ሥነ ጽሑፍ እና ፎክሎር ክፍል ትምህርት የድኅረ ምረቃ መርሐ ግብር

በተማሪዎች የሚሞላ የጽሑፍ መጠይቅ

ይህ መጠይቅ በደቡብ ክልል በጉራጌ ዞን በማረቆ ወረዳ በኡዳሳ ረጅ/ቢዳራ ፋቃ/ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት አፋቸውን በሊቢጢሳ ቋንቋ የፈቱ የአስረኛ ክፍል ተማሪዎች በአማርኛ ቋንቋ ድርሰት በሚጽፉበት ጊዜ የሚፈጽሟቸውን ሰዎች ስህተቶች ለመፈተሽ የሚያስችል መረጃ ለመሰብሰብ ታስቦ የተዘጋጀ ነው።

የጥናቱ ውጤት ትክክለኛነት የሚወሰነው በምትሰጠው/ጨው መረጃ ታማኝነት ነው። ይህን ተገንዝቦ/ሽ ተገቢ ምላሽ በመስጠት ላደረግኸው/ሽው ቀና ትብብር የላቀ ምስጋናዬን ከወዲሁ አቀርባለሁ።

ማሳሰቢያ:-

- በመጠይቁ ላይ ስም ወይም መለያ ቁጥር መጻፍ አያስፈልግም።
- ሁሉም ጥያቄ የሚመለሰው በግል ነው።
- በምርጫ የቀረቡ ጥያቄዎች መልሱን የያዘውን ቁጥር በመክበብ ይመለሳሉ።

የግል ሁኔታ መረጃ 1. ትምህርት ቤት _____

ማሳሰቢያ:-

- በመጠይቁ ላይ ስም ወይም መለያ ቁጥር መጻፍ አያስፈልግም።
- ሁሉም ጥያቄ የሚመለሰው በግል ነው።
- በምርጫ የቀረቡ ጥያቄዎች መልሱን የያዘውን ቁጥር በመክበብ ይመለሳሉ።
- በምዘና ጥያቄዎች የየራሳችሁን የግል አመለካከት፣ አስተሳሰብ እና ዝንባሌ ሙሉ።

ክፍል ሁለት

መመሪያ አንድ:- ከዚህ በታች ለቀረቡት ጥያቄዎች አራት አማራጮች በመልስነት ቀርቦታል። ለጥያቄው በራሳችሁ አመለካከት እና አስተሳሰብ ከተሰጡት አማራጮች መልስ ይሆናል የምትሉትን ቁጥር ብቻ በመክበብ አመልክቱ።

1 የአማርኛ ቋንቋ መምህራን በአማርኛ ክፍል ጊዜ ድርሰት አጽፈው ያውቃሉ ?

1. ሁልጊዜ ያጽፋሉ	2 በአብዛኛው ያጽፋሉ
3 አንዳንድ ጊዜ አያጽፉም	4 ምንም አያጽፉም

2. መምህራችሁ በአማርኛ ቋንቋ የጻፉትን የጽሑፍ መልመጃዎች አርመው ስህተቶቻችሁን ይጠቁማችኋል?

1. ሁልጊዜ ይታረማል ስህተት አይጠቆምም	2. አንዳንድ ጊዜ ይታረማል ስህተት ይተቆማል
3. አንዳንድ ይታረማል ስህተት አይጠቆምም	4. ታርሞ አይታወቅም

3. በአማርኛ ቋንቋ ክፍለ ጊዜ በጽሁፋችሁ ላይ የተገኙት ስህተቶችን የሚጠቁሙዎችሁ ከሆነ ስህተቶቹ ከሚከተሉት የትኞቹን ነው የሚያሳዩዎችሁ?

1. የሆሄያት እና ቃላት 2. የግስ እና የባለቤት 3. ሁሉንም ያስረዱናል 4. ሁሉንም አያስረዱንም

4. በመማሪያ ክፍል ውስጥ ጽሁፈትን የምትማሩት በምንድን ነው?

1. ከመማሪያ መጽሀፉ ነው 2. አብዛኛውን ከመማሪያ መጽሀፉ ነው
3. አንዳንዴ ከመማሪያ መጽሀፉ ነው 4. ከመማሪያ መጽሀፉ ውጪ ነው

5. በአማርኛ ክፍለ ጊዜ በመማሪያ ክፍል ውስጥ ትገኛለህ /ሽ? 1. በፍጹም አልገኝም 2. አብዛኛውን ጊዜ አልገኝም 3. አልፎ አልፎ እገኛለሁ 4. ዘውትር እገኛለሁ

6. .ለ5ኛ ጥያቄ መልስህ /ሽ / 1/2 ከሆነ በምን ምክንያት?

1. አማርኛ ስላማላውቅ የመማር ፍላጎት የለኝም 2. አማርኛን ብማር አይጠቅመኝም ብዬ ስለማስብ 3. በሀገር አቀፍ ፈተና ስለማልፈተን 4. ከላይ በተጠቀሱት ሁሉም ምክንያቶች

7. ለትምህርት ቤታችሁ ሥነጽሁፍ፣ ድራማ እና ሚኒሚዲያ ክብብ ጽሁፎችን እንድታቀርቡ መምህራችሁ ያነሳሳችኋል? 1. ሁልጊዜ ያነሳሳሉ 2. በአብዛኛው ያነሳሳሉ

3. አንዳንዴ አያነሳሱም 4. በፍጹም አያነሳሱም

8. መምህራችሁ የሚሰጣችሁን የጽሁፈት መልመጃዎችን ትሰራለህ /ሽ?

1. ዘውትር እሰራለሁ 2. አብዛኛውን ጊዜ እሰራለሁ
3. አልፎ አልፎ እሰራለሁ 4. በፍጹም ሰርቼ አላውቅም

መመሪያ ሁለት፡- ቀጥሎ ያሉት መመዘኛ ጥያቄዎች የራሳችሁን የግል አመለካከት፣ አስተሳሰብ እና ዝንባሌ የሚጠይቁ ስለሆነ እንደአጠያየቁ ስትመልሱ ከጥያቄው ፍትሰፊት የX ምልክት በሳጥኑ ውስጥ አድርጉ

ተ.ቁ	ጥያቄ	በጣም ከፍተኛ	ከፍተኛ	መካከለኛ	ዝቅተኛ	በጣም ዝቅተኛ
1	የአማርኛ ቋንቋ ለመማር ያለህ/ሽ/ፍላጎት					
2.	የጽሁፈትም ሆነ የድርሰት መልመጃዎችን ለመለማመድ ያለህ/ሽ ፍላጎት					
3.	የአማርኛ መምህር በክፍለጊዜ ለማስተማር ያለው ፍላጎት					
4	የሊቢጢሳ ቋንቋ የአማርኛ ቋንቋን ጽሁፍ በሥርዓት እንዳትጽፍ/ፊ/እንዳትጠቀም /ሚ/ያሳደረብህ/ሽ ተጽዕኖ					
5	ከአማርኛ ይልቅ ሊቢጢሳን ለመማር ያለህ /ሽ ፍላጎት					
6	በአመርኛ ስጽፍ ስህተቶችን የምሰራው የቋንቋውን ሰዎስዎዊ ሥርዓት ባለማወቁ ነው					

7	በአማርኛ ቋንቋ ስጽፍ ለተሳሳት-ኩት ስህተት ከመምህራ ምጋቤ ምላሽ ይሰጠኛል					
8	የጽህፈት ክህሎን እንዳጎለብት አንዳንድ የጽሁፍ ዓይነቶች በመምህራ ይቀርቡልኛል					
9	ቀደም ሲል በተለያዩ ክፍሎች ድርሰት መጻፍ ባለመለማመዴ ለአሁኑ ስህተት ዳርጎኛል					
10	በአማርኛ ቋንቋ ዓረፍተነገሮችን ስጽፍ የሊቢጢሳ ቋንቋ ዓረፍተነገር አወቃቀርጣልቃ እየገባ እቸገራለሁ					
11	በአማርኛ ጽህፈት ስጽፍ የአማርኛ ሆሄያት /ፊደላት ሳድስ እና ሳልስ ለይቶ ለማወቅ እቸገራለሁ።					

አባሪ-14

በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ የሂውማኒቲስ፣ የቋንቋዎች ጥናት፣ የጋዜጠኝነት እና የኮሙኒኬሽን ኮሌጅ የአማርኛ ቋንቋ፣ ሥነ ጽሑፍ እና ፎክሎር ክፍል ትምህርት የድኅረ ምረቃ መርሐ ግብር

ለአማርኛ ቋንቋ መምህር ከቀረበ ቃለ መጠይቅ የተገኘ ቃለ ምልልስ

የቃለ መጠይቅ ቅጂች

ከቋንቋ መምህር ጋር የተደረገ ቃለ-ምልልስ

መምህር አንድ

ሚያዚያ 24/08/2015

የትምህርት ቤቱ ስም፡-ኡዳሳ ረጴ ከፍተኛ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት

ሰዓት 4.00 -- 4.20

በቅድሚያ ትውውቅ ካደረግን በኋላ የጥናቱን ዓላማ አስተዋወቅኩኝ፤ ከዚያም ለቃለመጠይቁ መቅረጻ ድምጽ እንደምጠቀም ነግራ ፈቃደኛ መሆኑን አረጋገጥኩኝ። ለቃለመጠይቁ ምቹ ይሆናል ባለበት ቦታ ወደ ትምህርት ክፍሉ አመራን። ወደቃለ-መጠይቁ ቀጥታ ከመግባቴ በፊት ለቃለ መጠይቁ ያዘጋጀሁትን ዑብይ ወይም መሪ ጥቂዎችን በንባብ አሰምቼ በተረጋጋ መንፈስ እንዲመልስልኝ ጥያቄዬን በመጠየቅ የሚፈለገው መረጃ የሊቢዶ ተማሪዎች ድርሰት ሲጽፉ የሚከሰተውን ሰዋሰዋዊ ስህተት መንስዔ ምን እንደሆነ ለመገንዘብ መሆኑን ገልጬ እሄንን በተመለከተ አፅንኦት ሰጥቶ እንዲነግረኝ ተነጋግረን ቃለመጠይቁን ጀመርኩ።

መግለጫ፡- መር. መምህር

ጥ. ጥያቄ

ጥያቄ 1. በአማርኛ ክፍለጊዜ ተማሪዎችን ድርሰት አጽፈህ ታውቃለህ?

መር.1 «አላስተማርኩም ወይም አላጻፍኩባቸውም»

ተጨማሪ ጥያቄ ያላስተማርክበትን ምክንያት ትንሽ ዘርዘር ያለ ነገር ብትገልጽልኝ?

«በመጀመሪያ ተማሪዎቹ ቋንቋውን ያውቁታል ወይ ይናገሩታል ወይም የሚል ነገር መነሳት አለበት፤ ድርሰት ሲጽፉ መጻፍ ያለባቸው የሚናገሩበት ሲሆን ነው፤ የሚጽፉትም ለመናገር ያሰቡትን ስለሆነ ስለዚህ እኔንን በማሰብ አላጻፍኳቸውም ወይም አላስተማርኳቸውም፡፡»

ጥያቄ 2. ጽህፈትን ለማስተማር የሚጠቀሙባቸውን የትምህርት ይዘት ምንጭ ብትገልጽልኝ?

መር 1. « ከመጽሀፉ ውስጥ ቀለል ቀለል የሚሉትን ይዘቶችን ነው፡፡»

ተጨማሪ ጥያቄ እንግዲህ እንደመልስህ ከሆነ በመጽሀፉ ውስጥ ቀላል እና ከባድ ይዘት አለ ማለት ነው፡፡ አስቲ በሁለቱም ጥቂት ምሳሌ ቢገለጽ

« ቀለል የሚሉት ሀረጎች፣ ዓረፍተነገሮች ፣ ጽሁፍን ማሳጠር ሲሆኑ ከበድ የሚሉት አንቀጽ መጻፍ፣ ቃለ-ጉባዔ መጻፍ፣ ጽሁፍን ማስፋፋት እንደዚህ ሰፊ የሆኑ ነገሮች ናቸው፡፡»

ጥያቄ 3. ተማሪዎችን ድርሰት ወይም ጽህፈት አጽፈህ አርመህ ታውቃለህ?

መር.1. « አልፎ አልፎ አጽፋለሁ አርማለሁ፡፡ »

ጥያቄ 4. ተማሪዎች ድርሰት ወይም ጽህፈት ሲጽፉ ለስህተታቸው ምክንያት ይሆናል ብለህ ያሰብከውን እስቲ ተናገር?

መር.1. « ሣልስ እና ሳድሶችን ወይም ፊደላትን በቃላት ውስጥ በአግባቡ አለመጻፍ እና የሊቢጢሳውን ቋንቋ ዓረፍተነገር አጠቃቀም ስልት በአማርኛው ላይ የመጠቀም ፡፡»

ጥያቄ 5. ከመጽሀፉ ይዘት እና የማስተማሪያ ግብዓት አንጻር ጽህፈትን ለማስተማር ያንተን የማስተማር ብቃት እንዴት ታየዋለህ?

መር 1. « በመጀመሪያ መጽሀፉ ሲዘጋጅ የሁለተኛ ቋንቋ ተናጋሪዎችን ችሎታ ያላየ ነው፤ በመቀጠል በሌላ የትምህርት ዓይነት ስልጠናና ዎርክሾፕ ሲሰጥ ለእኔ እስካሁን የለም ከዚህ የተነሳ ውስጤም ስለማይነሳሳ አልዘጋጅም፡፡»

ጥያቄ 6. በሊቢጢሳ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች የሚፈጽሙት ሰዎስዎዊ ስህተቶችን ለይተህ ምጋቤ ምላሽ ሰጥተህ ታውቃለህ?

መር 1. « ሰጥቼ አላውቅም፡፡»

ተጨማሪ ጥያቄ ለምን?

« ቅድም እኮ ተናግራለሁ፤ ተነሳሽነት የለኝም ፤ ሥልጠና ብዙ ዝግጅት የለኝም።»

ጥያቄ 7. የመማሪያ ግብዓቶች አዘገጃጀት እና የትምህርት ይዘቶች አደረጃጀት በጽህፈት ትምህርት ላይ አሉታዊ ተጽዕኖ አለው?

መር 1. « አዎ ለምሳሌ በቂ መማሪያ መጽሀፍት የሉም፤ በላይ-ብሬሪ ውስጥ በቂ የአማርኛ ሪፈራንስ የሉም፤ ተማሪዎቹ ከትምህርት ቤት ውጪ አማርኛ ቋንቋን አያገኙም፤ አዘጋጆቹ ይህን ችግር አያውቁም።»

ጥያቄ 8. በሳምንት ለአማርኛ የተመደበው ክፍለ ጊዜ መጠን በጽህፈት ትምህርት ላይ አሉታዊ ተጽዕኖ አለው?

መር 1. « አለው።»

ተጨማሪ ጥያቄ እንዴት ?

« ያንሳል በሳምንት ሁለት ክፍለጊዜ ብቻ ነው፤ በየትኛው ጽፈው በየትኛው ነው እርማት የሚሰጠው ሌሎች ይዘቶችን ስለዚህ ዝም ብሎ ማዳረስ ነው።»

ጥያቄ 9. በሊቢብሊዮ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች የጽህፈት ክህልን ለማዳበር ምን ቢደረግ የተሻለ ይሆናል ብለህ ታስባለህ?

መር 1. « የሊቢብሊዮ አፋቸው ተማሪዎችን ያገናዘበ በቂ መጽሀፍት ማዘጋጀት፤ የክፍለጊዜ ቁጥር(መጠን) ለጽህፈት እና ለእርማት እንዲበቃ መጨመር፤ ስለጽህፈት እና ስለሰዎስው የሚነበቡ መጽሀፍት ለላይ-ብሬ መግዛት፤ በአማርኛ ፊደላት(ሆሄያት) ላይ ትኩረት ሰጥቶ ማስተማር እና ከሊቢብሊዮ ጋር ያለውን ልዩነት ማስጠናት።»

ጥያቄ 10. ስለአማርኛም ሆነ ስለ ድርሰት ትምህርት የተማሪዎችን የመማር ፍላጎት እና የርሶንም የማስተማር ፍላጎት ጠቅለል ያለ አስተያየት ቢናገሩ ?

መር 1. « የተማሪዎች ፍላጎት አብዛኛው ለመማር ፍላጎት የላቸውም። ምክንያቱም በ12ኛ ክፍል አንፈተነውም፤ የምናገኘው ጥቅም ምንድን ነው ከትምህርት ቤት ውጪ ከማን ጋር ያገናኘናል የሚል እሳቤ አላቸው።»

ተጨማሪ ጥያቄ ይህንን የነሱን አስተሳሰብ እንዴት ተረዳህ?

« በአብዛኛው ክፍለ ጊዜ ስለሚፎርፉ እና መልመጃዎችን ስለማይሰሩ ችግሩን ለማወቅ አወያይቻለሁ።»

አመሠግናለሁ !!

ፀጋዬ ኃይለማርያም ባሩድ

በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ የሂውማኒቲስ፣ የቋንቋዎች ጥናት፣ የጋዜጠኝነት እና የኮሙኒኬሽን ኮሌጅ የአማርኛ ቋንቋ፣ ሥነ ጽሑፍ እና ፎክሎር ክፍል ትምህርት የድኅረ ምረቃ መርሐ ግብር

ለአማርኛ ቋንቋ መምህርት ከቀረበ ቃለ መጠይቅ የተገኘ ቃለ ምልልስ

የቃለ መጠይቅ ቅጂች

ከአማርኛ ቋንቋ መምህርት ጋር የተደረገ ቃለ-ምልልስ

መምህርት 2

ሚያዝያ 24/08/2015

የትምህርት ቤቱ ስም፡-ቢ.ዳራ ፋ.ቃ ከፍተኛ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት

ሰዓት 6.00 --6.20

በቅድሚያ ትውውቅ ካደረግን በኋላ የጥናቱን ዓላማ አስተዋወቅኩኝ፤ ከዚያም ለቃለመጠይቁ መቅረጻ ድምጽ እንደምጠቀም ነግራ ፈቃደኛ መሆኗን አረጋገጥኩኝ። ለቃለ-መጠይቁ ምቹ ይሆናል ባለችበት ቦታ ወደ ትምህርት ክፍሉ አመራን። ወደቃለ-መጠይቁ ቀጥታ ከመግባቴ በፊት ለቃለመጠይቁ ያዘጋጀሁትን ዐብይ ወይም መሪ ጥቂዎችን በንባብ አሰምቼ በተረጋጋ መንፈስ እንድትመልስልኝ ጥያቄዬን በመጠየቅ የሚፈለገው መረጃ የሊቢይ ተማሪዎች ድርሰት ሲጽፉ የሚከሰተውን ሰዋስዋዊ ስህተት መንስዔ ምን እንደሆነ ለመገንዘብ መሆኑን ገልጬላት እሄንን በተመለከተ አፅንኦት ሰጥታ እንድትነግረኝ ተነጋግረን ቃለመጠይቁን ጀመርኩ።

መግለጫ. መርት= መምህርት

ጥ= ጥያቄ

ጥያቄ 1. በአማርኛ ክፍለጊዜ ተማሪዎችሽን ድርሰት አጽፈሽ ታውቂያለሽ?

መርት. 2. « በአብዛኛው አላስተማርኩም »

ተጨማሪ ጥያቄ ለምን?

« የተማሪዎቹ ፍላጎት አነስተኛ መሆኑ እና በታችኞቹ ክፍሎች ተምረው ስላልመጡ»

ተጨማሪ ጥያቄ፡- ለምሳሌ አንቺ ከ9ኛ እስከ 12ኛ ታስተምሪያለሽ በ9ኛ ክፍል ምዕራፍ ሁለት ላይ ተራኪ ድርሰት መማር እንዳለባቸው በመርሃ ትምህርቱ እና በመማሪያ መጽሀፉ ላይ ተዘጋጅቶ ይገኛል እንዴት አርገሽ አለፍሽው?

« አላስተማርኩም ወይም አላጻፍኩም ስለተራኪ ድርሰት ምንነት ብቻ ገለጻ ሰጥቼ ማስታወሻ ነው ያጻፍኩት»

ጥያቄ.2. ጽሀፈትን ለማስተማር የምትጠቀሟውን የትምህርት ይዘት ምንጭ ብትገልጧልኝ?

መርት. 2. « ድርሰትን ከማጻፍ ውጪ ያሉትን መልመጃዎችን አንዳንዴ አጽፋቸዋለሁ።»
ጥያቄ.3. ተማሪዎችን ድርሰት ወይም ጽህፈት አጽፈሽ አርመሽ ታውቂያለሽ?

መርት. 2. « አንዳንዴ አጽፋለሁ አርማለሁ»

ጥያቄ 4. ተማሪዎች ድርሰት ወይም ጽህፈት ሲጽፉ ለስህተታቸው ምክንያት ይሆናል ብለው ያሰብሽውን እስቲ ተናገሪ?

መርት.2.« ከቃላት አቀናጃጀት እስከ ዓረፍተነገር አወቃቀር የሚጽፉት የሊቢጢሳውን ዓረፍተነገር አወቃቀር በመቀላቀል ነው። በቃላት ውስጥ ፊደላትን ከግዕዝ እስከ ሳብብዕ ያሉትን በትክክል አቀናጅተው አይጽፉም።»

ጥያቄ.5. ከመጽሀፉ ይዘት እና የማስተማሪያ ግብዓት አንጻር ጽህፈትን ለማስተማር ያንቺን የማስተማር ብቃት እንዴት ታዩዋለሽ?

መርት. 2. « መጽሀፉ የተዘጋጀው የሊቢጢሳ ተናጋሪዎችን አካባቢንና ማንነት ያገናዘበ አይደለም ፤ ሥልጠናና የትምህርት ዕድል ስላልተሰጠኝ የማስተማር ሞራል የለኝም ። ስለዚህ መማር በሚገባቸው ልክ እያስተማርኩ ነው ብዬ አላሳብም።»

ጥያቄ 6. በሊቢጢሳ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች የሚፈጽሙት ሰዎቻቸው ስህተቶችን ለይተሽ ምጋቤ ምላሽ ሰጥተሽ ታውቂያለሽ ?

መርት. 2. « አልሰጠሁም»

ተጨማሪ ጥያቄ ለምን ?

« እኔ እራሴ የሰዎቻቸው አውቀት ብዙ የለኝም።»

ጥያቄ.7. የመማሪያ ግብዓቶች አዘገጃጀት እና የትምህርት ይዘቶች አደራጀት በጽህፈት ትምህርት ላይ አሉታዊ ተጽዕኖ አለው?

መርት.2. « አዎ ለተማሪው መማሪያ መጽሀፍ የለውም፤ የተዘጋጀው መጽሀፍ የተማሪዎችን ቋንቋ አላገናዘበም። »

ጥያቄ.8. በሳምንት ለአማርኛ የተመደበው ክፍለ ጊዜ መጠን በጽህፈት ትምህርት ላይ አሉታዊ ተፅዕኖ አለው?

መርት 2. « አለው »

ተጨማሪ ጥያቄ ስለዚህ ምን መሆን አለበት ?

« ለማጻፍም ሆነ ለማረም ስለሚያንስ ቢጨመር ይሻላል »

ጥያቄ 9. በሊቢጢሳ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች የጽህፈት ክህልን ለማዳበር ምን ቢደረግ የተሻለ ይሆናል ብለሽ ታስቢያለሽ ?

መርት 2. « በቂ የመማሪያ መጽሀፍት እንዲኖሩ ማድረግ፤ በቤተመጽሀፍት የአማርኛ መጽሀፍት ማኖር፤ የሊቢጢሳውን እና የአማርኛውን ፊደላት ልዩነት እንዲያውቁ ማድረግ እና ማለማመድ።»

ጥያቄ 10. ስለ አማርኛም ሆነ ስለ ድርሰት ትምህርት የተማሪዎችሽን የመማር ፍላጎት እና የራስሽንም የማስተማር ፍላጎት ጠቅለል ያለ አስተያየት ብትናገሩ ?

መርት.2. « ብንማር ጥቅም አለው ወይ የሚል ጥርጣሬ መኖር፣ ብሄራዊ ፈተና ስለማንፈተን ምን አለፋን አሁን የተናገርኩትን በማሰብ ዝግጁነት እና ተነሳሽነት የላቸውም። ተማሪዎች በአግባቡ

ባለመከታተላቸው እና የመማር ፍላጎትም ስለሌላቸው የአኔም ተነሳሽነት አናሳ ነው፤ ስልጠና እና የትምህርት ዕድል ባለማግኘቱ ሞራል የለኝም። »

አመሠግናለሁ!!

ፀጋዬ ኃይለማርያም ባሩድ

አባሪ 15 የተማሪዎች መጠይቅ ምላሽ

ሠንጠረዥ 1: የአማርኛ ቋንቋ መምህራን በአማርኛ ክፍለ ጊዜ ድርሰት አጽፈው ያውቃሉ

የአማርኛ ቋንቋ መምህራን በአማርኛ ክፍለ ጊዜ ድርሰት አጽፈው ያውቃሉ?	ድግግሞሽ	በመቶኛ	Valid Percent	Cumulative Percent
ሁል ጊዜ ያጽፋሉ	9	9.0	9.0	9.0
ባብዛኛው ያጽፋሉ	8	8.0	8.0	17.0
አንዳንድ ጊዜ አያጽፉም	21	21.0	21.0	38.0
ምንም አይጽፉም	62	62.0	62.0	100.0
ጠቅላላ ድምር	100	100.0	100.0	

ሠንጠረዥ 2

መምህራችሁ በአማርኛ ቋንቋ የጻፉትን የጽሁፍ መልመጃ ያርማሉ?	ድግግሞሽ	በመቶኛ	Valid Percent	Cumulative Percent
ሁል ጊዜ ይታረማል	8	8.0	8.0	8.0
ባብዛኛው ይታረማል	13	13.0	13.0	21.0
አንዳንድ አይታወቅም	16	16.0	16.0	37.0
ታርሞ አይታወቅም	63	63.0	63.0	100.0
ጠቅላላ ድምር	100	100.0	100.0	

ሠንጠረዥ 3:

በአማርኛ ቋንቋ ክፍለ ጊዜ በጽሁፋችሁ ላይ የተገኙት ስህተቶችን የሚጠቁሙዎችሁ ከሆነ ስህተቶቹ ከሚከተሉት የትኞቹን ነው የሚያሳዩዎችሁ?	ድግግሞሽ	በመቶኛ	Valid Percent	Cumulative Percent
የሆሄያት እና ቃላት	9	9.0	9.0	9.0
የግስና የባለቤት	10	10.0	10.0	19.0
ሁሉንም ያስረዱናል	14	14.0	14.0	33.0
ሁሉንም አያስረዱንም	67	67.0	67.0	100.0
ጠቅላላ ድምር	100	100.0	100.0	

ሠንጠረዥ 4:

በመማሪያ ክፍል ውስጥ ጽህፈትን የምትማሩት	ድግግሞሽ	በመቶኛ	Valid Percent	Cumulative Percent
ከመማሪያ መጽሀፍ ነው	13	13.0	13.0	13.0
አብዛኛውን ከመማሪያ መጽሐፍ ነው	55	55.0	55.0	68.0
አንዳንድ ከመማሪያ መጽሀፍ ነው	15	15.0	15.0	83.0
ከመማሪያ መጽሀፍ ውጪ ነው፡	17	17.0	17.0	100.0
ጠቅላላ ድምር	100	100.0	100.0	

ሠንጠረዥ 5:

በአማርኛ ክፍለ ጊዜ በመማሪያ ክፍል ውስጥ ትገኛለህ /ሽ?	ድግግሞሽ	በመቶኛ	Valid Percent	Cumulative Percent
በፍጹም አልገኝም	14	14.0	14.0	14.0
አብዛኛውን ጊዜ አልገኝም	67	67.0	67.0	81.0
አልፎ አልፎ እገኛለሁ	10	10.0	10.0	91.0
ዘውትር እገኛለሁ	9	9.0	9.0	100.0
ጠቅላላድምር	100	100.0	100.0	

ሠንጠረዥ 6:

.ለ5ኛ ጥያቄ መልስህ/ሽ1/2 ከሆነ በምን ምክንያት?	ድግግሞሽ	በመቶኛ	Valid Percent	Cumulative Percent
አማርኛ ስለማለውቅ የመማር ፍላጎት የለኝም	9	9.0	9.0	9.0
አማርኛን ብማርምአይጠቅመኝምብዬ ስለማስብ	10	10.0	10.0	19.0
በሀገር አቀፍ ፈተና ስለማልፈተን	25	25.0	25.0	44.0
.ከላይ በተጠቀሱት ሁሉም ምክንያቶች	56	56.0	56.0	100.0
ጠቅላላ ሰድምር	100	100.0	100.0	

ሠንጠረዥ 7:

ለትምህርትቤታችሁ ሥነጽጉፍ፣ድራማ እና ማኒሚዲያ ክብብ ጽሁፎችን እንድታቀርቡ መምህራችሁ ያነሳሳችኋል?	ድግግሞሽ	በመቶኛ	Valid Percent	Cumulative Percent
ሁል ጊዜ ያነሳሳሉ	10	10.0	10.0	10.0
በአብዛኛው ያነሳሳሉ	18	18.0	18.0	28.0
አንዳንድ አያነሳሱም	20	20.0	20.0	48.0
በፍጹም አያነሳሱም	52	52.0	52.0	100.0
ጠቅላላ ድምር	100	100.0	100.0	

ሠንጠረዥ 8:

መምህራችሁ የሚሰጣችሁን የጽህፈት መልመጃዎችን ትሰራለህ /ሽ?	ድግግሞሽ	በመቶኛ	Valid Percent	Cumulative Percent
ዘውትር እሰራለሁ	6	6.0	6.0	6.0
አብዛኛውን ጊዜ እሰራለሁ	17	17.0	17.0	23.0
አልፎአልፎ እሰራለሁ	47	47.0	47.0	70.0
በፍጹም ሰርጅ አላውቅም	30	30.0	30.0	100.0
ጠቅላላ ድምር	100	100.0	100.0	

ጥያቄ	በጣምዝቅተኛ	ዝቅተኛ	መካከለኛ	ከፍተኛ	በጣምከፍተኛ
	በቁጥር	በቁጥር	በቁጥር	በቁጥር	በቁጥር
1. የአማርኛ ቋንቋ ለመማር ያለህ/ሽ/ፍላጎት	21	59	4	10	6
2. የጽህፈትም ሆነ የድርሰት መልመጃዎችን ለመለማመድ ያለህ/ ሽ/ ፍላጎት	34	41	3	13	9
3. የአማርኛ መምህር በክፍለ ጊዜ ለማስተማር ያለው ፍላጎት	7	48	5	32	8
4. የሊቢጢሳ ቋንቋ የአማርኛ ቋንቋን ጽሁፍ በሥርዓት እንዳትጽፍ/ፊ/ እንዳትጠቀም /ሚ/ ያሳደረብህ/ሽ ተጽዕኖ	8	7	6	53	26
5. ከአማርኛ ይልቅ ሊቢጢሳን ለመማር ያለህ /ሽ/ፍላጎት	5	8	3	53	31
6. በአመርኛ ስጽፍ ስህተቶችን የምሰራው የቋንቋውን ስዋስዋዊ ሥርዓት ባለማወቁ ነው	6	17	5	65	7
7. በአማርኛ ቋንቋ ስጽፍ ለተሳሳት ኩነት ስህተት ከመምህራም ጋር ማሳሰብ	25	64	1	4	6
8. የጽህፈት ክህሎት እንዳሳጥህ/ሽ/ ለማድረግ የጽሁፍ ዓይነቶችን መምህራዎቻቸውን ለማረጋገጥ	18	54	3	17	8
9. ቀደም ሲል በተለያዩ ክፍሎች ድርሰት መጻፍ ባለመለማመድ ለአሁኑ ስህተት ዳርጎኛል	7	6	5	40	41
10. በአማርኛ ቋንቋ ዓረፍተ ነገሮችን ስጽፍ የሊቢጢሳ ቋንቋ ዓረፍተ ነገር አወቃቀር ጣልቃ እየገባ እቸገራለሁ	2	7	3	55	33
11. በአማርኛ ጽህፈት ስጽፍ የአማርኛ ሆሄያት /ፊደላት/ ሳይሰሩ እና ሳይሰሩ ለማወቅ እቸገራለሁ::	3	6	3	45	42

ማረጋገጫ

እኔ ከዚህ በታች ስሜ እና ፊርማዬ የተጠቀሰው የድህረ ምረቃ ተማሪ «የሊቢጢሳ ቋንቋዎች ፊት ተማሪዎች በአማርኛ ቋንቋ ድርሰት ሲጽፉ የሚፈጽሟቸው ሰዎች ስህተቶች ፍተሽ» በሚል ርዕስ በቢዳራ ፋቃ እና በኡዳሳ ረጅ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች በአሥረኛ ክፍል ተማሪዎች ተተኪነት በአዲስ አበባ ዩንቨርሲቲ የሂዩማኒቲ፣ የቋንቋዎች ጥናት፣ የጋዜጠኝነት እና ኮሚኒኬሽን ኮሌጅ የአማርኛ ቋንቋ ሥነጽሑፍ እና ፎክሎር ትምህርት ክፍል፣ በድህረ ምረቃ መርሐ ግብር ለኤምኤ ዲግሪ ማሟያ ያቀረብኩት ጥናት ከዚህ በፊት በማንኛውም አካል ያልተሰራ ለዩንቨርሲቲውም የመጀመሪያ እና የራሴ ሥራ መሆኑን እየገለጽኩኝ የተጠቀምኩባቸው ድርሰትም በትክክል ዋቢዎች መሆናቸውን በፊርማዬ አረጋግጣለሁ።

ስም ፀጋዬ ኃይለማርያም ባሩድ

ፊርማ -----

ቀን-----

“የሙያዎች ሁሉ ቁልፍ እኔ ነኝ መምህሩ”